

2-32 ΑΦΙΕΡΩΜΑ

- Ιστορία του Τύπου της Θεσσαλονίκης. Από την έκδοση του «Ερμή» έως τις σύγχρονες εφημερίδες.
- Εφημερίδες της Θεσσαλονίκης. Στοιχεία για την πολιτική ιστορία και την ταυτότητα του Τύπου της πόλης.
- Οι πιο σημαντικές εφημερίδες.
- Περίοδος της Τουρκοκρατίας. Η σημαντική και καθοριστική συμβολή των ελληνόφωνων εφημερίδων στην εθνική αφύπνιση.
- Ο «Ερμής» του Σ. Γκαρπολά. Η πρώτη ελληνική εφημερίδα που εκδόθηκε το 1875, με σημαντική συμβολή στην ανάπτυξη της πόλης.
- Ο εβραϊκός Τύπος. Η εκδοτική δραστηριότητα από το πρώτο τυπογραφείο έως και την εμφάνιση σημαντικών εφημερίδων.
- Τουρκικές εφημερίδες. Εκδόσεις που κυκλοφόρησαν από την εμφάνιση της «Selanik» το 1869 μέχρι το 1924.
- Ειδικές εφημερίδες. Η πόλη μέσα από τη σάτιρα, τα οικονομικά και τα αθλητικά θέματα.
- «Εφημερίδες των Γυναικών». Τολμηρό εκδοτικό εγχείρημα με θέματα που απασχολούν το φεμινιστικό κίνημα του Μεσοπολέμου.
- Ο παράνομος Τύπος. Εφημερίδες που εκδόθηκαν και κυκλοφόρησαν με κινδύνους στα χρόνια της Κατοχής.
- Από το «μάραρο» στη φωτοσύνθεση. Οι νέες τεχνικές απαραίτητα στοιχεία στην καθημερινή έκδοση των εφημερίδων.
- Οι σύγχρονες εφημερίδες. Η εφημεριδογραφική παρουσία της Θεσσαλονίκης σήμερα και οι προοπτικές εν όψει του 21ου αιώνα.

Σημείωση: Από παραδρομή, στο αφιέρωμα για τους «Ελληνες γελοιογράφους» αναφέρομε ότι οίσιον τον Ηλία Σκουλά που δημοσιεύσαμε βραβεύτηκε σε διεθνή έκθεση. Η διόρθωση γίνεται ύστερα από υπόδειξη του σκιτσογράφου.

Υπεύθυνος «Επτά Ημερών»:
ΒΗΣ. ΣΤΑΥΡΑΚΑΣ

ΑΦΙΕΡΩΜΑ

Ιστορία του Τύπου της Θεσσαλονίκης

Από την έκδοση του «Ερμή» έως τις σύγχρονες εφημερίδες

Ιστορικό πρωτοσέλιδο. «Το Φως», με διευθυντή - ιδιοκτήτη τον κ. Ι. Κ. Σπαθάρη, κυκλοφορεί στις 9 Απριλίου 1941 με τίτλο «Ο στρατός του Ράιχ εισέρχεται σήμερα, ώραν 8ην πρωϊνήν, εις ΘεσΪνικην».

Η πανσπερμία εθνοτήτων, αυτή η ιδιαίτεροτητα της Θεσσαλονίκης στο τέλος του 19ου και στις αρχές του 20ού αιώνα, και η γλωσσική «Βαβέλ», φυσική συνέπεια της συνύπαρξης τους στην ίδια πόλη, έχει αποτυπωθεί και στον Τύπο της εποχής. Ξεπερνούν τις 300 οι εφημερίδες και τα περιοδικά που εκδόθηκαν στην πόλη στο διάστημα από το 1869 μέχρι το 1924. Με εξαίρεση τον ελληνικό Τύπο, η πλειονότητα των εφημερίδων ήταν τουρκικές (συνολικά κυκλοφόρησαν 73) και εβραϊκές (ξεπερνούν τις 50) και ακολουθούν εκείνες οι οποίες εκδόθηκαν σε γαλλική γλώσσα, σε αγγλική, αρμενική, σερβική, ρωσική κ.λπ. Από το 1875, χρονιά που κυκλοφόρησε ο «Ερμής» του Σοφοκλή Γκαρπολά - η πρώτη ελληνική εφημερίδα της Θεσσαλονίκης - μέχρι σήμερα, δεκάδες είναι οι εφημερίδες, πολιτικές και οικονομικές, αθλητικές, συνδικαλιστικές και φεμινιστικές, αλλά και τα ειδικά έντυπα που «γεννήθηκαν» και χάραξαν μια πορεία, συνήθως βραχύβια, με ελάχιστες εξαιρέσεις που φθάνουν ως τις μέρες μας. Μέσα από τις σελίδες τους γράφηκε

η ίδια η ιστορία της πόλεως. Μέσα από την ειδησεογραφία και τη σχολιογραφία τους διασώθηκε το παρελθόν της Θεσσαλονίκης με τα ιστορικά γεγονότα (πόλεμοι, πολιτικές δολοφονίες, κινήματα, εκλογές), αλλά και τα καθημερινά συμβάντα (κοινωνικές εκδηλώσεις, αγοραπωλησίες, γάμοι και θάνατοι), που σμίλεψαν μέσα στο χρόνο το ιδιόμορφο «προφίλ»

Επιμέλεια αφιερώματος:
ΘΑΛΕΙΑ Ι.ΑΝΝΙΔΗ

της και άφησαν κληροδότημα, στις επόμενες γενιές, τα χαρακτηριστικά ενός προσώπου, που έχει χαθεί μέσα στις στάχτες της μεγάλης πυρκαγιάς του 1917. Μέσα από τις κιτρινωμένες σελίδες τους παρουσιάζεται μια άλλη πόλη η οποία σωριάστηκε κάτω από τα ερείπια των νεοκλασικών αρχοντικών των Εξοχών, ξηλώθηκε μαζί με τα καλντερίμια και τις γραμμές του τραμ και θάφηκε μαζί με τα τελευταία απομεινάρια των μνημείων. Αναμφισβήτητα, λοιπόν, οι εφημερίδες της Θεσσαλονίκης αποτελούν

πηγή της ιστορίας της και ταυτόχρονα καθρέφτη του πολιτικού, οικονομικού και κοινωνικού γίνεσθαι. Αντικατοπτρίζουν τον παλμό της ζωής των κατοίκων της. Αναβιώνουν συμπεριφορές και νοοτροπίες. Αντανakλούν συνήθειες που έχουν φύγει ανεπιστρεπτή. Πίσω από τις «αράδες» τους ξαναγεννιούνται άνθρωποι και ομάδες, ξαναπέρνουν «σάρκα και οστά» γειτονιές και συνοικισμοί, ξαναζωντανεύουν παρασημοφορίες και θεατρικές παραστάσεις, χοροεπεριodes σε φωτισμένους κήπους, καλλιστεία, χοροί μεταμφιεσμένων σε σπίτια και δειπνα «θαυμασθέντα διά την κοσμιότητα, την αφθονίαν και τον πλούτον», προβάλλονται οικονομικές πρωτοβουλίες και πολιτικά δρώμενα, που σφράγισαν τις εξελίξεις, όχι μόνο στο τοπικό επίπεδο αλλά στην ευρύτερη περιοχή των Βαλκανίων. Αυτή την εφημεριδογραφία της Θεσσαλονίκης επιχειρούν να καταγράψουν οι «Επτά Ημέρες», στα 120 χρόνια που μεσολάβησαν από την έκδοση του «Ερμή», της πρώτης ελληνικής εφημερίδας.

ΕΦΗΜΕΡΙΣ ΤΩΝ ΒΑΛΚΑΝΙΩΝ

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ - Τετάρτη 25 Ιανουαρίου 1936 - Αριθμ. 6442

Γραφεία και Τυπογραφείο Έργο 11
Αριθμ. τηλεφώνου 36-25

Διαχειριστής
ΝΙΚΟΣ Σ. ΚΑΣΤΡΙΝΟΣ

ΕΣΦΕΡΑ ΣΑΒΒΑΤΟΥ 25 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1936

ΙΛΙΑΣ ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΙΟΥ
Υποψήφιος βουλευτής του Δήμου
Κομοτηνών

ΝΙΚΟΣ ΚΑΣΤΡΙΝΙΟΣ
Υποψήφιος βουλευτής του Δήμου
Συντακτικού κομματικού Ομίλου

ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΠΑΠΑΝΙΚΟΛΑΟΥ
Υποψήφιος βουλευτής του Δήμου
Συντακτικού κομματικού Ομίλου

ΙΩΑΝΝΗΣ ΝΙΣΙΡΑΣ
Υποψήφιος βουλευτής του Δήμου
Συντακτικού κομματικού Ομίλου

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΣΤΑΦΙΡΙΣ
Υποψήφιος βουλευτής του Δήμου
Συντακτικού κομματικού Ομίλου

ΘΕΩΔΩΡΟΣ ΚΟΡΟΝΙΣ
Υποψήφιος βουλευτής του Δήμου
Συντακτικού κομματικού Ομίλου

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΤΣΙΟΝΗΣ
Υποψήφιος βουλευτής του Δήμου
Συντακτικού κομματικού Ομίλου

Η ΑΥΡΙΑΝΗ ΝΙΚΗ

Όταν έγινε η ήττα της πόλεως είναι έκθετο και ο ήρωας ή η ήρωίδα πόλεως. Η ήρωίδα πόλεως που ήττασε με τον ήρωα ή ηρωίδα πόλεως και ο ήρωας ή ηρωίδα πόλεως, η ήρωίδα πόλεως που ήττασε με τον ήρωα ή ηρωίδα πόλεως, η ήρωίδα πόλεως που ήττασε με τον ήρωα ή ηρωίδα πόλεως...

ΤΑ ΘΑΥΜΑΤΑ ΤΟΥ ΑΙΘΡΟΣ

ΑΙ ΚΑΤΑΠΗΚΤΙΚΑΙ ΠΡΟΔΟΙ ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ
Κοστούμο από γαλί-Ποτατες και γιομάτες από Βίον φυτόν. Φανέλλες και κάλας από γάλα...

ΟΙ ΜΑΥΡΕΣ ΜΕΡΕΣ ΤΟΥ ΚΙΝΗΜΑΤΟΣ ΠΩΣ ΕΞΕΙΛΙΧΘΗΣΑΝ ΤΑ ΓΕΤΟΝΟΤΑ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΘΕΣΣΑΛΙΚΗΝ - ΣΤΡΥΜΟΝΑ - ΘΡΑΚΗΝ
ΕΝΟΣ ΤΟΥ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΟΤΟΥ ΔΙΕ ΤΗΝ ΠΕΡΙΕΛΑΘΕΝ ΤΩΝ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑΣ Κ. Ν. ΦΑΡΑΝ

Η ΠΕΜΠΤΗ ΑΓΑΠΗ

(Μετάφρασις ἐκ τοῦ ρωσικοῦ)
Ἄλλοι πάντες εἴτε εἴτε εἴτε... ἄλλοι πάντες εἴτε εἴτε εἴτε... ἄλλοι πάντες εἴτε εἴτε εἴτε...

Η «Εφημερίς των Βαλκανίων» στις 25 Ιανουαρίου 1936, δηλαδή την παραμονή της τελευταίας προπολεμικής εκλογικής αναμέτρησης.

ΓΑΡΓΕΛΕΣ ΚΩΣΤΑΣ ΒΕΛΛΙΔΗΣ
ΕΤΟΣ ΙΔΡΥΣΕΩΣ 1911
ΚΕΤΡΙΝΑ ΓΡΑΦΕΙΑ
ΜΕΣΣΟΛΟΝΓΕΩΣ 10, 11, 12, 13, 14, 15
ΜΕΣΣΟΛΟΝΓΕΩΣ 11, 12, 13, 14, 15

ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ

Η ΠΡΩΤΗ ΠΡΟΪΝΗ ΕΦΗΜΕΡΙΣ ΕΝ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

ΤΡΙΤΗ
11
ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 1941
Αριθμ. φύλλου 91142
ΤΙΜΗ ΦΥΛΛΟΥ 20%.

ΕΝΤΟΣ ΜΙΑΣ ΗΜΕΡΑΣ ΚΑΤΕΡΡΙΦΘΗΣΑΝ 15 ΙΤΑΛΙΚΑ

4 ΔΑΝΤΕΠΙΘΕΣΕΙΣ ΤΩΝ ΜΕΤΕΒΑΛΗΘΗΣΑΝ ΕΙΣ ΠΑΝΩΛΕΘΡΙΑΝ

Συνωμοσία εις την Ίταλιαν

Ἐκ τῆς ἱστορίας ἐκείνης ἀποκύλλεται ὅτι οἱ Ἕλληες οὐδέποτε ἐπέβησαν ἐπὶ τὴν Ἰταλίαν... ὁ ἐπὶ τῆς Ἰταλίας ἐπὶ τῆς Ἰταλίας ἐπὶ τῆς Ἰταλίας...

ΟΙ ΑΓΓΛΟΙ ΠΡΟΧΩΡΟΥΝ ΡΑΓΔΑΙΩΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΤΡΙΠΟΛΙΝ

ΚΑΙΡΟΣ, 11 (Α. Π.) - Αἱ ἀγγλικαὶ ἐπιχειρήσεις ἐπὶ τῆς Ἰταλίας... ἡ ἀγγλικὴ ἀποστολὴ ἐπὶ τῆς Ἰταλίας...

Μόνον οἱ Ἴταλοι δα ἐτόλμουσαν νὰ κάμουν τὸ ἐγκλημα αὐτό... Καὶ οἱ βάρβαροι ἀκόμη σέβονται τοὺς ναοὺς τοῦ ἐχθροῦ των

Ὁ βυζαντινὸς ναὸς τῆς Ἁγίας Σοφίας... ἡ ἀγγλικὴ ἀποστολὴ ἐπὶ τῆς Ἰταλίας...

Οἱ ἐπιχειρήσεις ἀπὸ τὴν ἀμεσην ἐναρξιν τὸν ἐπίσημον τῆς ἐπιχειρήσεως

ΤΑ ΑΗΤΤΗΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΦΤΕΡΑ

Ἡμέρα θριάμβου καὶ δόξης διὰ τὴν ἀεροπορίαν μας

Ἐπὶ εἴκοσιν ἐχθρικῶν ἀεροπλάνων κατέρριψε τὰ ὀκτὼ

Η «Μακεδονία» της 11ης Φεβρουαρίου 1941 διασώζει στις πρωτοσέλιδες φωτογραφίες της την βομβαρδισμένη από τους Ιταλούς Αγία Σοφία.

Εφημερίδες της Θεσσαλονίκης

Στοιχεία για την πολιτική ιστορία και την ταυτότητα του Τύπου της πόλης

Του Γιώργου Αναστασιάδη

Αν. Καθηγητή Πολιτικής Ιστορίας του Α.Π.Θ.

ΣΤΙΣ στήλες των εφημερίδων της Θεσσαλονίκης είναι αποτυπωμένη η ιστορική φυσιογνωμία της πόλης.

Οι ημερήσιες εφημερίδες της Θεσσαλονίκης, κυρίως οι μακρόβιες («Νέα Αλήθεια», «Μακεδονία», «Ελληνικός Βορράς», «Εφημερίς των Βαλκανίων», «Το Φως», «Θεσσαλονίκη», κ.ά.), έχουν «γράψει» κι αυτές τη «δική τους ιστορία» και λειτουργούν για το σημερινό ερευνητή ως αποκαλυπτικά «ψυχογράφημα» των διαφόρων εποχών αλλά και ως έντυπα τεκμήρια της συγκεκριμένης διαμεσολάβησης του Τύπου ανάμεσα στην εξουσία και την κοινωνία.

Αποτελούν έτσι σημαντική ιστοριογραφική πηγή για όσους ζητούν να αναπλάσουν ακόμη και μέσα από το πιο ταπεινό μονόστηλό τους, τη διαμόρφωση των συνειδήσεων, την εικόνα της καθημερινής ζωής και την ιστορία της μικρής ανθρώπινης κλίμακας στη Θεσσαλονίκη μετά το 1912.

Η πολιτική ιστορία των εφημερίδων της Θεσσαλονίκης (αλλά και όλης της χώρας) δεν έχει ακόμη γραφεί κατά τρόπο συστηματικό και ολοκληρωμένο, ενώ συνεχώς φθερίζονται ή γίνονται πιο δυσπρόσιτα τα φύλλα των παλιών εφημερίδων της και χάνονται οι πολύτιμες μαρτυρίες δημοσιογράφων και αναγνωστών (οι εφημερίδες και το αναγνωστικό κοινό τους συγκροτούν ένα ενιαίο γνωστικό αντικείμενο για την επιστημονική μελέτη).

Η Θεσσαλονίκη έχει βιώσει πολύ πιο έντονα και παρατεταμένα τις περιπέτειες της πολιτικής και πνευματικής ελευθερίας στην Ελλάδα. Οι εφημερίδες της πόλης στη διαδρομή τους πέρασαν μέσα από πιο πολλές και πιο οδυνηρές «συμπληγάδες», δηλ. πιέσεις της λογοκρισίας και επεμβάσεις της στρατιωτικής και πολιτικής εξουσίας και των ποικιλώνυμων αρχών κατοχής.

Η πολιτική ιστορία των εφημερίδων της πόλης (που είναι επικεντρωμένη σ' ορισμένες φάσεις, στη λογοκρισία που υπέστη ο Τύπος και στους αγώνες του για την υπέρβασή της), μπορεί να διακριθεί σε 4 περιόδους.

1. Στην πρώτη περίοδο που εκτείνεται από το 1912 ως το 1922 παρατηρείται στη Θεσσαλονίκη ένας εφημεριδογραφικός «οργασμός» ενώ η ελευθεροτυπία εφαρμόζεται επιλεκτικά και με πολλά εμπόδια. Τα πρώτα βήματα της θεσσαλονικιώτικης δημοσιογραφίας μετά την ενσωμάτωση της πόλης στο νεοελληνικό κράτος, πραγματοποιούνται μέσα στις συνθήκες του Α' Παγκοσμίου Πολέμου και του εθνικού διχασμού, συνθήκες που ευνοούν την επιβολή προληπτικής και κατασταλτικής λογοκρισίας σ' όλες τις εφημερίδες που

Συνέχεια στην 7η σελίδα

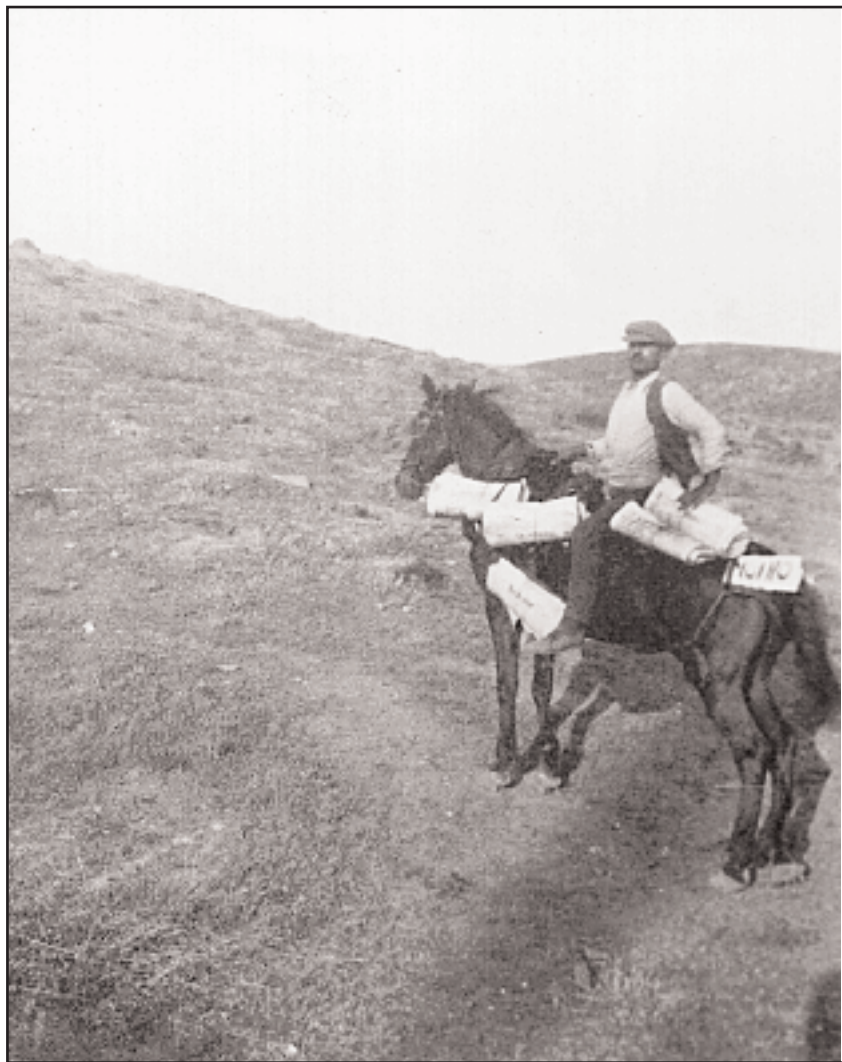
Οκτώβριος 1911. Ένα από τα πρώτα φύλλα της «Μακεδονίας» με ιδιοκτήτη και διευθυντή τον Κων. Βελλίδη. Η τιμή του 10 παράδες. Στην πρώτη σελίδα φιλοξενούνται παραιτήσεις προς τη Βουλή, ένα χρονογράφημα, κάποιο από τα «περίεργα» του κόσμου και ένα άρθρο αφιερωμένο στην ιταλοτουρκική έριδα με κεντρικό θέμα «το αίμα του Αιμιλιανού Γρεβενών».

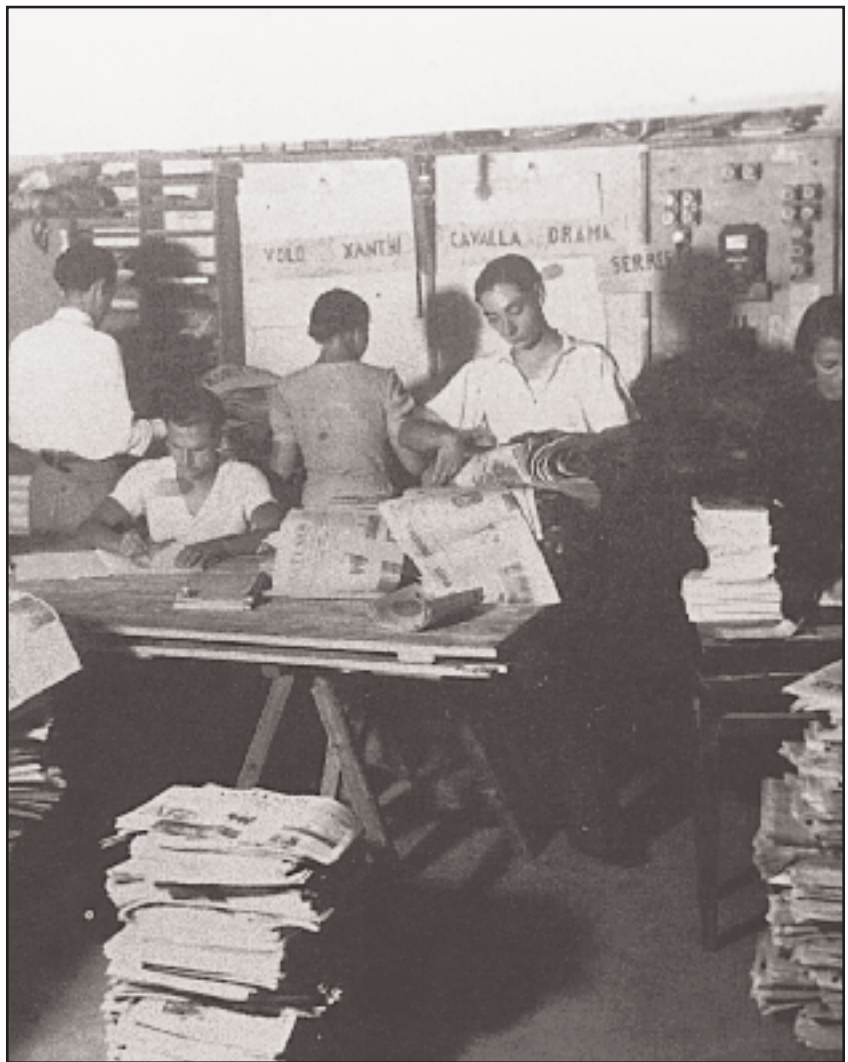
«Ελλάς», ο τίτλος της καθημερινής πρωινής εφημερίδας «φιλελευθέρων αρχών», όπως διακρίνεται στην προμετωπίδα του φύλλου της 12ης Αυγούστου 1919, με διευθυντή και ιδιοκτήτη τον Β. Μεσολογιτή.

«Εφημερίς των Βαλκανίων», έτος 11ο, αριθμός φύλλου 3.623. Εκλογικό το φύλλο της 19ης Αυγούστου 1928, φέρει ως νικητές τους Ελευθέριο Βενιζέλο και Αλέξανδρο Παπαναστασίου. Στο κύριο άρθρο, άλλωστε, η εφημερίδα εκτιμά ότι «ο λαός θα υπερψηφίσει τη δημοκρατική παράταξη διά την ησυχίαν του, διά την ευημερίαν του, διά το καλόν του τόπου». Από την πρώτη σελίδα δεν λείπει και το λαϊκό ανάγνωσμα «Η Ναιΐε Χανούμ», μια «αληθινή ιστορία έρωτος και τραγικών περιπετειών από την Μικρασιατική εκστρατεία», όπως σημειώνεται στον υπέρτιτλο και στον υπότιτλο.

Διανομή εφημερίδων πριν από τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο.

Ταξινόμηση και αποστολή εφημερίδων πριν από το 1938.

Ο Κ. Βελλίδης, εκδότης - διευθυντής της «Μακεδονίας».

Χαρακτηριστικά διαφημιστικά «σκίτσα» για τις εφημερίδες «Το Φως» και «Μακεδονία».

Το προεκλογικό κλίμα για την ανάδειξη δημάρχου στη Θεσσαλονίκη κυριαρχεί στην πρώτη σελίδα της εφημερίδας «Μακεδονικά Νέα» της 14ης Δεκεμβρίου 1930. Σαφής η τοποθέτηση της εφημερίδας υπέρ του Χαρίσιου Βαμβακάνη και οι συστάσεις προς τους δημότες να «φυλαχθούν από τα ψέμματα» των αντιπάλων του.

Οι πιο σημαντικές εφημερίδες

«**Νέα Αλήθεια**»: Καθημερινή απογευματινή εφημερίδα (η «Εστία» της Θεσσαλονίκης). Εκδόθηκε ως «Αλήθεια» το 1903 και διέκοψε οριστικά το 1971. Ιδρυτής και εκδότης: Αθ. Κούσουρας. Διευθυντής: Ι. Κούσουρας. Μεταξύ των συντακτών της ξεχώρισαν οι Ι. Μπίτσος, Κ. Σνωκ, Αντ. Θεοδορίδης, Π. Παπαγεωργίου, Αχ. Καλεύρας κ.ά. Κινήθηκε στον ευρύτερο χώρο του εθνικού φιλελευθερισμού, ενώ μεταπολεμικά τήρησε μετριοπαθή συντηρητική πολιτική γραμμή.

«**Μακεδονία**»: Η μακροβιότερη και πιο γνωστή εφημερίδα της πόλης. Κυκλοφορεί από το 1911. Εκδόθηκε διευθυντής ο Κ. Βελλίδης και μετά το 1936 ο Ι. Βελλίδης. Διευθύνεται μετά το 1980 από την Κ. Βελλίδου. Μεταξύ των συντακτών της ξεχωρίζουν τα ονόματα των Π. Λεβαντή, Β. Μεσολογγίτη, Γ. Ωρολογιά, Ι. Σαμαρά, Ν. Φαρή, Ι. Ιωαννίδη, Κ. Δημάδη, Α. Χαμουνόπουλου, Αρ. Χασιοτζόγλου, Βουρουντζή κ.ά. Από το 1915 τάσσεται στο πλευρό του Ελευθέριου Βενιζέλου και θα παραμείνει μέχρι σήμερα πιστή στην ευρύτερη φιλελεύθερη δημοκρατική παράταξη, φροντίζοντας να παρέχει στους αναγνώστες της πλήρη ειδησεογραφική ενημέρωση.

«**Το Φως**»: Πρωινή εφημερίδα που κυκλοφορούσε από το 1914 έως το 1959. Εκδόθηκε Δημοσθ. Ρίζος. Διευθυντές της διετέλεσαν οι Β. Μεσολογγίτης, Θ. Χατζηγώγος, Θ. Ρηγιός κ.α.

Η πολιτική γραμμή του «Φωτός» γνώρισε πολλές διακυμάνσεις. Από το 1926, πάντως, υποστήριξε το «Λαϊκόν κόμμα» και μετά το 1945 ακολούθησε μια εξαιρετικά συντηρητική πολιτική.

«**Εφημερίς των Βαλκανίων**»: Απογευματινή εφημερίδα. Εκδόθηκε το 1918, κυκλοφόρησε μέχρι το 1941, επανεκδόθηκε για ένα μήνα το 1946 και για 5 περίπου μήνες το 1950. Σφραγίστηκε από την πληθωρική προσκοπικότητα του διευθυντή και αρχισυντάκτη της Ν. Καστρονίου. Επέδειξε ιδιαίτερη ενσυναίσθηση απέναντι σε κοινωνικά προβλήματα, όπως π.χ. το προσφυγικό και υποστήριξε την αβασίλευτη Δημοκρατία στο πλευρό

του Αλέξανδρου Παπαναστασίου.

«**Ταχυδρόμος Βορείου Ελλάδος**»: Αντιβενιζελική εφημερίδα. Εκδόθηκε από το 1920 ως το 1937. Εκδόθηκε ο Ν. Δαρβέρης και διευθυντής ο Π. Ωρολογιάς.

«**Μακεδονικά Νέα**»: Απογευματινή αξιολογική εφημερίδα. Κυκλοφόρησε από το 1924 ως το 1934. Διευθυντές της: Π. Λούβαρης - Β. Μεσολογγίτης. Υποστήριζε αρχικά τη δημοκρατική παράταξη, αλλά στη συνέχεια και τους Πάγκαλο και Κονδύλη.

«**Ελληνικός Βορράς**»: Ημερήσια εφημερίδα. Εκδόθηκε το 1936 από τον Γ. Λεβαντή με αρχισυντάκτη τον Στ. Στάγκο. Διέκοψε την εκδόσή της όταν επιβλήθηκε η δικτατορία της 4ης Αυγούστου. Επανεκδόθηκε το 1945 από τους Π. Λεβαντή, Β. Μεσολογγίτη, Χ. Χιωτόπουλο, υποστηρίζοντας τους φιλελεύθερους, ενώ από το 1952 προσχώρησε στον Ελληνικό Συναγερμό του Παπάγου και από το 1956 στην ΕΡΕ του Κ. Καραμανλή, με μαχητική αθροογραφία και εκδότρια την Τ. Λεβαντή. Από το 1986 κυκλοφορεί ως εβδομαδιαία.

Ανάμεσα στους συντάκτες της ξεχωρίζουν τα ονόματα των Ηλ. Κύρου, Γ. Δώσσα, Σ. Χριστοδούλου, Δ. Ζαφειρόπουλου, Β. Νέττα, Ν. Στάγκου και Ν. Μέτζου και υπήρξε, από τη δεκαετία του '70, η «ψυχή» της εφημερίδας.

«**Θεσσαλονίκη**»: Απογευματινή εφημερίδα. Κυκλοφορεί από τον Μάιο του 1963, επιδεικνύοντας ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τα προβλήματα της πόλης και τη διάσωση της ιστορικής φουσιγονομίας της. Εκδόθηκε από τον Ι. Βελλίδη και ανάμεσα στους συντελεστές της ξεχωρίζουν τα ονόματα των Ι. Ιωαννίδη, Γ. Αρβαντιδή, Γ. Μπέτσου, Αντ. Κούρτη, Χ. Μερή, Γ. Λιάννη, Κ. Τσαρουχά, Αντ. Πεκλάρη, Δ. Γουσίδη, Γ. Μυλαράκη κ.ά.

Σημείωση: «Επτά Ημερών»: Περισσότερα στοιχεία για τη διαχρονική πορεία των εφημερίδων της πόλης στο έργο του Γ. Αναστασιάδη «Η Θεσσαλονίκη των εφημερίδων» (Πρόλογος Ι. Χασιώτη, εκδ. «Εκφραση», 1994).

Συνέχεια από την 4η σελίδα

θεωρούνται «εχθρικές» δηλ. εκφράζουν διαφορετικές πολιτικές απόψεις ή «δεν συμμορφώνονται προς τις υποδείξεις». Σ' αυτήν την περίοδο και ενώ η μεγάλη πυρκαγιά του 1917 θα αποβεί καταστροφική και για τον Τύπο της πόλης, ξεχωρίζουν οι εφημερίδες: «Νέα Αλήθεια» (1903), «Μακεδονία» (1911), «Το Φως» (1914), «Εφημερίς των Βαλκανίων» (1918), «Ταχυδρόμος Βορείου Ελλάδος» (1920), «Αγκυρα» (1915), κ.α.

Το 1914 ιδρύεται η πρώτη δημοσιογραφική ένωση της πόλης με τίτλο: «Σύνδεσμος Ελλήνων Συντακτών» Θεσσαλονίκης (Το σωματείο διαλύθηκε το 1919).

2. Η δεύτερη περίοδος (1922 - 1944) είναι η περίοδος της ανάπτυξης ενός αξιόλογου εφημεριδογραφικού πολιτισμού αλλά και επιβολής αυστηρής λογοκρισίας στον Τύπο της πόλης.

Η «Εφημερίς των Βαλκανίων» και η «Μακεδονία» θα δείξουν ιδιαίτερη ευαισθησία απέναντι στα οξύτα προβλήματα που θα δημιουργηθούν στα χρόνια 1922-24 καθώς στην Θεσσαλονίκη καταφεύγουν πολυάριθμοι πρόσφυγες από την Μικρασία και τον Πόντο. Τον Οκτώβριο του 1924 και ενώ από το 1923 λειτουργεί η «Ενωσις Συντακτών Θεσσαλονίκης» (το 1938 μετονομάστηκε σε «Ενωσις Συντακτών Μακεδονίας - Θράκης») η εφημεριδογραφική Θεσσαλονίκη θα περάσει κρίσιμες μέρες καθώς οι εκδότες «απαντούν» με «μπλακ-άουτ» στον σκληρό απεργιακό αγώνα των τεχνικών του Τύπου.

Στη διάρκεια της δικτατορίας του Παγκάλου (1925-26) οι εφημερίδες της Θεσσαλονίκης σύμφωνα και με τη μαρτυρία του επιφανούς δημοσιογράφου Β. Μεσολογιτή: «... επαύοντο για ψύλλου πήδημα». Σ' αυτό το χρονικό διάστημα ξεχωρίζουν, εκτός από τις εφημερίδες της πρώτης περιόδου, τα «Μακεδονικά Νέα» (1924) και η «Απογευματινή» (1933), ενώ ο «Ελληνικός Βορράς», που κυκλοφορεί στις 14.6.1936, διακόπτει την έκδοσή του, όταν η δικτατορία της 4ης Αυγούστου 1936 επιβάλλει καθώς τις εφημερίδες της χώρας.

Ο Τύπος της πόλης από τις πρώτες μέρες του ελληνοϊταλικού πολέμου θα ενημερώνει και θα εμψυχώνει τον πληθυσμό με άρθρα και ανταποκρίσεις από το αλβανικό μέτωπο.

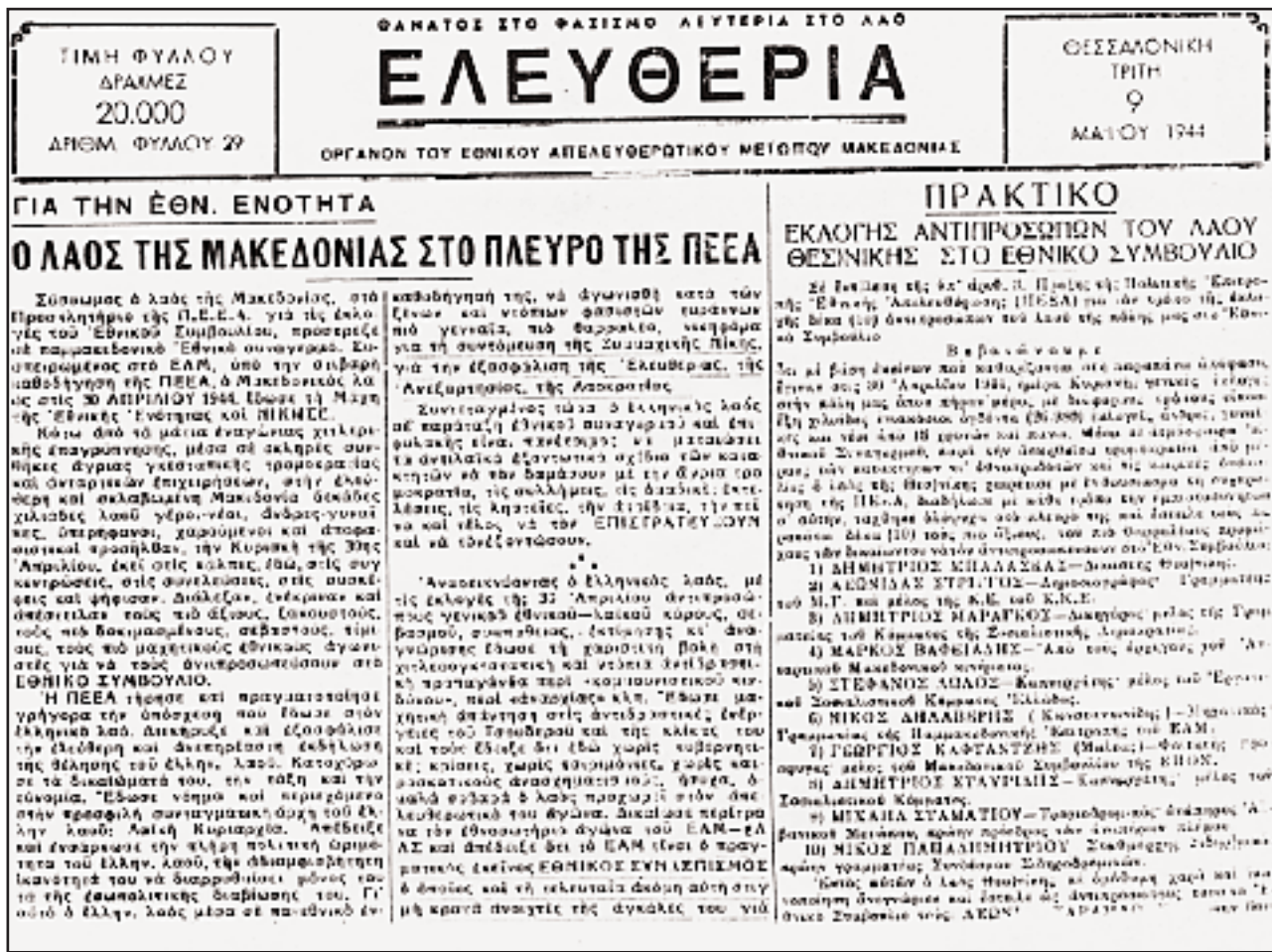
Στην κατοχή όλες οι εφημερίδες της Θεσσαλονίκης εκτός από την «Απογευματινή» -ανέστειλαν την έκδοσή τους.

Οι μυστικές -αντιστασιακές εφημερίδες που κυκλοφόρησαν στα χρόνια 1941-44 (ξεχωρίζει η «Ελευθερία»: επίσημο όργανο της επιτροπής περιοχής Μακεδονίας του ΕΑΜ) συνθέτουν ένα ενδιαφέρον «κεφάλαιο» που απαιτεί μια ειδική προσέγγιση.

3. Η τρίτη περίοδος (1944-1974) χαρακτηρίζεται από την πορεία προς τον εκσυγχρονισμό και την ευρύτερη καθιέρωση εφημεριδών, όπως η «Μακεδονία» και ο «Ελληνικός Βορράς» (και από το 1963: η «Θεσσαλονίκη», αλλά και τον «μαρασμό» και τη διακοπή της έκδοσης «ιστορικών» εφημεριδών, όπως η «Νέα Αλήθεια», «Το Φως» κ.λπ.

«Το Φως», της 17.3.1956. Πολύτιμες οι δύο πρωτοσέλιδες φωτογραφίες της «νεκρωμένης» Θεσσαλονίκης του 1956.

Η «Ελευθερία» (9.5.1944)

Σηματοδοτείται επίσης από το δύσκολο «οδοιοδικό» του δημοσιογραφικού λόγου μέσα από την βία και τα στρατοδικεία του εμφυλίου πολέμου (1946-49). Τις μετεμφυλιοπολεμικές ψυχώσεις και τέλος την καταπίεση της στρατιωτικής δικτατορίας (1967-1974). Ο τυποκτόνος λογοκρισία του στρατιωτικού καθεστώτος «ισοπέδωσε» αρχικά και τις εφημερίδες της

πόλης. Δεν τις εμπόδισε όμως να μεταδώσουν υπαινικτικά ορισμένα από τα αντιδικτατορικά «μηνύματα» που προσδοκούσε το αναγνώστικό τους κοινό. Η ανεύρεση και η διάσωση όλων των εφημεριδών που εκδόθηκαν στη Θεσσαλονίκη του 20ού αιώνα είναι μια προϋπόθεση ζωτικής σημασίας για την πολύπλευρη αξιοποίηση του πλούσιου ιστορικού υλικού που πε-

ριέχουν (κείμενα, φωτογραφίες, γελοιογραφίες, ιστορικά αφιερώματα, ντοκουμέντα, κ.λπ.). Χρειάζεται όμως, επιπλέον και μια οργανωμένη αποδελτίωση και αξιολόγησή τους αν θέλωμε να ανασυνθέσουμε και να αναψηλάφησουμε το ιστορικό υπόβαθρο της Θεσσαλονίκης που μέσα από τον εφημεριδογραφικό λόγο ορίζει σήμερα τη δυναμική και την προοπτική της πόλης.

Περίοδος της Τουρκοκρατίας

Η σημαντική και καθοριστική συμβολή των ελληνόφωνων εφημερίδων στην εθνική αφύπνιση

Του **Μανώλη Κανδυλάκη**

Δημοσιογράφου

Η ΕΚΔΟΣΗ ελληνόφωνων εφημερίδων στη Θεσσαλονίκη καθυστέρησε σημαντικά επειδή το τουρκικό απολυταρχικό καθεστώς αντιδρούσε συστηματικά για τη χορήγηση των σχετικών αδειών, αφού θα μπορούσαν να δημιουργήσουν προβλήματα στην Οθωμανική Αυτοκρατορία. Ομως οι σχετικές ανάγκες του πληθυσμού ικανοποιούνταν ή από την έκδοση τουρκικών κρατικών εφημερίδων, είτε από την κυκλοφορία των εφημερίδων από το εθνικό κέντρο (Αθήνα), το θρησκευτικό κέντρο (Κωνσταντινούπολη) ή από άλλα κρατικά κέντρα (Σμύρνη, Αλεξάνδρεια κ.τ.λ.) με τα οποία η Θεσσαλονίκη είχε καθημερινή και πυκνή θαλασινή συγκοινωνία.

«Ερμής»

Η πρώτη -ιδιωτική- ελληνόφωνη εφημερίδα εμφανίστηκε το 1875, ύστερα μάλιστα από μια «συναλλαγή» της ελληνικής Κοινότητας με τον Τούρκο γενικό διοικητή, όταν σε αντάλλαγμα μιας ευνοϊκής αναφοράς για τη συμπεριφορά του ζητήθηκε να συνηγορήσει για την έκδοση εφημερίδας και μάλιστα από Έλληνα υπήκοο. Πρόκειται για τον «Ερμή», που εξέδωσε ο Σοφοκλής Γκαρπολάς, ένας Έλληνας τυπογράφος με βλάχικη καταγωγή και θερμή ελληνική συνείδηση. Εξί χρόνια αργότερα η εφημερίδα μετονομάστηκε σε «Φάρο της Θεσσαλονίκης», και από το 1895 σε «Φάρο της Θεσσαλονίκης», συνέχισε δε να εκδίδεται από τα παιδιά πλέον του εκδότη, με παύσεις, με διώξεις, με καταδίκες και με οικονομικά προβλήματα μέχρι το 1912, λίγους μήνες πριν από την απελευθέρωση της Θεσσαλονίκης. Η συμβολή των εφημερίδων του Γκαρπολά ήταν σημαντική και καθοριστική για τη διάδοση του εθνικού φρονήματος των σκλαβωμένων κατοίκων και στους αγώνες τους για την ελληνικότητα της Μακεδονίας και τη βελτίωση των συνθηκών της ζωής στη Θεσσαλονίκη και στην ενδοχώρα. Η έκδοση της εφημερίδας συνέθεσε με τις αποφάσεις των Συνεδρίων του Αγίου Στεφάνου και του Βερολίνου για τη Μακεδονία και τις προσπάθειες της Εξαρχίας για τον εκβουλγαρισμό της περιοχής.

«Αλήθεια»

Το 1903, εκδόθηκε και δεύτερη εφημερίδα στη Θεσσαλονίκη, ύστερα από το «τέχνασμα» ενός Ιταλού τυπογράφου, του Σαλβατόρε Μουρατόρι να εκδώσει εφημερίδα με ιταλικό τίτλο χωρίς να διευκρινίσει αν θα ήταν γραμμένη στα ιταλικά. Όταν εξασφαλίστηκε η άδεια, με τη χρησιμοποίηση και της ωραίας συζύγου του Ιταλού, ο τυπογράφος συνεταιρίστηκε με τον δάσκαλο Ιωάννη Κού-

Δισεβδομαδιαία εφημερίδα ο «Φάρος της Μακεδονίας», διάδοχος του «Ερμή», στο φύλλο της 17-29 Απριλίου 1881, φιλοξενεί εκτός από το άρθρο της, που είναι αφιερωμένο στην ευημερία της Μακεδονίας, διεθνή τηλεγραφήματα και τοπικές ειδήσεις.

σκουρα και εξέδωσαν την εξ ολοκλήρου ελληνική εφημερίδα «Αλήθεια» που με έντονους και σκληρούς αγώνες για τη Μακεδονία, συνέχισε να εκδίδεται μέχρι το 1910, λίγο αφού το συντακτικό προσωπικό της αποχώρησε σύσσωμο για να εκδώσει μια νέα εφημερίδα, την «Νέα Αλήθεια».

Η συμβολή της «Αλήθειας» στην επιτυχία του Μακεδονικού Αγώνα αναγνωρίστηκε και από τους Τούρκους, που την καταδίωξαν πολλές φορές, την έσπραν στα δικαστήρια και τελικά την έπαυσαν. Η Επανάσταση των Νεότουρκων το 1908 και το Σύνταγμα που δέχθη-

κε ο Αβδούλ Χαμίτ ήταν σταθμός στην εξέλιξη του Τύπου της Θεσσαλονίκης αφού πλέον ήταν ευκολότερη η έκδοση νέων εφημερίδων και θεοπίστηκαν και ελευθερίες -παρά τις διοικητικές δυσκολίες- για την ενημέρωση του κοινού. Στα χρόνια που ακολούθησαν εκδόθηκαν πολ-

λής ημερήσιες και εβδομαδιαίες εφημερίδες και περιοδικά. Από τα έντυπα αυτά τα περισσότερα δεν ευδοκίμησαν, όμως η έκδοσή τους και η «ζωηρότητα» ορισμένων δείχνουν την επιθυμία των εκδοτών τους για να εκφραστούν με καθεστώς ανελευθερίας τις δυνατότητες που δημιουργήθηκαν.

Εκδόθηκαν τότε οι εφημερίδες «Αστήρ» από τον Ευμ. Παπαγεωργίου, η «Νέα Αλήθεια» από τον Ιωάν. Κούσκουρα, το «Σύνταγμα» από τον Αθ. Βόγα, το «Εθνος» από τον Αλ. Γκαρπολά, η «Μακεδονία» από τον Κων. Βελλίδη, τα «Πολιτικά Νέα» από τα δύο παιδιά του Σοφ. Γκαρπολά επειδή η εφημερίδα τους παύθηκε, το «Εμπρός» από τον Αντ. Οικονομίδη και η «Παμμακεδονική» από τον Κων. Βελλίδη, όταν παύθηκε η «Μακεδονία» λίγες μέρες πριν από την απελευθέρωση της Θεσσαλονίκης.

Θα σταθούμε ιδιαίτερα σε δύο από αυτές, που αφού έδωσαν ωραίους εθνικούς, πολιτικούς και κοινωνικούς αγώνες και άφησαν έτσι έντονη και επιβλητική την εκδοτική παρουσία τους συνέχισαν να εκδίδονται επί δεκαετίες και η μια συνεχίζει να εκδίδεται ακόμη.

Ι. Κούσκουρας

Πρόκειται για τη «Νέα Αλήθεια», που διαδέχθηκε την «Αλήθεια» και διέγραψε λαμπρή πορεία ιδίως επί των ημερών του ιδρυτή της Ιωάννη Κούσκουρα και διέκοψε την έκδοσή της το 1972, αφού εκχωρήθηκε σε άσχετους με τον Τύπο νεοεπιχειρηματίες. Εκδόθηκε το 1909, μόλις έληξε η συνεργασία του Κούσκουρα με τον Σαλβ. Μουρατόρι. Με παύση της σε όλη τη διάρκεια της κατοχής, με διώξεις της και περιπέτειες σε όλη τη διάρκεια του βίου της, με θαρραλέα και αγωνιστική αρθρογραφία και με εθνική πάντοτε συνείδηση έπαιξε όλους τους ρόλους του Τύπου, τον διαφωτιστικό, τον διαπαιδαγωγικό, τον ενημερωτικό και τον αναγνωσματικό κάτω από την διεύθυνση του Ιωάν. Κούσκουρα και, στο τέλος, των παιδιών του.

«Μακεδονία»

Η άλλη ιστορική εφημερίδα της Θεσσαλονίκης είναι η «Μακεδονία». Ιδρύθηκε το 1911 από τον Βελλίδη, αφού επί χρόνια στην Τουρκοκρατία, ως δημοσιογράφος, γνώρισε όχι μόνο τα τοπικά προβλήματα και μελέτησε τις καλύτερες συνθήκες για να εκδώσει την εφημερίδα του. Με σωστές βάσεις από την αρχή, με αξιούς συνεργάτες, με δημοσιογραφικές αρχές πρωτοποριακές και πάντοτε με εκσυγχρονιστικό πνεύμα, δημιούργησε μια παράδοση που τη συνέχισαν οι διάδοχοι του Βελλίδη, ο γιος του Γιάννης και -σήμερα- η εγγονή του Κατερίνα, με τους συνεργάτες τους.

Οι βάσεις του σημερινού Τύπου της Θεσσαλονίκης, τέθηκαν στην Τουρκοκρατία και σχεδόν στο σύνολό τους οι εφημερίδες της, επετέλεσαν τον εθνικό και πατριωτικό προορισμό τους, διεκδικώντας μια τιμητική θέση στον ελληνικό Τύπο και διατηρώντας πιο πεισματικά τις παραδοσιακές αρχές της δημοσιογραφίας.

ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΠΡΟΓΩΗΡΩΤΕΑ

ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΑ 2 ΔΡΑΧΜΑΙΝ ΔΙΑΜΗΝΙΑ 4 ΚΕΝΤΡΕΣ

ΕΤΗΣΙΑ 12 ΔΡΑΧΜΑΙΝ ΤΡΙΜΗΝΙΑ 6 ΚΕΝΤΡΕΣ

ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ ΕΝ ΔΕΛΦΟΙΣ

ΑΛΗΘΕΙΑ

ΕΦΗΜΕΡΙΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΕΜΠΟΡΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗΣ

ΚΑΤΑ ΣΥΜΦΩΝΙΑΝ

ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ ΕΝ ΔΕΛΦΟΙΣ

ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ ΕΝ ΔΕΛΦΟΙΣ

ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ ΕΝ ΔΕΛΦΟΙΣ

Η ΑΛΗΘΗΣ ΑΞΙΑ

Η Αλήθεια αξία της αλήθειας δεν είναι μόνο η αλήθεια... Η Αλήθεια αξία της αλήθειας δεν είναι μόνο η αλήθεια... Η Αλήθεια αξία της αλήθειας δεν είναι μόνο η αλήθεια...

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

ΕΠΙΓΡΑΦΑΙ ΑΝΕΚΟΤΟΙ

Ανακοίνωση της Επιτελικής Επιτροπής...

Η ΝΕΟΛΑΙΑ ΜΑΣ

Κατά την έκδοσή της...

Ανάλογη με την ταυτότητα της «Αλήθειας» ή «La Verità», της πολιτικής, εμπορικής και φιλολογικής εφημερίδας του Ιωάννη Κούσκουρα, που εκδόθηκε το 1903 και το 1905 κυκλοφορούσε τρεις φορές την εβδομάδα, και η ύλη της από την οποία δεν λείπουν οι εμπορικές καταχωρήσεις. Η συμβολή της εφημερίδας στην επιτυχία του Μακεδονικού Αγώνα αναγνωρίστηκε και από τους Τούρκους που την καταδίωξαν πολλές φορές μέχρις ότου τελικά την έπασαν.

ΕΦΗΜΕΡΙΣ ΗΜΕΡΗΣΙΑ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΗ-ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΩΝ ΕΘΝΙΚΩΝ ΔΙΚΑΙΩΝ

ΑΣΤΗΡ

Η ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΙΩΡΑΝ ΤΩΝ ΠΤΕΡΥΓΩΝ ΤΗΣ ΑΥΣΤΡΙΑΣ

Είς την αιώραν των αιώνων η Βουλγαρία... Η Βουλγαρία εισέρχεται στην Αίωρα των Πτερύγων της Αυστρίας...

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

ΙΣΤΟΡΙΚΑ

ΕΚΤΩΝ ΠΡΩΤΩΝ ΧΡΟΝΩΝ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΟΚΡΑΤΙΑΣ

Ο ΕΝ ΤΩ ΝΑΩ

Άρθρο, σχόλιο και ιστορικό δημοσίευμα σε συνέχεια καλύπτουν την πρώτη σελίδα της ημερησίας, συνταγματικής εφημερίδας «Αστήρ» του Ευμ. Παπαγεωργίου, που αποτελούσε όργανο των εθνικών δικαίων, όπως σημειώνεται και στον τίτλο της.

«Ο Ερμής» του Σ. Γκαρπολά

Η πρώτη ελληνική εφημερίδα που εκδόθηκε το 1875, με σημαντική συμβολή στην ανάπτυξη της πόλης

Της **Αλέκας Καραδήμου - Γερόλυπου**

Επ. καθηγήτριας Αρχιτεκτονικής του ΑΠΘ

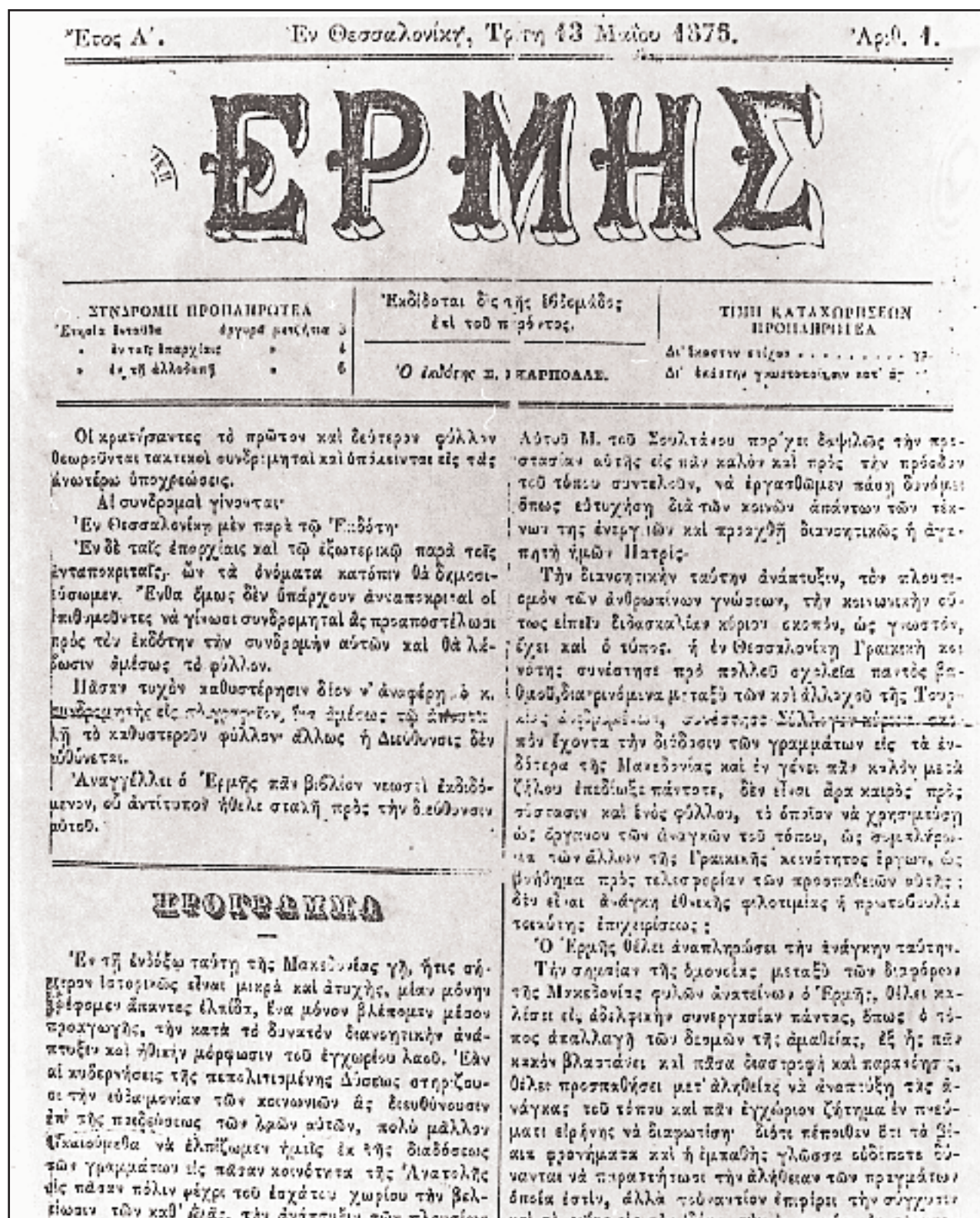
Ο «ΕΡΜΗΣ», που εκδίδεται το 1875 από τον Σοφοκλή Γκαρπολά στη Θεσσαλονίκη, αποκτά ιδιαίτερα έντονη παρουσία στον βορειοελλαδικό χώρο σε ολόκληρη, την επόμενη εικοσαετία, ως όργανο επικοινωνίας των ελληνικών πληθυσμών, ουσιαστικής επαφής τους με τον υπόλοιπο κόσμο και προώθησης του ρόλου και των επιτευγμάτων του ελληνικού στοιχείου στον τομέα της εκπαίδευσης, της οικονομίας κ.λπ. Ωστόσο, η ελληνική παρουσία δεν εμφανίζεται από τις στήλες της εφημερίδας ως ανταγωνιστική προς τις άλλες κοινότητες της πόλης, αλλά ως συνδεδεμένη, συμβάλλουσα στην ανάπτυξη της πόλης και επωφελούμενη από αυτήν. Με τη στάση της αυτή, η εφημερίδα παίζει έναν σημαντικό κατά τη γνώμη μου ρόλο στη διαμόρφωση μιας συνειδησης της πόλης: Σε καθεστώς αυστηρής λογοκρισίας από πλευράς αρχών και συγχρόνως κρινόμενη από διαφορετικά κέντρα εξουσίας (τουρκική διοίκηση, ελληνική κυβέρνηση, ελληνική κοινότητα-μητρόπολη), και σε συνθήκες ευαίσθητης ισορροπίας (διαφορετικά συμφέροντα στο εσωτερικό της κοινότητας, θρησκευτικές έριδες, εθνικές προπαγάνδες), αναγκάζεται για να επιβιώσει, να εφεύρει ένα χώρο στον οποίο θα μπορούσαν να ομονοούν οι αντίρροπες δυνάμεις. Όταν οι αντιθέσεις εμφανίζονται μέσα από τις στήλες της είναι μάλλον αμβλυμένες, ενώ η σχετική πληροφόρηση είναι συχνά ελλειπτική και ανολοκλήρωτη.

Θεματογραφία

Δύο θέματα εμφανίζονται να συνθέτουν ένα πεδίο συγκερασμού των αντιθέσεων: η τοπικότητα και ο εκσυγχρονισμός. Αυτά εξειδικεύονται με διάφορους τρόπους:

Η εφημερίδα υποστηρίζει τη δημιουργία και τη λειτουργία μιας αποτελεσματικής δημοτικής αυτοδιοίκησης, που θα βελτιώσει και θα εξωραϊσεί το χώρο της πόλης και θα εγκαταστήσει τις απαραίτητες αστικές υποδομές. Στο ζήτημα αυτό η παρακολούθηση των γεγονότων είναι συνεχής και οι απόψεις προωθούνται με θάρρος και μαχητικότητα που δεν θα ήταν δυνατό να εμφανιστούν σε άλλα θέματα.

Συγχρόνως ο «Ερμής» αναλαμβάνει να αναδείξει και να δημοσιοποιήσει μια ζωή της πόλης, που αφορά όλες τις επί μέρους κοινότητες, τονίζει τις συμπλεύσεις και τις αβροφροσύνες μεταξύ τους (τελετές, ψυχαγωγίες, κοινωνικές δραστηριότητες) και προωθεί επιθυμητά μοντέλα μοντέρνας συμπεριφοράς και διαπολιτισμικής συμβίωσης (οικονομικές πρωτοβουλίες, σύσταση επαγγελματικών ενώσεων και επιμελητηρίων,

Τρίτη 13 Μαΐου 1875. Η πρώτη ελληνική εφημερίδα κυκλοφορεί στη Θεσσαλονίκη. Αρχικά δύο φορές την εβδομάδα. Τίτλος της «Ερμής». Εκδότης της ο Σ. Γκαρπολάς. Η τιμή της ετήσιας συνδρομής, σε τοπικό επίπεδο, 3 αργυρά μετζήτια· για το εξωτερικό διπλάσια. Η πρώτη σελίδα του πρώτου φύλλου της αφιερωμένη στις υποχρεώσεις των συνδρομητών και στις αρχές της εφημερίδας, ένα συνδυασμό αλήθειας, ψυχαγωγίας, εγκυρότητας ειδήσεων, δεσμεύσεις που διατυπώνονται με την υπόσχεση «πανταχού και πάντοτε επιδιώκοντες την αλήθειαν εις τας συζητήσεις, το ωφέλιμον εις τας διατριβάς και τας μελέτας ημών περί γεωργίας και βιομηχανίας, το τερπνόν εις τα διηγήματα...».

επιστημονικές εκδηλώσεις και εκδόσεις, παρασημοφορίες αλλοθρησκων, γιορτές σχολείων και θεατρικές παραστάσεις στις οποίες παίρνουν μέρος όλες οι κοινότητες, κοσμικές συναθροίσεις, δημόσιες διοργανώσεις περιεργων θεμάτων κ.λπ.). Οι εκδηλώσεις ενός ενός τύπου αστικής ζωής συμβάλλουν στη δημιουργία νέων χώρων ή την νέα χρησιμοποίηση υπαρχόντων, τους ο-

ποίους οικειοποιούνται όλοι οι κάτοικοι (ή νέες κοινωνικοεπαγγελματικές ομαδοποιήσεις τους), τροποποιώντας σταδιακά το παλιό μοντέλο της κατακερματισμένης κατά εθνοκοθηρσκευτικές ομάδες πόλης.

Παράλληλα επιζητείται η ενθάρρυνση από την εφημερίδα η συμμετοχή των πολιτών στα τεκταινόμενα στην πόλη. Δημοσιοποιώντας παράπονα, κριτικές και επαίνους, ο

«Ερμής» παρεμβαίνει με σκοπό να τις τροποποιήσει, σε πρακτικές καταφανώς άδικες ή εξόφθαλμα ξεπερασμένες, παρέχοντας συγχρόνως ενδιαφέροντα στοιχεία για τις συνθήκες κατοίκησης και διαβίωσης. Βασικός στόχος της προσπάθειας είναι η δημόσια και η ιδιωτική συμπεριφορά στην πόλη και αποδέκτες είναι εξίσου οι αρχές όσο και η κοινωνία της πόλης. Τα μέσα που χρησιμοποι-

εί η εφημερίδα είναι η κριτική, ο έπαινος ατόμων και φορέων και η ανάδειξη κάθε είδους ή πληροφορίας οποιασδήποτε προέλευσης, που υποστηρίζει τη λογική του εκσυγχρονισμού στον συγκεκριμένο χώρο της εμβέλειας της εφημερίδας. Έτσι, η πόλη αναδύεται ως μια νέα οντότητα, που υπερβαίνει τις εθνικοθησκευτικές διαφοροποιήσεις, χωρίς, παράλληλα, να αγνοείται η υπάρχουσα κοινωνική στρωμάτωση. Η εφημερίδα μοιάζει να πιστεύει ωστόσο ότι τα κοινωνικά προβλήματα μπορούν να ξεπεραστούν μέσα από τον ευεργετικό ρόλο της προόδου.

Η εικόνα του αστικού χώρου, η υγιεινή, ο εκσυγχρονισμός των κτιρίων και η υιοθέτηση ενός νέου τρόπου συλλογικής ζωής στην κατοικία αποτελούν μόνιμα θέματα για την εφημερίδα.

Διαμαρτυρία

Εν γένει η εφημερίδα συστηματικά τάσσεται υπέρ των καταπιεσμένων και των φτωχών κάθε κατηγορίας: Αναφέρει την έκδοση τουρκικής γυναίκας εφημερίδας (50/1875). Ξεσπαθώνει εναντίον του συστήματος της ετήσιας μίσθωσης που θίγει τους φτωχούς Ισραηλίτες και συντελεί σε εντυπωσιακό αριθμό εξώσεων κάθε Σεπτέμβριο (32/1875). Παρεμβαίνει δυναμικά υπέρ των Οθωμανών προσφύγων από τη Βουλγαρία, προτείνοντας να στεγασθούν προσωρινά στα εξοχικά σπίτια των Θεσσαλονίκων εναντίον του συστήματος (262/1878). Εξαπολύει μύδρους εναντίον του Έλληνα γιατρού Πεσνικίδη, το αμάξι του οποίου χτύπησε και εγκατέλειψε αβοήθητο φτωχό οκτάχρονο κοριτσάκι. *«Τα τέκνα του λαού του στεγνούμενου αμαξιών δεν γεννώνται βεβαίως εν τω κόσμω, όπως συντριβονται και καταπατώνται υπό των αλόγων των πλουσίων»* (299/1878). Και αντίθετα, κρατά έναν πιο ουδέτερο τόνο απέναντι σε διαμαρτυρίες συνδικαλιστικού περιεχομένου: *«Η επί τετραήμερον διαρκέσασα απεργία των δημοσίων αμαξιών συνεπεία διαφωνίας των αμαξηλατών μετά της Δημορχίας εν τη διατιμήσει των αγωγίων, εξέλιπεν το εσπέρας της Τρίτης πελθούσης πλήρους ως προς τούτο συνεννοήσεως. Αναμένομεν να ιδώμεν το τιμολόγιον όπως επιφέρωμεν τας εκ καθήκοντος παρατηρήσεις μας»* (680/1882).

Δημόσιος διάλογος

Μια ιδιαίτερη συνεισφορά της εφημερίδας πέρα από την προώθηση σύγχρονων θεσμών και κοινωνικών συμπεριφορών, βρίσκεται στο ότι προσφέρει τη δυνατότητα να αναπτυχθεί ένα νέο στοιχείο συλλογικής ζωής, ο δημόσιος διάλογος. Από την πρώτη στιγμή ο «Ερμής» θα επιχειρήσει να κινητοποιήσει τους Θεσσαλονικείς προς αυτήν την κατεύθυνση. Παράλληλα με την κριτική που ασκεί ο ίδιος προς τη δημαρχία (κριτική, την οποία όμως δεν κάνει προς την κατεύθυνση των κρατικών υπαλλήλων του βιλαετίου), στα 1876 αναδημοσιεύει άρθρο της νομαρχιακής Θεσσαλονίκης, το οποίο διευκρινίζει ότι ο ρόλος των νομαρχιακών εφημερίδων δεν είναι να επαινούν συνεχώς τους ντόπιους αξιωματούχους,

Πρώτη σελίδα του «Ερμή», 23 Μαΐου 1880. Μέσα από τα θέματα που προβλήθηκαν από την εφημερίδα αναδύθηκε και διαμορφώθηκε η συνείδηση της πόλης.

ή να επιδίδονται σε κολακείες. Αντίθετα, οφείλουν, *«να δημοσιεύουν εκθέσεις κατωτέρων διοικητικών υπαλλήλων προς ανωτέρους, και τούτων προς την Αυτοκρατορικήν Κυβέρνηση, δι' ων η αληθής θέσις των συγκατοίκων λαών του Κράτους να περιγράφεται, όπως εκ τούτων, οδηγούμενοι οι αρμόδι-*

Ο Σοφοκλής Γκαρπολάς, ο ιδρυτής της αρχαιότερης ελληνικής εφημερίδας της Θεσσαλονίκης, του «Ερμή» σε μια από τις λιγοστές φωτογραφίες του που έχουν δει το φως της δημοσιότητας.

οι, τα κατάλληλα μέτρα λαμβάνουν».

Εκσυγχρονισμός

Αν και είναι φανερή η αισιοδοξία με την οποία η εφημερίδα προσβλέπει στον εκσυγχρονισμό, δεν σημαίνει ότι η αποδοχή είναι άκριτη. Πληθώρα σχολίων και άρθρων καταγίνονται με καίρια προβλήματα του καιρού και ο αναγνώστης ανακαλύπτει με κατάπληξη πόσο έντονα και παρά την καθαρεύουσα γλώσσα τους, οι φραστικές διατυπώσεις θυμίζουν σημερινές:

- Όταν στηλιτεύονται οι «υλιστικές ηδονιστικές συνήθειες της νεολαίας»,
- όταν επισημαίνεται ως ολέθριος, ο καταναλωτισμός των νέων ζευγαριών και νέων οικογενειών, εις βάρος των ηθικών αξιών και της λιτότητας στη διαβίωση, αρετής πατροπαράδοτος των Ελλήνων,
- όταν καταγγέλλεται η συρροή νέων στο Πανεπιστήμιο, που επιφέρει υπερεπαγγελματισμό σε κλάδους γιατρών και δικηγόρων και εγκατάλειψη άλλων οικονομικών και κυρίως εμπορικών δραστηριοτήτων,
- όταν υπογραμμίζεται η επιστημονική ανεπάρκεια και η αδιαφορία για τα κοινά καθηγητών του πανεπιστημίου,
- όταν με ιδιαίτερη λύπη καταγρά-

φεται η κυριαρχία της ήσσονος προσπάθειας σε όλους τους τομείς, η χαλάρωση των κοινωνικών δεσμών και η προώθηση του ατομισμού και της προσωπικής ευτυχίας.

Επιχειρώντας να συνοψίσουμε, θα λέγαμε ότι

- η πόλη και η τοπικότητα, η αίσθηση του ανήκειν στην πόλη,
- η συμμετοχή του πολίτη στη δημόσια ζωή, η κριτική και ο εκσυγχρονισμός,
- η προβολή του ελληνικού στοιχείου, των δραστηριοτήτων του, της ιστορίας του και των δεσμών του με τον Τύπο,
- η θρησκευτική ανεκτικότητα και η διαπολιτισμική επικοινωνία, είναι τα μεγάλα θέματα που προβάλλονται ως άξονες της πολιτικής της εφημερίδας. Η ανάδυσση μιας συνείδησης της πόλης, ως τόπου όπου ο καθένας ανήκει, όπου μπορεί να εκφράσει την εθνική του υπόσταση και προέλευση, να συμβιώσει αρμονικά και να επικοινωνήσει με αλλογενείς αλλοθρήσκους και αλλοεθνείς, αποτελεί την σύνθετη απάντηση της εφημερίδας, σε μια ιδιαίτερη ιστορική συγκυρία που, αρκετά αναπάντεχα, εμφανίζει ενδιαφέρουσες αναλογίες με σημερινά προβλήματα.

Σημείωση: Απόσπασμα από ομιλία της συγγραφέως σε εκδήλωση του Δήμου Θεσσαλονίκης και της Εθνικής Τράπεζας.

«Μετανάστες στην Αγγλία» ο τίτλος του κεντρικού θέματος της εφημερίδας «El AVENIR» (φύλλο της 9ης Ιανουαρίου 1906).

«L'Indépendant», εβραϊκή απογευματινή εφημερίδα της Θεσσαλονίκης στη γαλλική γλώσσα που διατηρήθηκε στη ζωή μέχρι την περίοδο της γερμανικής κατοχής.

Ο εβραϊκός Τύπος

Η εκδοτική δραστηριότητα από το πρώτο τυπογραφείο έως και την εμφάνιση σημαντικών εφημερίδων

Του Αλμπέρτου Ναρ

Συγγραφέα

Ο ΕΒΡΑΪΚΟΣ Τύπος της Θεσσαλονίκης είναι τέκνο των νέων κοινωνικο-πολιτικών συνθηκών που διαμορφώνονται στην περιοχή από τα μέσα του 19ου αιώνα, καθώς ο οθωμανικός δεσποτισμός επιδιώκει να μεταβάλει πρόσωπο. Τότε παραχωρούνται για πρώτη φορά κάποια πολιτικά δικαιώματα και στις μη μουσουλμανικές εθνότητες της αυτοκρατορίας. Την εποχή εκείνη η Θεσσαλονίκη, χάρη στην ευρύτερη διείσδυση των βιομηχανικών προϊόντων της Δύσης, είναι ήδη πόλη - πρακτορείο - και ο πολυεθνικός της χαρακτήρας, με κύριο χαρακτηριστικό τη δημογραφική υπεροχή της εβραϊκής της κοινότητας, αποτελεί πάντα μία από τις πιο αξιοσημείωτες ιδιαιτερότητές της.

Λίγες μόνο δεκαετίες μετά την ανακάλυψη της τυπογραφίας η Θεσσαλονίκη είναι ήδη ένα από τα πιο σημαντικά εκδοτικά κέντρα του τότε κόσμου. Οι Σεφαραδίτες Εβραίοι που εγκαθίστανται μαζικά στην πόλη μετά την αποπομπή τους από την Ισπα-

νία το 1492, ιδρύουν το πρώτο τυπογραφείο γύρω στο 1510.

Στο τυπογραφείο αυτό, καθώς και σ' εκείνα που το διαδέχθηκαν, εκδόθηκαν τα συγγράμματα των επιφανών ραββίνων και νομοδιδασκάλων που ανέδειξε η πόλη, οι περίφημες Responsa, λειτουργικά κείμενα, ποιητικές συλλογές κ.ά.

Αναγέννηση

Η εκδοτική δραστηριότητα θα κορυφωθεί τον 16ο αιώνα, τον χρυσό αιώνα του Εβραϊσμού της Θεσσαλονίκης και δεν θα ανασταλεί στους δύο αιώνες παρακμής που θα ακολουθήσουν. Η αναγέννηση όμως θα έλθει και εδώ την ίδια εποχή, με τη στροφή προς τα δυτικά πρότυπα μέσα στις συνθήκες αφύπνισης του ευρωπαϊκού διαφωτισμού. Στους κόλπους της εβραϊκής κοινότητας τα νέα μηνύματα μορφοποιούνται στο κίνημα της «**Ασκαλά**», δηλαδή της εξόδου από τα πνευματικά όρια της βιβλικής και μεταβιβλικής πράξης και της καλλιέργειας της σύγχρονης σκέψης και τέχνης. Κύριος φορέας

του κινήματος αυτού στη Θεσσαλονίκη είναι ο ραββίνος Γιουδά Νεχαμά (1826-1899). Αυτός θα πρωτοστατήσει στον εκσυγχρονισμό της παραδοσιακής σχολής Ταλμούδ Τορά και θα συμβάλει στην ίδρυση της σχολής της Αλιανς (1873), που παρέχει προχωρημένη ευρωπαϊκή παιδεία.

Ο Νεχαμά είναι και ο εκδότης του περιοδικού «Ελ Λουνάρ» («Ο σεληνιακός μήνας»), που κυκλοφορεί το φθινόπωρο του 1864 εγκαινιάζοντας μία νέα μορφή εκδοτικής δραστηριότητας, τον εφημεριδιακό Τύπο. Το βραχύβιο αυτό περιοδικό φιλοξενούσε πρωτότυπα άρθρα του εκδότη του και των συνεργατών του, κυρίως καθηγητών και μαθητών της Αλιανς, και μεταφράσεις άρθρων εβραϊκών εφημερίδων του εξωτερικού.

«Λα Εποκα»

Την 1η Νοεμβρίου 1875, εμφανίζεται η πρώτη καθαρά ειδησεογραφική εβραϊκή εφημερίδα, η «Λα Εποκα» («Η Εποχή») του τυπογράφου Σααδλ Αλεβή Ασκεναζή. Η «Λα Εποκα», που κυκλοφόρησε μέχρι το

1911, ενημέρωνε τους αναγνώστες της για τα δρώμενα στην παγκόσμια πολιτική σκηνή, στην οθωμανική αυτοκρατορία και στον Εβραϊσμό της διασποράς.

Κυρίως όμως στηλίτευε τη διοίκηση της κοινότητας, αντιπολιτευόταν το εκκολλαπτόμενο τότε σιωνιστικό κίνημα και υποστήριζε σοβαρές θρησκευτικές μεταρρυθμίσεις. Γι' αυτό ακριβώς ο εκδότης της αφορίστηκε.

Απάντηση στην αρθρογραφία της «Λα Εποκα» ήταν μια νέα εφημερίδα, η «Ελ Αβενίρ» («Το μέλλον») που κυκλοφόρησε στις 16 Δεκεμβρίου 1897, με διευθυντή τον ραββίνο Μοσέ Μαλάχ και αρχιυντάκτη τον δυναμικό σιωνιστή ηγέτη Δαβίδ Φλορεντίν. Η «Ελ Αβενίρ», ύστερα από διαταγή των τουρκικών αρχών, διέκοψε την έκδοσή της το 1911 γιατί η πολιτική της θεωρήθηκε αντιτουρκική και επανεκδόθηκε μετά την απελευθέρωση μέχρι το 1916. Με την εμφάνιση της «Ελ Αβενίρ» διευρύνεται πλέον η μέση του Τύπου προβολή των αλληλοσυγκρουόμενων ιδεολογικών ρευμάτων που διαμορφώνονται την εποχή εκείνη στους κόλ-

πους του Εβραϊσμού της Θεσσαλονίκης, μεταβάλλοντας την από αιώνων παραδοσιακή δομή του. Οι απόφοιτοι της Αλιανς, που συγκροτούν την πνευματική ηγεσία της Κοινότητας, πρεσβεύουν την αφοσίωση. Η ιδεολογία όμως αυτή θα δοκιμασθεί με την υπόθεση Ντρέιφους που θα κυφορήσει ένα νέο ιδεολογικό ρεύμα, το σιωνισμό. Στην τουρκοκρατούμενη βέβαια Θεσσαλονίκη η ανοιχτή δραστηριότητα των σιωνιστών είναι επικίνδυνη, μια και η Παλαιστίνη είναι κι αυτή οθωμανική επαρχία. Τέλος, μετά τη νεοτουρκική επανάσταση του 1909, γεννιέται μέσα από την ευάριθμη εβραϊκή εργατική τάξη της Θεσσαλονίκης και η σοσιαλιστική εργατική ομοσπονδία, η γνωστή «Φεντερασιόν».

«Εντεπαντάν»

Το 1895 οι γιοί του εκδότη της «Λα Εποκα», Σαμ και Νταούτ Λεβή καινοτομούν εκδίδοντας τη «Ζουρνάλ ντε Σαλονίκ», (Εφημερίδα της Θεσσαλονίκης) σε γαλλική γλώσσα. Ακολουθούν το 1900 η «Πογκρέ ντε Σαλονίκ» («Πρόδος της Θεσσαλονίκης») του Αλμπέρ Ματαράσο και το 1909 η «Εντεπαντάν» («Ο ανεξάρτητος») με ιδιοκτήτες αρχικά τον Ματαράσο και τον Λάζαρο Νεφούση. Η «Εντεπαντάν», που διατηρήθηκε μέχρι την περίοδο της γερμανικής κατοχής, ήταν ίσως η πιο σημαντική εβραϊκή εφημερίδα της Θεσσαλονίκης. Από τους αρθρογράφους της διακρίθηκαν ο Ελι Ατάς και κυρίως ο προικισμένος και καλλιεργημένος Μεντές Μπενσαντσή, που διατέλεσε και βουλευτής. Από το 1909, μετά τη νεοτουρκική επανάσταση, βλέπουν το φως κάποιες άλλες εφημερίδες: η «Λα Λιμπερτάδ» («Η Ελευθερία») του Ελι Αρδίτη, η «Τζορνάλ ντε Λαβοραδόρ» («Εφημερίδα του Εργάτη») η πρώτη εφημερίδα της «Φεντερασιόν» με εκδότη τον ηγέτη της Αβραάμ Μπεναρόγια, η «Ελ Εμπαρσιάλ» («Ο αμερόληπτος»), η πρώτη εφημερίδα του Μπενσαντσή, που κυκλοφορεί μέχρι το 1911, η «Λα Νασιόν» («Το έθνος») όργανο της «Λέσχης των φίλων», προπύργιο των αφομοιωτικών, με αρχισυντάκτη τον Μοσέ Κοέν και το σιωνιστικό περιοδικό «Ρεβίστα Ποπουλάρ» («Λαϊκή Επιθεώρηση») των Δαβίδ Φλορεντίν και Ιωσήφ Ουζιέλ.

«Αβάντι»

Το 1910 μια ομάδα σιωνιστών αποχωρεί από τη «Λέσχη των φίλων» και ιδρύει τη σιωνιστικών τάσεων «Νέα Λέσχη». Όργανο της κίνησης αυτής είναι η εφημερίδα «Λα Τριμπούνα Λίμπερα» («Το Ελεύθερο Βήμα») με αρχισυντάκτη τον Δαβίδ Ματαλών. Την ίδια χρονιά εμφανίζεται και η νέα εφημερίδα της Φεντερασιόν «Λα Σολιδαριδάδ Ουβραδέρα» («Εργατική Αλληλεγγύη»). Η κυκλοφορία της θα διακοπεί, ύστερα από διαταγή των οθωμανικών αρχών λίγο πριν από την απελευθέρωση. Θα τη διαδεχτεί η «Αβάντι» («Εμπρός»), της οποίας η διεύθυνση θα περάσει το 1923 στον Ζακ Βεντούρα. Η «Αβάντι», όργανο του ΚΚΕ, διατηρήθηκε στη ζωή μέχρι την επιβολή του καθεστώτος της 4ης Αυγούστου.

Μερικές από τις δεκάδες εβραϊκές εφημερίδες που κυκλοφορούσαν στις αρχές του αιώνα στη Θεσσαλονίκη στα ελληνικά και ισπανοεβραϊκά.

Το 1912 εμφανίζεται η ανεξάρτητη «Ελ Λιμπεράλ» («Ο φιλελεύθερος»), προϊόν της συγχώνευσης της «Λα Εμπαρσιάλ» και της «Λα Εποκα».

Απελευθέρωση

Μετά την απελευθέρωση εκδίδονται δύο επίσης σημαντικές εφημε-

ρίδες. Η καθημερινή «Λα Βερδάδ» («Η Αλήθεια») του Ισαάκ Σιακή με συνεργάτες τους Δαβίδ Φλορεντίν, Αβραάμ Λεβή και Ιωσήφ Αντζέλ, και η «Ελ Πουέβλο» («Ο Λαός») των Νεντές Μπενσαντσή και Ελί Βεϊσί, που κυκλοφόρησε στις 20 Οκτωβρίου 1917 και διατηρήθηκε μέχρι το 1933. Το 1919 ο Βεϊσί αποχωρεί από την

«Ελ Πουέβλο» και μαζί με τους Ελι Φρανσές και Ιωσήφ Αντζέλ, εκδίδει τη σιωνιστική «Αξιόν» («Δράση»). Από τις στήλες της εμφανίζεται μία ακόμα φυσιογνωμία του εβραϊκού δημοσιογραφικού κόσμου της Θεσσαλονίκης, ο Αλμπέρ Μόλχο, που αρθρογραφεί με το ψευδώνυμο «Ναπουλιτάν».

Η έκδοση της «Αξιόν» θα διαρκέσει μέχρι το 1940. Μ' αυτήν θα συγχωνευθεί το 1936 η «Λα Πρένσα Λίμπερα» («Ο Ελεύθερος Τύπος») του Δανιέλ Αλαλούφ που κυκλοφόρησε τον Σεπτέμβριο του 1935. Το 1935 ο Αλμπέρ Μόλχο εκδίδει μία ακόμα γαλλόφωνη εφημερίδα, τη «Λα Βολοντέ» («Η θέληση»).

Την ίδια χρονιά στις 24 Νοεμβρίου, εκδόθηκε η νέα καθημερινή εφημερίδα του Βεϊσί «Ελ Μεσατζέρο» («Ο αγγελιοφόρος»), που παύθηκε μαζί με τη «Μακεδονία» από τις γερμανικές αρχές κατοχής, και η γαλλόφωνη «Προγκρέ» («Πρόδος») του Σαμ Μοδιάνο, που κέρδισε μεταπολεμικά τη διεθνή αναγνώριση ως ανταποκριτής του Ρόιτερ στην Αθήνα. Εκδόθηκαν επίσης η σιωνιστική «Λε Φλαμπό» («Ο πυρός») του Ελι Φρανσές και η αριστερή «Λ' ενφορμασιόν» («Η πληροφόρηση») του Αλμπέρ Καρασό, που αποπειράθηκε, χωρίς επιτυχία, να προσεταιριστεί το αναγνωστικό κοινό της «Εντεπαντάν».

Άλλες εκδόσεις

Εκτός από τις σημαντικές αυτές εφημερίδες θα πρέπει να σταθούμε και σε κάποιες ακόμα βραχύβιες εφημερίδες που κυκλοφόρησαν κατά καιρούς στη Θεσσαλονίκη όπως οι: «Ελ Τελέγκραφο» («Ο τηλεγράφος»), «Ρενασάνσα Τζουδία» («Εβραϊκή αναγέννηση»), «Ελ Ποπουλάρ» («Ο λαϊκός»), «Λα Τριμπούνα Τζουδία» («Το εβραϊκό βήμα»), «Λαμποζ ντελ πουέβλο» («Η φωνή του λαού») και στα περιοδικά «Λα Εσπεράνσα» («Η ελπίδα»), όργανο της Πανελληνίας Σιωνιστικής Ομο-

Συνέχεια στην 14η σελίδα

Μικροί εφημεριδοπώλες που πουλούσαν την «L' Independant» μπροστά στα γραφεία της εφημερίδας στη συμβολή των οδών Βενιζέλου και Αγίου Μηνά, κτίριο που διασώζεται μέχρι σήμερα.

Αριστερά: Εβραϊκή και η πρωινή εφημερίδα «Le progres», γραμμένη στα γαλλικά και με δεσπόζουσα κάτω ακριβώς από τον τίτλο του φύλλου της 18ης Φεβρουαρίου 1925 διαφήμιση εμπορικού οίκου. Δεξιά: «Avanti», όργανο του τμήματος Θεσσαλονίκης του Κομμουνιστικού Κόμματος της Ελλάδος, που διαδέχθηκε την εφημερίδα της Φεντερασιόν «Λα Σολιδариδάδ Ουβραδέρα» (Εργατική Αλληλεγγύη) και διατηρήθηκε μέχρι την επιβολή του καθεστώτος της 4ης Αυγούστου.

Συνέχεια από την 13η σελίδα
σπονδίας, «Ελ Τζόβενο» («Ο νέος»), όργανο της ΟΚΝΕ για τους Εβραίους της Θεσσαλονίκης, «Τικβατένου» («Η ελπίδα μας») με εκδότη τον αντιδήμαρχο Θεσσαλονίκης Αβραάμ Ρεκονάτι, «Αμενορά» («Η Επτάφωτος»), όργανο των αναθεωρητών σιωνιστών και η φιλολογική Επιθεώρηση «Ελ Μούντο» («Ο κόσμος») του Μεντέτς Αλαλούφ. Ιδιαίτερη αναφορά

θα πρέπει να γίνει και στις πολυάριθμες εβραϊκές σατιρικές εφημερίδες που κυκλοφορούσαν συνηθώς την παραμονή της αργίας του Σαββάτου. Οι σπουδαιότερες από αυτές: «Ελ Κιρμπάτς» («Το μαστίγιο»), «Ελ Σαμάρ» («Το χαστούκι»), «Ελ Κουλέβρα» («Το φίδι»), «Λα βάρα» («Η μαγκούρα»), «Λα Γάτα» («Η γάτα»), «Ελ Πουντσόν» («Το αγκάθι»), «Ελ Ράγιο» («Ο τρίφτης»).

Στις 9 Απριλίου 1941 τα γερμανικά στρατεύματα κατοχής μπαίνουν στη Θεσσαλονίκη. Η έκδοση των εβραϊκών εφημερίδων διακόπτεται. Και ασφαλώς η τύχη του Τύπου στάθηκε ο προάγγελος των υπόλοιπων αντιεβραϊκών μέτρων που ακολούθησαν. Θύματα της γενοκτονίας, συμμεριζόμενοι την τύχη του συνόλου σχεδόν του εβραϊκού πληθυσμού της πόλης, ήταν και οι Εβραίοι δημοσιο-

γράφοι. Το μητρώο της ΕΣΗΕΜΘ μνημονεύει την περίπτωση τους: «Απαχθέντες υπό των Γερμανών και αποσταθέντες εις Γερμανίαν δεν επανήλθον έκτοτε».

Όμως η πνευματική δύναμη του εβραϊκού Τύπου επιβίωσε και μέσα στα στρατόπεδα του θανάτου. Οπως γράφει ο Γιώργος Ιωάννου: «...Όταν πήραν να ζυγώνουν οι δικοί μας, μας μετακίνησαν άρον άρον. Μας οδηγούσαν μες στη βροχή κατά το Αμβούργο. Τους αρρώστους και τους βραδυπορούντες τους καθάριζαν. Κάθε τόσο άκουγες πίσω ριπές. Ήταν ένα λεβεντόπαιδο Εβραϊός Σαλονικιός στην ομάδα μας. Προπολεμικά πουλούσε εβραϊκές εφημερίδες. Μετά από κάθε εκτέλεση φώναζε για να μας διασκεδάσει: Προγιάκ, Εντεπαντάν... Πικρογελούναν όλοι, ακόμη κι αυτοί που δεν ήξεραν τη Σαλονίκη και τις εβραϊκές εφημερίδες της, ήξεραν όμως πολύ καλά τι ήθελαν να πουν αυτές οι λέξεις...»

Μετά την απελευθέρωση κυκλοφόρησαν δύο βραχύβιες εφημερίδες στην ελληνική γλώσσα: το «Ισραηλιτικό Βήμα» των Ζακ Λεβή και Βιτάλ Ντάσα και το «Εβραϊκόν Μέλλον» του Ιβο Τιάνο. Η πρώτη δεν κατάφερε να συμπληρώσει ούτε ένα χρόνο ζωής.

Η δεύτερη διατηρήθηκε μέχρι το τέλος του 1948. Η διακοπή της κυκλοφορίας της έκλεισε το κεφάλαιο του εβραϊκού Τύπου της Θεσσαλονίκης.

Η ομιλία του ιδρυτή-εκδότη του «Ριζοσπάστη» Πετσόπουλου δεσπόζει στην πρώτη σελίδα της «ΑΒΑΝΤΙ» που αποτελεί, όπως αναφέρεται και στην προμετωπίδα, Όργανο του Τμήματος Θεσσαλονίκης του Σοσιαλιστικού Εργατικού Κόμματος (Κομμουνιστικού). Φύλλο της 22ας Ιουνίου 1922.

Τουρκικές εφημερίδες

Εκδόσεις που κυκλοφόρησαν από την εμφάνιση της «Selanik» το 1869 μέχρι το 1924

Της **Αγγέλας Φωτοπούλου**

BIBΛΙΟΘΗΚΗ Hakkı Tarık Us: ένα παμπάλαιο οθωμανικό κτίριο, σχολείο κάποτε, κυριολεκτικά χαμένο στην καρδιά της Κωνσταντινούπολης. Είναι το πρώτο μέρος όπου ο ερευνητής θα μπορούσε να αναζητήσει τις τουρκικές εφημερίδες της Θεσσαλονίκης. Εδώ σώζονται οι 27 πιο σημαντικές εφημερίδες και περιοδικά από τις 73 που εκδόθηκαν στη Θεσσαλονίκη από το 1869 ως το 1924. Μέσα από τους σκονισμένους φακέλους, μέσα από τα κιτρινωμένα φύλλα των εφημερίδων αρχίζει το μακρύ ταξίδι στη Θεσσαλονίκη του περασμένου αιώνα. Το συγκρατημένο ύφος των εφημερίδων, τα εθνικιστικά άρθρα και κάποτε η σιωπή τους καθρεφτίζουν το αυταρχικό καθεστώς του Αμπντουλχαμίτ αλλά και τις επαναστατικές τάσεις των Νεοτούρκων.

Θεσσαλονίκη: Ένα από τα δύο κέντρα όπου οργανώθηκαν πολιτικά κινήματα (το άλλο ήταν η Κωνσταντινούπολη) ακόμη και πριν από την παραχώρηση του δευτέρου Συντάγματος, το 1908, στο Οθωμανικό κράτος. Σε αυτήν την πόλη, την εποχή που η λογοκρισία απαγόρευε λέξεις όπως Κρήτη, Βοσνία, Ερζεγοβίνη, Μακεδονία (αλλά και τις λέξεις αναρχία, επανάσταση και πιο αθώες όπως γένεια και μύτη από φόβο μη θεωρηθούν υπονοούμενο για τα βαμμένα γένεια ή τη μεγάλη μύτη του σουλτάνου), δεν οργανώνεται μόνο η αντιπολίτευση του νεοτουρκικού κομμάτου «Ένωση και Πρόοδος» αλλά και το σοσιαλιστικό κίνημα.

Από τις 73 τουρκικές εφημερίδες και περιοδικά που κυκλοφόρησαν στη Θεσσαλονίκη από το 1869 μέχρι το 1924, οι 13 εκδόθηκαν από το 1869 μέχρι το 1908, οι 49 από το 1908 μέχρι την απελευθέρωση της πόλης το 1912, οι 9 από το 1912 μέχρι το 1924, ενώ άγνωστη είναι η ημερομηνία έκδοσης των δύο που απομένουν.

«Selanik»

Μέσα από τις στήλες της «Selanik» (Θεσσαλονίκη), της πρώτης τουρκικής εφημερίδας επίσημου οργάνου του κράτους, που εκδόθηκε το 1869 με σκοπό να καλύψει την ανάγκη του λαού για ενημέρωση, αλλά και το κενό που δημιουργούσε η άρνηση του σουλτάνου να επιτρέψει την έκδοση ιδιωτικών εφημερίδων, ο αναγνώστης μπορεί να διαβάσει επίσημες εσωτερικές και εξωτερικές ειδήσεις. Η έκδοση της εφημερίδας αρχικά ήταν τετραγλώσση (τουρκική, ελληνική, εβραϊκή, βουλγαρική) λόγω της γλωσσικής σύνθεσης του Βιλαετίου, που περιελάμβανε τη σημερινή Νότια Γιουγκοσλαβία. Η βουλγαρική και εβραϊκή έκδοση σταματούν μετά ένα διάστημα «λόγω έλλειψης αναγνώστων» όπως αναφέρουν οι πηγές.

Τουρκικές εφημερίδες που εκδίδονταν στη Θεσσαλονίκη στο τέλος του προηγούμενου και στις αρχές του σημερινού αιώνα. Από αυτές η Asir (Αιώνας) εξακολουθεί να κυκλοφορεί από το 1895, μόνο που μετά το 1924 η έδρα της μεταφέρθηκε από τη Θεσσαλονίκη στη Σμύρνη.

Τρία χρόνια αργότερα, το 1872, εκδίδεται η πρώτη ιδιωτική τουρκική εφημερίδα η «Rumeli» (Ρούμελη). Η εφημερίδα είναι ποικίλης ύλης, παρακολουθεί τις εξελίξεις στα Βαλκάνια και κυκλοφορεί κάθε Δευτέρα. Το 1873, μετά το 77ο φύλλο μετονομάζεται σε «Zaman» («Χρόνος»), επειδή ο εκδότης της Μουσταφά μπέης πληροφορείται ότι επρόκειτο να εκδοθεί στο Βιλαέτι του Μοναστηρίου νομαρχιακή εφημερίδα με το όνομα «Rumeli». Η «Zaman» παρότι αναστέλλει την κυκλοφορία της αρκετές φορές κατορθώνει να εκδοθεί για 128 εβδομάδες.

«Asir»

Μία άλλη εφημερίδα για την οποία αξίζει να γίνει λόγος είναι η «Asir» («Αιώνας»), η οποία εκδόθηκε από το 1895 μέχρι το 1924 στη Θεσσαλονίκη, ενώ σήμερα συνεχίζει την έκδοσή της στη Σμύρνη. Η εφημερίδα εκδίδεται μέχρι την επανάσταση των Νεοτούρκων, το 1908, με το όνομα «Asir» και κατόπιν μετονομάζεται σε «Yeni Asir» («Νέος Αιώνας»). Η

«Asir» εκείνη την εποχή είναι περιζήτητη, ακόμη και στην Κωνσταντινούπολη, όπου μπορεί να τη βρει κανείς στο σιδηροδρομικό σταθμό Sirkeci έναντι 40 παράδων (τιμή διπλάσια των άλλων εφημερίδων), ενώ έχει συνδρομητές στο Κόσοβο, το Μοναστήρι, τη Βοσνία, τα Ιωάννινα και την Κρήτη.

Με την έναρξη του ελληνοτουρκικού πολέμου το 1897 η «Asir» αρχίζει να δημοσιεύει πατριωτικά κείμενα που εξάρουν τον τουρκικό εθνικισμό. Η εφημερίδα περιέχει περισσότερα άρθρα και λιγότερες ειδήσεις. Στελέχη του νεοτουρκικού κομμάτου δημοσιεύουν με ψευδώνυμα τα άρθρα τους σε αυτήν και για ένα διάστημα η εφημερίδα είναι κρυφό όργανο των Νεοτούρκων.

Η έκδοση της «Rumeli» (1909), που είναι η επίσημη εφημερίδα του κομμάτου «Ένωση και Πρόοδος», αποδυναμώνει την Yeni Asir. Η «İttihat ve Terakki» («Ένωση και Πρόοδος») είναι και αυτή όργανο του ομώνυμου κομμάτου αλλά και η Silah (Όπλο), που παύεται και επανακυκλοφορεί

με τα ονόματα «Salah» («Καλοσύνη», «Ειρήνη») και «Türk» («Τούρκος»), εκφράζει τις νεοτουρκικές θέσεις. Ακολουθεί έκδοση του «Genç Kalemler» («Νέοι Κονδυλοφόροι» - 1911), ενός εθνικιστικού περιοδικού που έκλεισε σύντομα, και που επίσης αποδυναμώνει την «Yeni Asir».

Εκδοτική άνθηση

Μετά την παραχώρηση του Συντάγματος η λογοκρισία αίρεται και οι εφημερίδες σε όλη την αυτοκρατορία, και φυσικά στη Θεσσαλονίκη, κυριολεκτικά ξεφυτρώνουν σαν μανιτάρια. Μέσα σε τέσσερα χρόνια εκδίδονται συνολικά 49 εφημερίδες, ενώ σύμφωνα με την Εφημερίδα της Κυβερνήσεως (Takvim-i Vakayi - Ημερολόγιο των Γεγονότων) στο πρώτο εξάμηνο μετά την παραχώρηση του Συντάγματος δίνονται 55 άδειες για έκδοση εφημερίδων στη Θεσσαλονίκη από τις οποίες οι 25 είναι για τουρκικές.

Η «Amele Gazetesi» («Εφημερίδα του Εργάτη»), που εκδίδεται το 1909, παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον γιατί είναι όργανο της πρώτης σοσιαλιστικής εργατικής ομοσπονδίας, η οποία αρχίζει να αναπτύσσει δραστηριότητες εκείνη τη χρονιά. Στις 15 Αυγούστου κυκλοφορεί για πρώτη φορά ως εβδομαδιαία εφημερίδα σε τέσσερις γλώσσες: λαντίνο, βουλγαρικά, ελληνικά και τουρκικά. Αργότερα, για οικονομικούς λόγους, αναγκάζεται να εκδοθεί μόνο στην τουρκική και ελληνική γλώσσα.

Απελευθέρωση

Μετά την απελευθέρωση της πόλης εξακολουθούν να εκδίδονται τουρκικές εφημερίδες αλλά ο αριθμός έχει μειωθεί σημαντικά. Η «Yeni Asir» παύεται αρκετές φορές από τη λογοκρισία επειδή με δημοσιεύματά της στρέφεται κατά της ελληνικής κυβέρνησης. Η πυρκαγιά του 1917 καταστρέφει τις εγκαταστάσεις της και αναγκάζεται να εκδοθεί στα γαλλικά στο τυπογραφείο της εβραϊκής γαλλόφωνης εφημερίδας «Journal de Salonique». Η «Yeni Asir» συνεχίζει την έκδοσή της μέχρι τις 4 Σεπτεμβρίου του 1924.

Στις εφημερίδες που εκδόθηκαν μετά την απελευθέρωση αξίζει να αναφέρουμε την «Balkanlar» («Βαλκάνια», 1913-1923), την «Selamet» («Σωτηρία», 1913-1923), την «Halikat» («Πραγματικότητα» 1921-1923) και τη «Nefir» («Κέρατο», 1922).

Το 1923 είναι η χρονιά που κλείνουν όλες οι τουρκικές εφημερίδες. Απομένει μόνο η «Yeni Asir», έως το 1924, χρονιά κατά την οποία τα τυπογραφεία της μεταφέρονται στη Σμύρνη, όπου εξακολουθεί να εκδίδεται έως σήμερα. Με την «Yeni Asir» κλείνει ο κύκλος του τουρκικού τύπου στη Θεσσαλονίκη.

ΟΝ ΑΠΟΛΥΤΩΣ ΔΩΡΕΑΝ
ΚΟΥ ΜΕΣΣΙΑ ΣΚΟΥΦΑΚΙΑ

ΝΤΟ

ΙΚΗ ΕΦΗΜΕΡΙΣ

ΟΣΜΑΤΟΠΟΥΛΟΣ - ΤΙΜΗ ΦΥΛΛΟΥ ΔΡ. ΜΙΑ

ΟΥ ΕΙΣ ΤΑ ΛΑΪΝΑ, ΖΟΥΜΠΑΤΕΣ Κ.Α.Π.

ΠΙΣΤΑΦΟΙΣ: Η διαδοχή ή ακόμα μεθ' ἑνός μόνον μόν σαρπί φρο νίκης τῶ κλίματος. Διαδοχῆς τῆς ἑξουσίας... Μεθ' ὁμοσπονδίας οἱ τῶ μὴ φρενίσουν...

ΑΛΛΗΝΕΣ ΕΙΜΕΘΑ ΑΧΑΡΙΣΤΟΙ
ΡΑΠΕΖΙΤΑΙ ΟΛΟΙ ΥΠΟΦΕΡΟΥΝ
ΣΠΑΤΑΛΟΥΝ ΤΑΧΡΗΜΑΤΑ ΤΩΝ
ΛΟΙΠΩΝ ΜΕ ΠΕΤΡΕΛΑΙΟ...

...να τὸ κινῶν.
Οἱ ἀνθρώποι οὗτοι, οἱ τραπέζι-
τες, χάνουν καθημερινῶς τὸν
δρόμον τῶν συμπεριφορῶν αὐτῶν
καὶ τὸν τοῦ λαοῦ, ἀπὸ τὴν συλλο-
γιστικὴν αὐτῶν ἀρχαίαν.
Καί μάλιστα χάνουν τὸν ἀπὸ τῶν
ἀλλοτρίων τῶν ἀνθρώπων τὸν
λόγον τῶν ἑαυτῶν ἰσχυρῶν καὶ τῶν
ἀλλοτρίων τῶν ἑαυτῶν.
Καί αὐτὸ τὸ μόνον δὲν τὸ
καὶ τὸ κινῶν.
Οἱ ἀνθρώποι οὗτοι οὐδέποτε ἀν-
τιλαμβάνονται τὸν ὄλεθρον τῶν
ἐπιχειρημάτων αὐτῶν. Ὀλοὶ καὶ
καταρῆται αὐτῶν ἀνθρώπων οὗτοι.
Τὸ ὄλεθρον τῶν ἀνθρώπων οὗτων
καὶ τῶν ἀλλοτρίων τῶν ἑαυτῶν.
Νὰ τὴν ἀντιλαμβάνονται οὗτοι
ἀνθρώποι τῶν ἑαυτῶν ἰσχυρῶν καὶ
τῶν ἀλλοτρίων τῶν ἑαυτῶν.
Ἐὰν οὗτοι ἀνθρώποι οὗτοι ἀντι-
λαμβάνουν τὸν ὄλεθρον τῶν ἑαυ-
τῶν ἰσχυρῶν καὶ τῶν ἀλλοτρίων
τῶν ἑαυτῶν, τότε οὗτοι ἀνθρώποι
οὗτοι οὐδέποτε ἀντιλαμβάνονται
τὸν ὄλεθρον τῶν ἑαυτῶν ἰσχυρῶν
καὶ τῶν ἀλλοτρίων τῶν ἑαυτῶν.
Καί αὐτὸ τὸ μόνον δὲν τὸ
καὶ τὸ κινῶν.
Οἱ ἀνθρώποι οὗτοι οὐδέποτε ἀν-
τιλαμβάνονται τὸν ὄλεθρον τῶν
ἐπιχειρημάτων αὐτῶν. Ὀλοὶ καὶ
καταρῆται αὐτῶν ἀνθρώπων οὗτοι.
Τὸ ὄλεθρον τῶν ἀνθρώπων οὗτων
καὶ τῶν ἀλλοτρίων τῶν ἑαυτῶν.
Νὰ τὴν ἀντιλαμβάνονται οὗτοι
ἀνθρώποι τῶν ἑαυτῶν ἰσχυρῶν καὶ
τῶν ἀλλοτρίων τῶν ἑαυτῶν.
Ἐὰν οὗτοι ἀνθρώποι οὗτοι ἀντι-
λαμβάνουν τὸν ὄλεθρον τῶν ἑαυ-
τῶν ἰσχυρῶν καὶ τῶν ἀλλοτρίων
τῶν ἑαυτῶν, τότε οὗτοι ἀνθρώποι
οὗτοι οὐδέποτε ἀντιλαμβάνονται
τὸν ὄλεθρον τῶν ἑαυτῶν ἰσχυρῶν
καὶ τῶν ἀλλοτρίων τῶν ἑαυτῶν.
Καί αὐτὸ τὸ μόνον δὲν τὸ
καὶ τὸ κινῶν.

ΕΙΣ ΤΗΝ Γ' ΣΕΛΙΔΑ:
"Εἰς ἀποστέλλω"
καὶ ἄλλοι κείμενα
Η ΔΕΣΠΟΙΝΙΣ, MAMAM OY
- Ο ΕΦΗΜΕΡΙΔΑΣ ΕΙΣ ΤΗ ΣΕΛΙΔΑ
ΕΝΔΥΦΕΤΑΙ ΟΙ ΟΙΟΙ ΤΑΙΣ
ΜΟΝΑΣ ΤΩΝ ΚΑΝΟΝΙΣΜΩΝ
"Ο Χρόνος" διατίθεται
ἀπὸ ἀποστέλλω!

του εκδιδόταν στη Θεσσαλονίκη με διευθυντή τον Αντ.

ΖΗΤΟΥΝ ΤΗΝ ΑΠΟΓΥΜΝΩΣΗ ΤΗΣ Δ.Ε.Θ.

ΜΟΝΑΔΙΚΗ ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΕΦΗΜΕΡΙΔ ΤΗΣ ΒΟΡΕΙΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΧΡΟΝΟΣ

ΓΙΑΝΝΑΤΟΣ - ΚΑΛΩΝΟΣ
Γεώργιος Πεχλιβάνης
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΩΝ
Τόπος: Χαλκίδας
ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΩΝ - ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ
"Αριστοτέλους 26 Α"
Τηλ. 264.619 - Θεσσαλονίκη

Έτος Α' Λαβή φύλλου 32 Πέμπτη 7 Αυγούστου 1975 • Τιμή Δρα. 5

ΝΑ ΕΝΙΣΧΥΘΗ Η ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ ΜΑΣ

Ο βιομηχανικός κλάδος της χώρας μας βρίσκεται σε κατάσταση κρίσης. Η παραγωγή έχει μειωθεί σημαντικά, οι εξαγωγές έχουν σταματήσει και οι εισαγωγές αυξηθεί. Αυτό οφείλεται κυρίως στην έλλειψη κεφαλαίων και στην ανεπάρκεια της τεχνολογίας. Η κατάσταση αυτή είναι πολύ επικίνδυνη για την οικονομία της χώρας. Γι' αυτό πρέπει να ληφθούν άμεσα μέτρα για την ενίσχυση της βιομηχανίας. Τα μέτρα αυτά πρέπει να περιλαμβάνουν: 1) Την αύξηση των κεφαλαίων που ρέουν στην βιομηχανία. 2) Την ανάπτυξη της τεχνολογίας. 3) Την βελτίωση της διαχείρισης των επιχειρήσεων. 4) Την ανάπτυξη των εξαγωγών. 5) Την βελτίωση της ποιότητας των προϊόντων. Τα μέτρα αυτά είναι απαραίτητα για την ανάπτυξη της βιομηχανίας και για την οικονομία της χώρας.

ΧΡΕΙΑΖΟΝΤΑΙ ΔΡΑΣΤΙΚΑ ΜΕΤΡΑ

Βελτιώνεται η κατάσταση της βιομηχανίας. Η παραγωγή έχει αυξηθεί και οι εξαγωγές έχουν αρχίσει να αυξάνονται. Αυτό οφείλεται κυρίως στην αύξηση των κεφαλαίων που ρέουν στην βιομηχανία και στην ανάπτυξη της τεχνολογίας. Η κατάσταση αυτή είναι πολύ καλή για την οικονομία της χώρας. Γι' αυτό πρέπει να ληφθούν άμεσα μέτρα για την ενίσχυση της βιομηχανίας. Τα μέτρα αυτά πρέπει να περιλαμβάνουν: 1) Την αύξηση των κεφαλαίων που ρέουν στην βιομηχανία. 2) Την ανάπτυξη της τεχνολογίας. 3) Την βελτίωση της διαχείρισης των επιχειρήσεων. 4) Την ανάπτυξη των εξαγωγών. 5) Την βελτίωση της ποιότητας των προϊόντων. Τα μέτρα αυτά είναι απαραίτητα για την ανάπτυξη της βιομηχανίας και για την οικονομία της χώρας.

ΕΠΤΑΗΜΕΡΟ

Η κατάσταση της βιομηχανίας είναι πολύ καλή. Η παραγωγή έχει αυξηθεί και οι εξαγωγές έχουν αρχίσει να αυξάνονται. Αυτό οφείλεται κυρίως στην αύξηση των κεφαλαίων που ρέουν στην βιομηχανία και στην ανάπτυξη της τεχνολογίας. Η κατάσταση αυτή είναι πολύ καλή για την οικονομία της χώρας. Γι' αυτό πρέπει να ληφθούν άμεσα μέτρα για την ενίσχυση της βιομηχανίας. Τα μέτρα αυτά πρέπει να περιλαμβάνουν: 1) Την αύξηση των κεφαλαίων που ρέουν στην βιομηχανία. 2) Την ανάπτυξη της τεχνολογίας. 3) Την βελτίωση της διαχείρισης των επιχειρήσεων. 4) Την ανάπτυξη των εξαγωγών. 5) Την βελτίωση της ποιότητας των προϊόντων. Τα μέτρα αυτά είναι απαραίτητα για την ανάπτυξη της βιομηχανίας και για την οικονομία της χώρας.

ΚΑΙ ΣΤΗΝ ΒΕΣΣΑΛΙΑ...

Σοβαρές ενδείξεις για πετρέλαιο

ΣΤΙΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΒΕΡΑΙΚΟΥΣΑ ΚΑΙ ΧΑΣΙΑ

Η κατάσταση της βιομηχανίας είναι πολύ καλή. Η παραγωγή έχει αυξηθεί και οι εξαγωγές έχουν αρχίσει να αυξάνονται. Αυτό οφείλεται κυρίως στην αύξηση των κεφαλαίων που ρέουν στην βιομηχανία και στην ανάπτυξη της τεχνολογίας. Η κατάσταση αυτή είναι πολύ καλή για την οικονομία της χώρας. Γι' αυτό πρέπει να ληφθούν άμεσα μέτρα για την ενίσχυση της βιομηχανίας. Τα μέτρα αυτά πρέπει να περιλαμβάνουν: 1) Την αύξηση των κεφαλαίων που ρέουν στην βιομηχανία. 2) Την ανάπτυξη της τεχνολογίας. 3) Την βελτίωση της διαχείρισης των επιχειρήσεων. 4) Την ανάπτυξη των εξαγωγών. 5) Την βελτίωση της ποιότητας των προϊόντων. Τα μέτρα αυτά είναι απαραίτητα για την ανάπτυξη της βιομηχανίας και για την οικονομία της χώρας.

ΟΛΟΙ ΤΩΡΑ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΔΩΣΟΥΝ ΑΓΩΝΑ

Δημιουργώντας μόνιμο έκδοτήριο στην 'Αθήνα!

Η κατάσταση της βιομηχανίας είναι πολύ καλή. Η παραγωγή έχει αυξηθεί και οι εξαγωγές έχουν αρχίσει να αυξάνονται. Αυτό οφείλεται κυρίως στην αύξηση των κεφαλαίων που ρέουν στην βιομηχανία και στην ανάπτυξη της τεχνολογίας. Η κατάσταση αυτή είναι πολύ καλή για την οικονομία της χώρας. Γι' αυτό πρέπει να ληφθούν άμεσα μέτρα για την ενίσχυση της βιομηχανίας. Τα μέτρα αυτά πρέπει να περιλαμβάνουν: 1) Την αύξηση των κεφαλαίων που ρέουν στην βιομηχανία. 2) Την ανάπτυξη της τεχνολογίας. 3) Την βελτίωση της διαχείρισης των επιχειρήσεων. 4) Την ανάπτυξη των εξαγωγών. 5) Την βελτίωση της ποιότητας των προϊόντων. Τα μέτρα αυτά είναι απαραίτητα για την ανάπτυξη της βιομηχανίας και για την οικονομία της χώρας.

ΕΓΚΡΙΣΕΙΣ ΔΗΜΟΠΡΑΣΙΩΝ ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΤΕΧΝΙΚΩΝ ΕΡΓΩΝ

ΜΗ αποστρέψτε το ηλεκτρικό ρεύμα

ΕΙΝΑΙ ΕΘΝΙΚΗ ΑΝΑΓΚΗ

ΦΩΤΙΣΜΟΣ

Η κατάσταση της βιομηχανίας είναι πολύ καλή. Η παραγωγή έχει αυξηθεί και οι εξαγωγές έχουν αρχίσει να αυξάνονται. Αυτό οφείλεται κυρίως στην αύξηση των κεφαλαίων που ρέουν στην βιομηχανία και στην ανάπτυξη της τεχνολογίας. Η κατάσταση αυτή είναι πολύ καλή για την οικονομία της χώρας. Γι' αυτό πρέπει να ληφθούν άμεσα μέτρα για την ενίσχυση της βιομηχανίας. Τα μέτρα αυτά πρέπει να περιλαμβάνουν: 1) Την αύξηση των κεφαλαίων που ρέουν στην βιομηχανία. 2) Την ανάπτυξη της τεχνολογίας. 3) Την βελτίωση της διαχείρισης των επιχειρήσεων. 4) Την ανάπτυξη των εξαγωγών. 5) Την βελτίωση της ποιότητας των προϊόντων. Τα μέτρα αυτά είναι απαραίτητα για την ανάπτυξη της βιομηχανίας και για την οικονομία της χώρας.

«Χρόνος», η μοναδική εβδομαδιαία οικονομική εφημερίδα της Βορείου Ελλάδος, που εκδιδόταν από το 1974 μέχρι το 1980 στη Θεσσαλονίκη με ιδιοκτήτη - εκδότη τον Γιώργο Πεχλιβάνη. Εμφανής η έμφαση στα τοπικά οικονομικά θέματα.

Ειδικές εφημερίδες

Η πόλη μέσα από τη σάτιρα, τα οικονομικά και τα αθλητικά θέματα

Του Μανώλη Κανδυλάκη
Δημοσιογράφου

ΤΟΝ ΤΥΠΟ δεν τον αποτελούν μόνο οι καθημερινές ή εβδομαδιαίες εφημερίδες και τα περιοδικά. Τον συνθέτουν ακόμη και τα έντυπα που απευθύνονται σε ορισμένες ομάδες αναγνωστών, που ενδιαφέρονται για οικονομικά, για αθλητικά, για συνδικαλιστικά, για θρησκευτικά θέματα, για τα συμφέροντα της επαγγελματικής ή της τοπικής κοινωνίας τους ή για τη διασκέδασή τους. Κάποια από τα ενδιαφέροντα αυτά εξυπηρετήθηκαν και με καθημερινές ακόμη εφημερίδες, με μεγάλες μάλιστα κυκλοφορίες.

Στη Θεσσαλονίκη εμφανίστηκαν πολύ ενωρίς τέτοια ειδικά έντυπα. Στην Τουρκοκρατία εμφανίστηκαν κάθε κατηγορίας εφημερίδες, με επιβλητική μάλιστα παρουσία των ξενόγλωσων.

Η πόλη αυτή έχει μακρά παράδοση στις σατιρικές εφημερίδες. Και οι τρεις μεγάλοι πληθυσμοί που τη συνθέτουν είχαν -και έχουν μια προδιάθεση για το σκωπτικό λόγο, και ε-

Συνέχεια στη 18η σελίδα

τσι από πολύ ενωρίς εμφανίστηκαν εφημερίδες ελληνικές, τουρκικές και εβραϊκές που διακωμωδούσαν καταστάσεις και πρόσωπα, τοπικού κυρίως ενδιαφέροντος.

Ετσι το χιούμορ και η σάτιρα εξυπηρετήθηκαν από πολύ ενωρίς με το ανατολίτικο πνεύμα από τις τουρκικές εφημερίδες, με τον έμμετρο κυρίως από τις ελληνικές και με μια ι-διόρρυθμη ειρωνεία από τις εβραϊκές. Με σκίτσα, με εύγλωττες γελοιογραφίες, με επίκαιρους στίχους και με χαριτωμένα ανέκδοτα καλλιεργήθηκε στη Θεσσαλονίκη μέχρι αμέσως μετά τον τελευταίο πόλεμο και το είδος αυτό του Τύπου παράλληλα με τις σατιρικές στήλες που δημοσιεύονταν κατά καιρούς στις μεγάλες εφημερίδες.

Η πρώτη σατιρική ελληνική εφημερίδα εκδόθηκε το 1908, αμέσως μετά την Επανάσταση των Νεοτουρκών στη Θεσσαλονίκη. Ήταν το «Κουνούπι», εβδομαδιαία και συνέχισε να εκδίδεται περίπου επί δύο χρόνια, εκδότης της δε ήταν ο Καστοριανός Ι. Χαλκιάς. Την ίδια εποχή, εκδόθηκε και το πρώτο τουρκικό σατιρικό έντυπο, το περιοδικό «Ζιπίρ» (=ο τρελούτσικος), που όμως εκδόθηκε μόνο δύο φορές. Αλλά και οι Εβραίοι απόκτησαν την ίδια εποχή σατιρική εφημερίδα, την «Ελ Πουντσόν» (=το αγκάθι) που εκδιδόταν τουλάχιστον επί τρία χρόνια.

Οι εφημερίδες αυτές ήταν οι πρώτες. Τις ακολουθούσαν δεκάδες άλλες: Το 1909 ο Κων. Βελλίδης, τότε περιοδεύων δημοσιογράφος της «Νέας Αλήθειας» επιχειρήσε επί ένα χρόνο την πρώτη εκδοτική του παρουσία με το «Βέλος». Το 1911 εκδόθηκε ο «Σατανάς» που θα συνεχίσει να εκδίδεται μέχρι τον Μάιο του 1912.

Μετά την απελευθέρωση της Θεσσαλονίκης και τα πρώτα δέκα χρόνια του ελεύθερου βίου της, εκδόθηκαν πολλές εφημερίδες, παρά τις πολεμικές και τις άλλες συνθήκες που επικρατούσαν. Ο «Κρόταλος» (1912-18), το «Κουνούπι» (1913-18), ο «Φαφλατάς» (1913-14), το «Σκάνδαλον» (1914-16), το «Σφιξε με» (1916-22), ο «Ταγκός» (1918-22), ο Γάδαρος» (1920-1923) και πολλές άλλες βραχύβιες ή μικρότερης σημασίας (: «Ασπίς», «Παπαγάλος», «Ραδάμανθυς», Αγκάθι», «Σατανάς», κ.ά.). Κάποιες από τις εφημερίδες αυτές άφησαν εποχή για τη μακροβιότητα αλλά και για το ποιοτικό περιεχόμενό τους.

Στην περίοδο του ελληνικού Μεσοπολέμου εκδόθηκαν πιο σημαντικές σατιρικές εφημερίδες. Πρέπει να αναφερθούν «Η Γλωσσού» του Ευρ. Πουλιδή (1925-1928 και μετά) και το «Φαλιμέντο» (1932-1934), του Αντ. Κοσματόπουλου, ενώ εκδόθηκαν και άλλες, βραχύβιες.

Στα χρόνια της 4ης Αυγούστου του Πολέμου και της Κατοχής ήταν φυσικό να ατονήσει η έκδοση σατιρικών εφημερίδων, όμως μετά την απελευθέρωση έγιναν κάποιες προσπάθειες που δεν ευδοκίμησαν: εκδόθηκαν «Της γλωσσού ο κόπανος» από τον Ευρ. Πουλιδή, το «Λεμπέτ» από τον Χάρη Αδαμαντίδη και η «Ρουκέτα» από τον Π. Καλουδά. Οι προσπάθειες σταμάτησαν ενωρίς...

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΤΗΣ

«Εβδομαδιαία Οικονομική Εφημερίδα της Βόρειου Ελλάδας»

Τεύχος 23 Φεβρουαρίου 1981 • Χρόνος 1ος • Αρ. 66/Μαύ 2 • Γραφείο: Παύση και Κροναύ 55 • Τηλέφ. 290.315 • Τμήν. 18 Αρχ.

ΣΑΛΟΣ ΚΑΤΑ ΤΗΣ Δ.Ε.Η.

Διαμαρτυρία της Ο.Β.Σ.Θ.

Την ίδια διαμαρτυρία για τις απονεμασμένες τιμές των ηλεκτρικών της ΔΕΗ εκδόσαν οι Θεσσαλονίκης οι οικονομολογικές με ανακοίνωση της Ομοσπονδίας τους. Στην ανακοίνωση της ΟΒΣΘ, την οποία αποδοθεί ο ημερησίως της κ. Γεωργίου, αναφέρονται μεταξύ άλλων οι επιδοτήσεις στο κόστος παραγωγής από τη μεγάλη αύξηση της τιμής του ρεύματος, γιατί οι Θεσσαλονίκης επιχειρήσεις καταναλώνουν στην ηλεκτρική τους, πολλά κόλπα.

Η Ομοσπονδία Μεταφορών και Εμπορίας (ΟΜΕ) διαμαρτυρείται για τις απονεμασμένες τιμές των ηλεκτρικών της ΔΕΗ, οι οποίες είναι οι υψηλότερες στην Ελλάδα. Η ΟΜΕ διαμαρτυρείται για τις απονεμασμένες τιμές των ηλεκτρικών της ΔΕΗ, οι οποίες είναι οι υψηλότερες στην Ελλάδα. Η ΟΜΕ διαμαρτυρείται για τις απονεμασμένες τιμές των ηλεκτρικών της ΔΕΗ, οι οποίες είναι οι υψηλότερες στην Ελλάδα.

Απεργία στην 'Ολυμπιακή;

'Αντικαταρτίες ανακοινώσεις

Η Ολυμπιακή Αερογραμμή ανακοίνωσε ότι η απεργία των εργαζομένων της εταιρείας θα πραγματοποιηθεί στις 23 Φεβρουαρίου. Η ανακοίνωση έγινε μέσω της Ομοσπονδίας Εργαζομένων της Ολυμπιακής Αερογραμμής (ΟΕΑ).

Απεργία στην 'Ολυμπιακή;

'Αντικαταρτίες ανακοινώσεις

Η Ολυμπιακή Αερογραμμή ανακοίνωσε ότι η απεργία των εργαζομένων της εταιρείας θα πραγματοποιηθεί στις 23 Φεβρουαρίου. Η ανακοίνωση έγινε μέσω της Ομοσπονδίας Εργαζομένων της Ολυμπιακής Αερογραμμής (ΟΕΑ).

Κουβστερεϊ ή υπόφωση

γιά ασφαλιστρο ούτομινήτων

Διασπορά στις ασφαλιστικές εταιρίες

Η ασφαλιστική αγορά στην Ελλάδα βρίσκεται σε κατάσταση αβεβαιότητας λόγω της διασποράς των ασφαλιστικών εταιριών. Οι ασφαλιστικές εταιρίες αντιμετωπίζουν σοβαρά προβλήματα λόγω της διασποράς των ασφαλιστικών εταιριών.

'Απεργιών πόλι

αί υπόλληλοι

του Ο. Α. Βασιλίου

Οι απεργίες στην Ελλάδα είναι πολύ συχνές και έχουν μεγάλο αντίκτυπο στην οικονομία. Οι απεργίες στην Ελλάδα είναι πολύ συχνές και έχουν μεγάλο αντίκτυπο στην οικονομία.

Προβλήματα στην Ελληνική Καλυβουργία

Η Ελληνική Καλυβουργία αντιμετωπίζει σοβαρά προβλήματα λόγω της διασποράς των ασφαλιστικών εταιριών. Η Ελληνική Καλυβουργία αντιμετωπίζει σοβαρά προβλήματα λόγω της διασποράς των ασφαλιστικών εταιριών.

ΔΑΝΕΙΑ ΓΙΑ ΣΤΕΓΗ

Τοκώνεται 6 τομείς των κατασκευαστών

Ανεξάρτητα από τις προηγούμενες πληροφορίες, οι κατασκευαστές έχουν ανάγκη για δάνεια για την κάλυψη των απαιτήσεων τους. Οι κατασκευαστές έχουν ανάγκη για δάνεια για την κάλυψη των απαιτήσεων τους.

Σ' ΑΥΤΟ ΤΟ ΦΥΛΛΟ

- 'Απεργία στην Ολυμπιακή
- Μαζικός αγώνας στην Ελλάδα
- 'Απεργία στην Ολυμπιακή
- Μαζικός αγώνας στην Ελλάδα
- 'Απεργία στην Ολυμπιακή
- Μαζικός αγώνας στην Ελλάδα
- 'Απεργία στην Ολυμπιακή
- Μαζικός αγώνας στην Ελλάδα

Αρχές του 1981. Μια ακόμη εβδομαδιαία οικονομική εφημερίδα γεννιέται και κυκλοφορεί στη Βόρειο Ελλάδα. Τίτλος της «Οικονομικός Παρατηρητής» και εκδότης της ο Σταύρος Ορφανίδης. Σύνομη η ζωή της, λόγω διαφωνιών των συνταίρων.

Ακόμη από την περίοδο της Τουρκοκρατίας εμφανίστηκαν οικονομικές εφημερίδες στη Θεσσαλονίκη που είχαν σκοπό την πληροφόρηση για ζητήματα επιχειρηματικής δραστηριότητας. Ήταν η «Οικονομική Επιθεώρησης» και η «Εμπορική και Γεωργική Επιθεώρησης» ενώ μετά την απελευθέρωση εκδόθηκαν ο «Εμπορικός Κόσμος» και η «Εφημερίς του Χρηματιστηρίου», χωρίς ιδιαίτερη σημασία. Αξιόλογες οικονομικές εφημερίδες εμφανίστηκαν στον Μεσοπόλεμο. Το 1923 εκδόθηκε ο «Οικονομολόγος της Θεσσαλονίκης» του Π. Λεβεντόπουλου, το 1925 η «Εφημερίς των Επαγγελματιών και

Βιοτεχνών» και το 1928 η «Φωνή των Επαγγελματιών». Εξάλλου εκδόθηκαν αγροτικές εφημερίδες η «Εφημερίς των Αγροτών», το 1923, η «Εφημερίς των Καπνοπαραγωγών» το 1928, το «Αγροτικό Βήμα» το 1930, η «Αγροτική», το «Γεωπονικό Βήμα» και η «Δασική Ζωή» που ορισμένες ήταν όργανα κομμάτων. Όμως η έξαρση στην έκδοση των οικονομικών εφημερίδων σημειώθηκε μεταπολεμικά, όταν εκδόθηκαν υπερβολικά πολλές εφημερίδες που κατά καιρούς ή ταυτόχρονα επιζητούσαν να εφημερηθούν τους εμπόρους, τους επαγγελματίες, τους βιοτέχνες, τους μικροπωλητές, τους

αυτοκινητιστές και γενικά τις παραγωγικές τάξεις. Οι εφημερίδες αυτές με ποικίλους τίτλους, ήταν στην πλειονότητά τους βραχύβιες και λαθρόβιες. Όμως πρέπει να αναφερθούν δυο εφημερίδες που επιχειρήσαν να εξυπηρετήσουν σοβαρά τον παραγωγικό κόσμο της Θεσσαλονίκης. Είναι ο «Χρόνος» του Γ. Πεχλιβάνη, από το 1974 μέχρι το 1980 και ο «Οικονομικός Παρατηρητής» του Στ. Ορφανίδη, το 1981 για λίγους μήνες. Κάλυψαν ένα κενό, παρουσίασαν τα τοπικά ζητήματα και τις ιδιαιτερότητές τους και αγωνίστηκαν για την επίλυσή τους, αλλά ο θάνατος του εκδότη

Εφημερίδα με φανατικούς αναγνώστες τα «Μακεδονικά Σπορ», ο «πρόγονος» των «Σπορ του Βορρά», με διευθυντή τον Δημ. Μπούζα. Η προβολή και η έμφαση στις τοπικές ομάδες είναι εμφανής και στο φύλλο της 18ης Σεπτεμβρίου 1969.

«Αθλητικά Νέα» της 7ης Φεβρουαρίου 1972 με ιδιοκτήτη - εκδότη - διευθυντή τον Νίκο Καμπάνη. Τεράστια γράμματα όπως συνήθιζε να κάνει στις αθλητικές εφημερίδες και έμφαση στις ομάδες της Βορείου Ελλάδος.

Πρωτοποριακή για την εποχή της η αθλητική εφημερίδα «Αθλητικά Νέα», που διευθυνόταν από επταμελή επιτροπή, όπως φαίνεται κάτω από την ημερομηνία του φύλλου της 25ης Φεβρουαρίου 1929. Οι μεγάλοι κολυμβητικοί αγώνες του Βερολίνου δεσπόζουν στην πρώτη σελίδα.

διέκοψε την έκδοση της πρώτης και οι διαφωνίες των συνεταιίρων διέλυσαν την δεύτερη.

Αθλητικές

Η εμφάνιση αθλητικών εφημερίδων καθυστέρησε αφού η πρώτη εφημερίδα τα «Αθλητικά Νέα» εκδόθηκε το 1929 με διευθυντή τον Π. Γεωργίου.

Το 1955 ο Νίκος Καμπάνης εξέδωσε άλλη εφημερίδα με τον ίδιο τίτλο, εβδομαδιαία, που συνέχισε να εκδίδεται μέχρι το 1975, όταν πέθανε ο εκδότης τους.

Το 1969 ο Αναστ. Νάστος εξέδωσε τα «Μακεδονικά Σπορ» και λίγο αργότερα τα «Σπορ της Δευτέρας» με αρχισυντάκτη τον Τάκη Χασιρή και αργότερα τον Δημ. Μπούζα. Και οι εφημερίδες αυτές διέκοψαν την έκδοσή τους μετά τον θάνατο του εκδότη τους, το 1976.

Το 1978 η Τέσα Λεβαντή εξέδωσε τα «Σπορ του Βορρά» με διευθυντή τον Δημ. Μπούζα. Η εφημερίδα το 1989 έγινε καθημερινή από τρισεβδομαδιαία. Είναι η πρώτη καθημερινή αθλητική εφημερίδα της Θεσσαλονίκης και συνεχίζει την επιτυχή έκδοσή της. Από το 1991 εκδόθηκε η «Αθλητική Μακεδονίας - Θράκης», επίσης καθημερινή.

Εκτός από τις εφημερίδες αυτές, εκδόθηκαν κατά καιρούς και άλλες, για υποστηρίξει ορισμένων τοπικών ομάδων είτε για την προβολή ορισμένων σπορ. Σοβαρή προσπάθεια ήταν η έκδοση της «Αθλητικής Φλόγας», γύρω στο 1982, από τον Γ. Τότ-

τη. Είναι γνωστό ότι στη Θεσσαλονίκη εκδόθηκαν περισσότερες από 200 ξενόγλωσσες εφημερίδες, στα εβραϊκά, γαλλικά, αγγλικά, σερβικά, ρωσικά κ.α. για την ενημέρωση των πληθυσμών και των στρατευμάτων που είχαν εγκατασταθεί. Επίσης είναι γνωστό ότι εδώ εκδόθηκαν από τις αρχές του αιώνα πολλές και αγωνιστικές εργατικές εφημερίδες, όργανα είτε οργανώσεων συνδικαλιστικών είτε συνδικαλιστών, για την καλύτερη προβολή των αιτημάτων τους, που τις παλαιότερες εποχές ήταν περισσότερα και πιο έντονα. Θυμίζουμε την «Εφημερίδα του Εργάτου» το 1908, του Αβρ. Μπεναρόγια, τον «Εργάτη» το 1916 του Αλ. Ωρολογιά, την «Εργατική» το 1925 του Ν. Δημητριάδη, την «Φωνή του Εργάτη» του Εργατικού Κέντρου και άλλες πριν τον πόλεμο, χωρίς να αναφέρουμε τα κομματικά όργανα και τις άλλες βραχυβίες εφημερίδες. Επίσης θυμίζουμε το εβραϊόφωνο «Αβάντι» που κυκλοφόρησε επί 25 χρόνια.

Μετά τον πόλεμο και ιδίως τα τελευταία 20 χρόνια εκδόθηκαν δεκάδες εφημερίδες συνδικαλιστικών αρχών, από συλλόγους ή ιδιώτες, που δεν μπορούν ούτε καν να αναφερθούν.

Επίσης δεν επιτρέπει ο χώρος να αναφέρουμε τις θρησκευτικές, καλλιτεχνικές, φεμινιστικές (πριν από τον πόλεμο), τις προσφυγικές, αντιστασιακές, πατριωτικές, τις νεανικές και τις δεκάδες άλλες εφημερίδες που εκδόθηκαν κατά καιρούς.

«Εφημερίς των Γυναικών»

Τολμηρό εκδοτικό εγχείρημα με θέματα που απασχολούν το φεμινιστικό κίνημα του Μεσοπολέμου

Της **Μαίη Π. Βασιλικού**

«Η εργαζομένη γυνή εν πολλοίς εκμεταλλενομένη και ενσχημόνως πιεζομένη υπό των προϊστάμενων της είχε ανάγκην ενός οργάνου γυναικείου εντελώς ιδιού της»...

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ 1929. Η κοσμοπολίτικη μακεδονική πρωτεύουσα, ευαίσθητη στα διεθνή ρεύματα, υποδέχεται την πρώτη σοβαρή «πρόκληση» του φεμινιστικού κινήματος. Προέρχεται από μια ομάδα «γυναικών συντηρητικών αρχών», η οποία προετοίμαζε την... επαναστατική της εμφάνιση την προηγούμενη δεκαετία.

Ήταν στα 1919 όταν κυκλοφόρησε το ετήσιο «Ημερολόγιον Θεσσαλονίκης», με εκδότρια την μόλις 22χρονη Μερόπη Π. Τσιώμου. Περιλαμβάνει λογοτεχνικά, λαογραφικά, επιστημονικά κείμενα και φιλοξενεί στη διαδρομή του συνεργασίες πνευματικών ανθρώπων της εποχής. Ανάμεσά τους: Κ.Π. Καβάφης, Κ. Παλαμάς, Γ. Θέμελης, Γ.Θ. Βαφόπουλος, Τ. Αγρας, Αιμ. Ριάδης, Γ. Μόδης, Ιωαν. Σιδέρης.

Εγχείρημα

Στις 17 Νοεμβρίου 1929, λίγο πριν από την 8η έκδοση του «Ημερολόγιου Θεσσαλονίκης», η κυρία Μερόπη Τσιώμου-Βασιλικού, σύζυγος πλέον του Βασιλείου Βασιλικού –μετέπειτα αντιπροέδρου της Βουλής και προέδρου της Ενώσεως Συντακτών Ημερησίων Εφημερίδων Μακεδονίας-Θράκης– τολμά ένα νέο εκδοτικό εγχείρημα, το οποίο –παρά τις «συντηρητικές αρχές» του– εμφανίζεται ως ανατρεπτικό της κοινωνικής τάξης πραγμάτων: Η «Εφημερίδα των Γυναικών» καθίσταται το «εβδομαδιαίον όργανον γυναικείων συμφερόντων»! Ιδού οι σκοποί του νέου φύλλου:

«Με την έκδοση της «Εφημερίδος των Γυναικών» δεν αποβλέπομεν ποσώς εις το να εξεγειρώμε την εργαζομένη και γενικώς τη σημερινή γυναίκα να υψώση επαναστατική φωνή κατά της μέχρι τούδε καταστάσεως. Απεναντίας μάλιστα, έχοντες ως όπλο ένα καθαρώς γυναικείο όργανο θα φροντίσουμε με κάθε δυνατή θυσία να ισορροπήσωμε τη σημερινή εκτροχιασθείσα αφόρητη ίσως κατάσταση λόγω της ανισορροπίας των δύο φύλων όσον αφορά τις σχέσεις τους στην κοινωνία και θα αγωνισθούμε με σθένος για να εξασφαλίσωμε τα δικαιώματα της σημερινής γυναίκας, τα οποία απολύτως εξαρτώνται από τα καθήκοντά της, πάντα όμως μέσα στο πλαίσιο της οικογενείας και της καλώς εννοούμενης τάσεως φεμινιστικής».

«Η Εφημερίς των Γυναικών» το πρώτο εν Ελλάδι γυναικείο αυτό όργανο των γυναικείων συμφερόντων αποκτά κάθε μέρα συμπαιθείας μεταξύ των πολιτών, οι οποίοι με ενθουσιασμόν εκφράζονται δια την νέαν έκδοσιν, η συνέχισις της οποίας προσιωπείται ενούϊον δόρασι και προκοπή. Ας ελπίσωμε».

Γυναικεία ψήφος, φεμινισμός, χει-

Η Πλατεία Ελευθερίας στη Θεσσαλονίκη. Ένα από τα ιστορικότερα σημεία αναφοράς της πόλης.

ραφέτηση, γυναικείος αθλητισμός, το δικαίωμα του εκλέγεσθαι, είναι τα βασικά θέματα που πραγματεύεται η αρχέτυπος του μεσοπολεμικού φεμινισμού εφημερίδα. Εγκαινιάζει και στήλες μόδας! Μέσα από τις κιτρινωμένες σελίδες ανακαλύπτουμε συμβουλές της **Σουζέτας** από το Παρίσι για το τι πρέπει να φοράει η «σημερινή γυναίκα»: «Τώρα με την έναρξιν των απογευματινών χορών, μας απασχολεί τι θα φορέσωμε; και γι' αυτό καλαις μου φίλαις σας συνιστώ το μάντρο κυρίως, με μια τελείως καινούργια γραμμή: Το κορσάζ στην κανονική θέσι, ούτε πολύ κάτω, ούτε πολύ επάνω και η φούστα με πολύ λίγα πανό που δίδει χάρι στο σώμα-τα ρεβέρ κεντημένα ή με πολλές σούρες» ή «με το μαντό του φθινοπώρου μια φαρδιά εσάρπα από κρεπ ντε σιν συνδιασμένη σα κορδέλλες με διάφορους χρωματισμούς και κεντημένη με τα αρχικά γράμματα».

Και δίπλα στις εκκεντρικές για την εποχή συμβουλές η **Ανούλα Σταθούλου** αφιερώνει το «Κοίτα με στα μάτια» στον αιώνιο έρωτα...

Κοσμική ζωή

Στις ρουμπρικές της εφημερίδας ασφαλώς δεν απουσιάζουν και τα έχοντα σχέση με τα πικάντικα νέα της κοσμικής και της καλλιτεχνικής κίνησης. Ετσι διαβάζουμε ότι «εις την αίθουσαν του Μεντιτεράνιαν τα απογευματινά τσάγια συγκεντρώνουν τον καλύτερον κόσμον της Θεσ/νίκης και με αρκετό κέφι τα ζεύγη στροβυλλίζονται εις τους ήχους της ωραιάς μουσικής».

Μεταξύ των χορευτών διακρίνωμεν τας χαριτωμένας και τους Αμπαστάντο με μανίρη ταντέλλα, τον κο και κα Μαίσα, Αλεξανδρίδη Ιατρού με μανίρη τη χαριτωμένη Δδα Κομνηνού, τη δα Αδαμαντίδου με κόκκινα. Μια αιθέρια φνισιογνωμία η δις Στάλιον με μανίρη κομψώτατο σύνολο. Ελεκάντικες εμφανίσεις ήσαν της κ. Κριτικού Ιατρού μανίρη με κίτρινα τις δες Ντενίς Σαφαράκα με κόκκινα καρμίν και καπέλο στον ίδιο τόνο Παριζιάνικη εμφάνισις της δις Τορνιβούκα και άλλαις αι οποίαι μας διαφεύγουν τα ονόματα».

Το ρεπορτάζ για την έκθεση του Πολ. Ρέγκου μας πληροφορεί ότι «Υπό την προστασίαν του υπουργού Γεν. Διοικητού κ. Ι. Καναβού την παρελθούσαν Κυριακήν εις το «Μεντιτεράνεαν» ήνοιξε η έκθεσις του Πολ. Ρέγκου. Παρέστησαν η Α.Ε. και Ι. Καναβός μετά της αδελφής του ως και εκλεκτή μερίς της πόλεως μας, μεταξύ της οποίας διακρίνωμεν τους κ. Βιζουκίδη, Μισιρόλογον, Γρηγοριάδη, Μουρτζούννη, Οικονομίδην κ. και κυρία Νικολάκη και τους αδελφούς Ζάννα, Παπαηλιάκη, δίδας Κούσκουρα Ραβδίου, Γεωργιάδου, Λαμνιάνου, ως και τους κ. Τζανετάτον, Αρώννη, Πανουσόπουλον...».

Η ετήσια συνδρομή ήταν 50 δραχμές, η εξαμήνος 25, ενώ «διά την Αμερικνήν δολ. 1». Ανάμεσα στους συνδρομητές του φύλλου δεν διακρίνωμε μόνο γυναίκες, αλλά και ένα σοβαρό ποσοστό σε άνδρες, όπως οι κ. Θεμιστοκλής Σακελαρίδης, Αστέριος Αστεριάδης, Κουκοβίνος, Ευάγγελος Αναγνωστόπουλος, Φρειδερίκος Σφάμπερ κ.ά.

Η «Εφημερίς των Γυναικών» δεν ευτύχησε να δημιουργήσει ένα σταθερό αναγνωστικό κοινό, παρά τα όσα αναφέρονται στη στήλη «ΖΗΤΗΜΑΤΑ» του δεύτερου φύλλου: «Ενθουσιωδέστατης υποδοχής έτυχεν η «Εφημερίς των Γυναικών» και η ζήτησις της καταπληκτική ούτως ώστε έγινε ανάσπαστος. Εγινε αντικείμενο προσοχής από τον εργαζόμενον κόσμο. Τους ευχαριστεί μ' όλη την καρδιά και υπόσχεται αμέριστη την υποστήριξιν της σε στιδήποτε ζήτημα χρεασθεί».

Η γραμμή της εφημερίδας παραμένει επαναστατική: «Υπάρχει ελπίς και το ευχόμεθα ότι όλες οι γυναίκες, προσδεντικές, συντηρητικές και καθυστερημένες, όλες μαζί ενωμένες να συντελέσωμε για την εξύψωση της εργαζόμενης για την εξυπηρέτηση της αδικούμενης, για τη βελτίωση της αστής. Κοινός οι πόθοι. Κοινά αι ιδεολογία. Να το σημείον εις το οποίον ακριβώς συναντώμεθα όλες αι γυναίκες και εις το οποίον αποβλέπομε κυρίως».

Στο 5ο φύλλο η Μ. Τσιώμου - Βασιλικού γράφει: «Η Εφημερίς των Γυ-

ναικών» ευχαριστεί θερμά όλους όσους με τα θερμά των συγχαρητήρια ενισχύουν την εκδότριαν να συνεχίσει το βαρύ έργον που με πραγματική θυσίαν έχει αναλάβη.

Επίσης, όλες τες Κυρίες και Δεσποινίδες που με ζωντανές εκδηλώσεις εκφράζουν την συμπαιθεία των και υποσχονται αμέριστη την υποστήριξίν των». Όμως, έκτο φύλλο δεν θα υπάρξει: Οικονομικοί λόγοι αναστέλλουν την έκδοση. Στην ομάδα των γυναικών, που συσπειρώνονται γύρω από την έκδοση, πολλά ελέχθησαν για υπόγειες παρεμβάσεις του συζύγου της Μερόπης, ο οποίος ενήργησε για να διακοπεί η επιχορήγηση που ελάμβανε η έκδοση από τον Δήμο της Θεσσαλονίκης (...)

Ωστόσο, στις 14 Δεκεμβρίου 1930, ημέρα δημοτικών εκλογών, οι πρώτοι αγώνες δικαιώνονται. Ο ημερησίος τοπικός Τύπος γράφει την επομένη: «Κατά τας εκλογάς εψήφισαν διά πρώτην φοράν και γυναίκες. Πρώτη εψήφισε η λογία κυρία Μερόπη Βασιλικού, κατόπιν δε αι κυρία Μεταλλινού και Ασιμήνη. Η κ. Βασιλικού είπεν ότι αν και φανατική αντιβενιζελική και κηρυχθείσα κατ' αρχήν κατά της γυναικείας ψήφου, θεθείσα επί κεφαλής της συντηρητικής γυναικείας παρατάξεως, αισθάνεται εαυτήν υπερέφανον διότι εψήφισε και συγχάριεν την κυβέρνησιν διότι ανεγνώρισεν εις τας γυναίκας το δικαίωμα της ψήφου».

Το τέλος

Η «Εφημερίς των Γυναικών» θα αναβίωσει μετά τον πόλεμο. Η σχετική άδεια θα δοθεί στις 11.8.1948. Δυστυχώς, όμως, οι συγκυρίες έχουν αλλάξει, τα απαιτούμενα μέσα είναι δυσεύρετα και η προσπάθεια δεν θα καρποφορήσει. Αλλωστε σε όλη αυτή τη διαδρομή, τα υπόγεια ρεύματα μιας ανδροκρατούμενης κοινωνίας έβλεπαν με καχυποψία την «εξέγερση». Αλλά και ένας σύζυγος, το ίδιο δραστήριος, που ανέμενε κάποιος να μαγειρέψει στο σπίτι και ελάμβανε απαντήσεις του τύπου «...άμα βάλεις όλα τα υλικά μαζί στην κατσαρόλα το φαγητό θα γίνει σίγουρα καλό, αρκεί τα υλικά να είναι καλά».

Αυτές οι μικρές «απιστίες» απέναντι στα παραδοσιακά κλισέ της οικογένειας, οδηγούν τη Μ. Βασιλικού στις αεροπορικές αποστολές: Χάνεται στους πέντε ανέμους, Αμερική, Ασία, Ευρώπη, Βόρειο Πόλο!

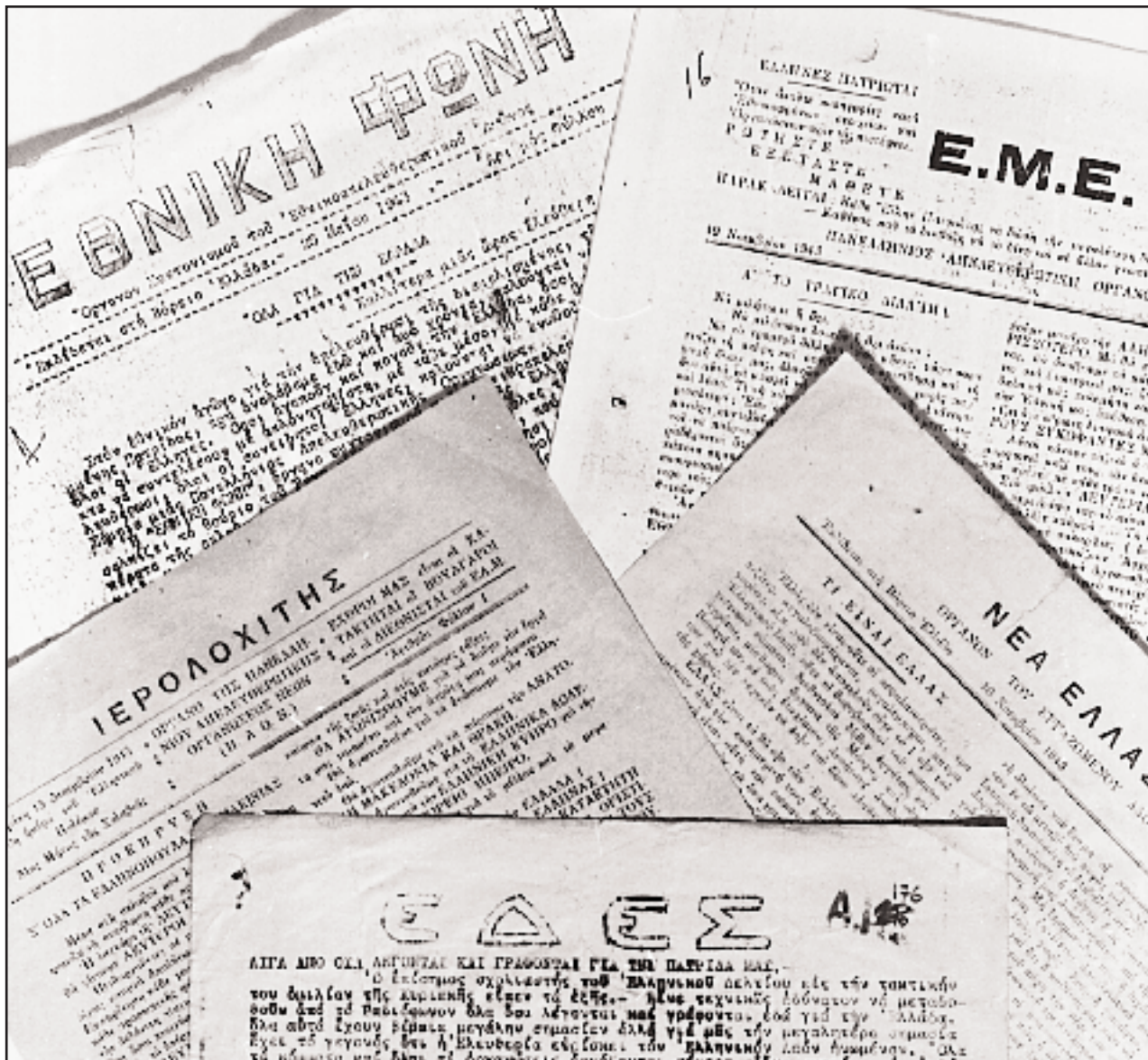
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ. Τέλη 1994. Αδύνατο να αναδείξεις όσα κρύβουν τα σκονισμένα αρχεία της «Εφημερίδος των Γυναικών». Υπάρχει και ένας ακόμη λόγος: Αν τ' αφήσεις να παλιώσουν, αυτά τα φύλλα γίνονται σαν το ξηρό κρασί. Αν το πιεις, θα νιώσεις να αναδύεται η μικροαστική αντίληψη αυτής της πόλης, που ενώ γεννά και πρωτοπορεί σε ιδέες, δεν ξέρει τελικά πώς να αγαπήσει.

Πνίγει στον κόλπο του Θερμαϊκού καθετί που ταράζει τα νερά της. Η Θεσσαλονίκη «η γυναίκα-πόλη τικτεϊ», «ο άνδρας γεννά». Ας είναι.

Ο παράνομος Τύπος

Εφημερίδες που εκδόθηκαν και κυκλοφόρησαν με κινδύνους στα χρόνια της Κατοχής

«Εθνική Φωνή», «Ιερολοχίτης», «Νέα Ελλάς», «ΕΔΕΣ». Εφημερίδες - φυλλάδια τα οποία κυκλοφορούσαν κατά τη διάρκεια της Κατοχής.

Του Σπύρου Κουζινόπουλου

Δημοσιογράφου

Τα τραγικά γεγονότα τα οποία γνώρισε ο τόπος μετά την Απελευθέρωσή του από τους Γερμανούς προκάλεσαν, εκτός των άλλων, την καταστροφή και την απώλεια πολύτιμου υλικού και σημαντικών ντοκουμέντων από την περίοδο της Εθνικής Αντίστασης στη Μακεδονία και τη Θράκη. Πολύ περισσότερο, που σ' αυτό το χώρο, και ιδιαίτερα στην περιοχή της Δυτικής Μακεδονίας, διεξήχθησαν οι πλέον πολύνεκρες μάχες του Εμφυλίου.

Χάθηκαν λοιπόν σπάνια κειμήλια, τα οποία ήταν απαραίτητα για την καταγραφή, με αντικειμενικά κριτήρια, της ιστορίας του έπους της Εθνικής Αντίστασης και της διαφύλαξης της ιστορικής μνήμης. Και δυστυχώς, εκτός των άλλων, καταστράφηκαν και τα πολύτιμα αρχεία των μυστικών εφημερίδων της Αντίστασης, οι οποίες με χίλιους κινδύνους, πολλές ανθρώπινες θυσίες και μερικές φορές κυριολεκτικά κάτω από τη μύτη των Γερμανών, εκδίδονταν μυστικά στη Θεσσαλονίκη και την υπόλοιπη Μακεδονία.

Εκατοντάδες εφημερίδες, κεντρικές, περιφερειακές και τοπικές, εκδόθηκαν και κυκλοφόρησαν κάτω από μυριάδες κινδύνους στα χρόνια της τριπλής Γερmano-Ιταλο-Βουλγαρικής κατοχής.

Από αυτοσχέδιους τις περισσότερες φορές δημοσιογράφους και αυτοδίδακτους τυπογράφους, οι οποίοι όμως επεδείκνυαν μια τελειότητα και μια επαγγελματική ευσυνειδησία, που θα την ζήλευαν και οι σημερινοί σπουδαγμένοι και έμπειροι συνάδελφοί τους.

«Ελευθερία»

Η Θεσσαλονίκη με τη Μακεδονία και την υπόλοιπη Βόρεια Ελλάδα, διεκδικούν δύο αξιοθαύμαστες πρωτίες στον τομέα του αντιστασιακού Τύπου. Στην πρωτεύουσα του Μακεδονικού Ελληνισμού, εκδόθηκε τον Ιούνιο του 1941, δύο μόλις μήνες μετά την εισβολή των Γερμανών στην Ελλάδα, η εφημερίδα «Ελευθερία», η πρώτη παράνομη εφημερίδα. Στη Μακεδονία, επίσης, κυκλοφόρησαν οι περισσότερες, από οποιοδήποτε άλλο γεωγραφικό διαμέρισμα της χώρας, αντιστασιακές εφημερίδες.

Οργανωτής του παράνομου εκδοτικού μηχανισμού της «Ελευθερίας» που άρχισε να εκδίδεται ως όργανο της Εθνικής Οργανώσεως «Ελευθερία», ήταν ο νεαρός τότε φοιτητής της Νομικής Σχολής, Γιάννης Κανάκης. Αξίζει να σημειώσουμε ότι την Εθνική Οργάνωση «Ελευθερία», είχαν δημιουργήσει στελέχη του κόμματος των Φιλελευθέρων, του ΚΚΕ, του Σοσιαλιστικού Κόμματος, αλλά και συντηρητικοί αξιωματικοί όπως ο συνταγματάρχης Δημήτριος Ψαρ-

ΠΡΟΛΕΤΑΡΙΟΙ ΟΛΩΝ ΤΩΝ ΧΩΡΩΝ ΕΝΩΘΕΤΕ!		ΕΚΤΑΚΤΗ ΕΚΔΟΣΗ
ΠΕΡΙΟΔΟΣ Β' Αριθ. Φύλλου 6 Τιμή Φύλλου ΔΡΧ. 100.000	ΛΑΪΚΗ ΦΩΝΗ	ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΕΛΛΑΔΑ 23 ΙΟΥΝΙΟΥ 1944
ΟΡΓΑΝΟ ΤΗΣ ΝΟΜΟΤΗΤΗΣ ΟΡΓΑΝΩΣΗΣ ΠΕΡΙΟΔΙΚΗΣ ΠΡΟΕΔΡΗΣΙΑΣ ΤΟΥ Κ. Κ. ΕΛΛΑΔΟΣ		
ΕΘΝΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΑΓΩΝΑ		
ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΘΝΙΚΗ ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΗ ΚΑΙ ΤΗ ΛΑΪΚΗ ΚΥΡΙΑΡΧΙΑ		
ΔΗΛΩΣΕΙΣ ΤΟΥ σ. ΖΕΒΓΟΥ ΣΤΟ "ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΗ", ΤΗΣ 09/44		
<p>«Ο «Ριζοσπάστης» για να βάζει στον Ελληνικό λαό τις απόψεις του Κομμουνιστικού Κόμματος της Ελλάδας, κάνει από ζήτημα της διακωμωδίας του Λιβάνου, έβανε από σ. Γιάννη Ζέβγο—ένα από τα καλύτερα δημοτικά στελέχη του ΚΚΕ—ώμοστα ερωτήματα. Ο σ. Ζέβγος δέχτηκε να μιλήσει αναλυτικά πάνω σ' αυτά τα ερωτήματα που άφρασαν το πρόβλημα της Εθνικής Ενότητας. Αναδημοσιεύουμε τις ερωτήσεις μαζί με τις απαντήσεις του σ. Ζέβγου.</p> <p>ΠΡΩΤΗ ΕΡΩΤΗΣΗ: Τι γνωρίζετε για τη σύσκαψη του Λιβάνου;</p> <p>— Είναι κόλαση το γεγονός ότι συνήρασαν αντιπρόσωποι διαφόρων κομμάτων και άρμενών να δεσφραλίσουν</p>	<p>βάνει την αξιοποίηση αυτών των δυναμικών και το δυναμισμό αυτού του μεγάλου αγώνα. Αυτό θα βάλει το φαινόμενο που οι άνθρωποι της «όρασης» και της αντίδρασης να κινούνται από βίαια στενόκορβα παιχνίδια και να ζητούν, σε σύγχρονα «Ηρόδοτα», να καταδικάσουν αυτό το μεγάλο έργο, να γκρεμίσουν και να αποσυνθέσουν τα πάντα. Χαρακτηριστική σαν τρομοκρατία τον μεγάλο-απελευθερωτικό αγώνα και ζητούν να βρουν κατηγορούμενο τον Ελληνικό λαό—γι-</p>	<p>και θα έβρατε και το συμμαχικό έθνος. Ο κ. Παπαδηρόπουλος αναγκάζεται να δηλώσει στο καλύτερο κομμάτι των αποφάσεων του ότι «όλοι, επίσης δεχόμεθα, έβιας μετά την επιστολή του συμμαχικού στρατηγείου Μ. Ανατολής, το οποίο αναστασιάζει ότι πάσα μεταβολή δεν πρέπει να οδηγεί εις ελάττωσαν της αντίστασης, ότι η άσκηση έπιβίσε της αντικαταστάσεως δεν θ' ανταπερίετο εις τας ανάγκες του αγώνος. Οι άνθρωποι, διάβυσαν μια φορά το στρατό της Αλβανίας. Τότε</p>

Η πρώτη σελίδα της «Λαϊκής Φωνής». Εκδόθηκε στη Θεσσαλονίκη λίγο μετά την «Ελευθερία», ως όργανο του Γραφείου Μακεδονίας του ΚΚΕ.

Αριστερά: Γιάννης Κανάκης. Στον πολύγραφο του τυπώθηκε η πρώτη παράνομη προκήρυξη της Κατοχής και το πρώτο φύλλο της «Ελευθερίας». Δεξιά: Νίκος Δηλαβέρης, γραμματέας του ΕΑΜ Μακεδονίας. Η συμβολή του στην έκδοση της «Ελευθερίας» υπήρξε σημαντική. Ήταν βασικός συντάκτης και αρθρογράφος της παράνομης εφημερίδας.

ΕΚΤΑΚΤΗ ΕΚΔΟΣΗ		
ΧΡΟΝΟΣ Β'. ΑΡΙΘ. ΦΥΛΛ. 17	<h1 style="margin: 0;">ΣΜΟΛΙΚΑΣ</h1>	5 ΝΟΕΜΒΡΗ 1944
ΔΙΕΥΘΥΝΕΤΑΙ ΑΠΟ ΕΠΙΤΡΟΠΗ	ΟΡΓΑΝΟ ΤΗΣ ΙΧ ΜΕΡΑΡΧΙΑΣ ΔΥΤ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ (Ε.Λ.Α.Σ)	

Ο ΝΙΚΗΤΗΣ Ε.Λ.Α.Σ.

Με δακρυσμένα απ' τή συγκίνηση μάτια, μέλιζ' άλλη κι' άνοπόκριτη χαρά ό λαός τής Εκοζάνης υποδέχτηκε τά γενναία παιδιά και κυρίετα το ΕΛΑΣ. Περύμαναν μηχανοκίνητα, τάνκς, και πυροβόλα κι' αβθόρηκτα ό ένθουσιασμός του μεταβλήθηκε σί παραλήρημα, όταν είδαν μέ τί και πως πολεμήσαμε κι' ελευθερώσαμε τήν Έλλάδα. Τώρα όλες σχεδόν σί Έλληνικές πόλεις άναπνέουν τό μωρωμένο άγέρι τής Λευτεριάς. Τό ΑΜΥΝΤΑΙΟ κι' ή ΦΑΙΡΙΝΑ ύστερα από σκληρές όδομαχίες λυτρώθηκαν απ' τούς αβνους, πού στήν τραλλή και άσκητη φυγή τους άφησαν στά χέρια των Τμημάτων μας 2 πυροβόλα, 4 όμαδικούς όπλους, αβτάματα, πολλά αβτοκίνητα και πλουσιώτετες αβθήκες μέ κάθε είδος όπλου. Και σάν κορωνίδα των άγώνων του ΕΛΑΣ στή Μικεδονία ή νύφη του θερμικού και Μικεδονική Πρωτεύουσα ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ ελευθέρη κι' αβτή αποδόθηκε στήν Έλληνική Πικρία.

ΟΙ ΗΡΩΪΚΟΙ ΑΝΤΑΡΤΕΣ ΜΑΣ
ΕΛΕΥΘΕΡΩΣΑΝ ΤΗΝ ΚΟΖΑΝΗ
ΠΩΣ ΑΡΧΙΣΕ ΚΑΙ ΠΩΣ ΤΕΛΕΙΩΣΕ Η ΜΕΓΑΛΗ ΑΥΤΗ ΜΑΧΗ

Στίς 19 του Όκτώβρη τά Χιτλρικά χτήρη μαζεύονται στή Μουραγκάνη τής Καλαμπάκας, γιά νά περάσουν από τά Γρεβενά, ή από τά Σέρβια, στή δρόμο τής άποχώρησης, στή δρόμο τής βάρβαρης και άβυσσώπτης καταστροφής των.

Τό μόνιμο ΕΛΑΣ άπασχολήμενο σ' άλλους σκληρούς άγώνες είναι μακριά, γιά νά περιποιηθεί τή φάλαγγα αβτή. Σχηματίζεται όμείως από άλλα τμήματα ένα άπείσπασμα, πού διεξήγαγε τούς σκληρούς αβτούς άγώνες.

Τά τμήματα στή ήταν: Τό Τάγμα Έμπέδων του Άργυρου Όρειτικού από άγώνιστους έταίρους και έπονίετας.

Μιά άλλη ομάδα, περνώντας σάν άστραπή απ' τό δρόμο βλέπει παταγμένα κράνη, λάστιχα, κουβέρτες, γαλίτες. Δά πέρνουν τίποτα. Τρέχουν γρήγορα νά τούς προλάβουν δέν άφήνουν τούς Όβνους ούτε άνάσα νά πάρουν.

— Ένα παιήλατο άφημένο απ' τόν άχθρό τό παίρνουν γιά τούς συνδέσμους.

— Ένα όλογο κι' αβτό γιά τούς συνδέσμους.

— Μιά κόουρα, αβτή δέν είναι γιά τά βουνά τή στέλνουν στή Μερραχία.

— Ένας Γεωργικός στρατιώτης σάταν θά τόν άβου...

«Σμόλικας». Οργανο της ΙΧ Μερραρχίας Δυτ. Μακεδονίας του ΕΛΑΣ.

ρός, ο οποίος ήταν στρατιωτικός, αρχηγός της.

Ξηροκρήνη

Στο υπόγειο του οικήματος ενός ανθόκηπου, στην Ξηροκρήνη, που τον χρησιμοποιούσε ο ανθοπώλης Παντελής Μορφόπουλος, στήθηκε το μουσικό τυπογραφείο, στο οποίο όλα τα υπόλοιπα χρόνια της κατοχής τυπώνονταν η «Ελευθερία». Μετά την ίδρυση του ΕΑΜ και την προσχώρηση σ' αυτό της ομώνυμης οργάνωσης, η εφημερίδα μετετράπη σε όργανο της Παμμακεδονικής Επιτροπής του Εθνικού Απελευθερωτικού Μετώπου (ΕΑΜ).

Λίγο αργότερα, σε ένα άλλο υπόγειο, έξω από το χωριό Φίλυρο, στο περιτριγυρισμένο από οπωρώνα και λαχανόκηπο σπίτι του Θεοδόση Θεοδοσιάδη, άρχισε να λειτουργεί κι ένα άλλο παράνομο τυπογραφείο. Εδώ τυπώνονταν η «Λαϊκή Φωνή», όργανο του Μακεδονικού Γραφείου του ΚΚΕ. Ένα τρίτο μουσικό τυπογραφείο, στήθηκε και δούλεψε στο υπόγειο του σπιτιού του Ιωακείμ Μπελλίδη, στο Κουλέ-Καφέ. Εκεί, τυπώθηκαν δύο φύλλα της «Ελευθερίας» και άλλες αντιστασιακές εφημερίδες, μαζί με χιλιάδες προκηρύξεις.

Τραγικός θάνατος

Θαμένοι ζωντανοί επί τρία χρόνια, λειτουργούσαν το παράνομο τυπογραφείο της Ξηροκρήνης εκτός του δημοσιογράφου Γιάννη Κανάκη, οι τυπογράφοι Μιχάλης Αλεξανδρό-

Συνέχεια στην 25η σελίδα

ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ

ΟΡΓΑΝΟ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΤΙΚΟΥ ΜΕΤΩΠΟΥ (Ε. Α. Μ.) ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ

3

ΤΟΥ ΝΟΕΜΒΡΗ 1944

ΧΡΩΝΟΣ Α'

Τετάρτη 24 Νοεμβρίου 1944

Τηλεφώνημα 190.599.000

ΕΜΠΡΟΣ ΣΤΗ ΜΑΧΗ ΓΙΑ ΤΟ ΨΩΜΙ ΤΟΥ ΛΑΟΥ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΟΡΘΩΣΗ ΤΗΣ ΠΑΤΡΙΔΑΣ ΜΑΣ

Επισημαίνουμε και διαδηλώνουμε για τρίτη φορά, τη σημερινή έκδοση της «Ελευθερίας» με δύο μετωπικές σελίδες και ολόκληρη την παράσημη πίστη στις θέσεις μας, να μην ελπίσει κανείς να συνεχιστεί η καταστολή της Μακεδονίας και η εξόντωση του λαού μας. Η «Ελευθερία» είναι η φωνή της Μακεδονίας, η φωνή της ελευθερίας, η φωνή της αντιστάσεως. Η «Ελευθερία» είναι η φωνή της Μακεδονίας, η φωνή της ελευθερίας, η φωνή της αντιστάσεως. Η «Ελευθερία» είναι η φωνή της Μακεδονίας, η φωνή της ελευθερίας, η φωνή της αντιστάσεως.

Η «Ελευθερία» είναι η φωνή της Μακεδονίας, η φωνή της ελευθερίας, η φωνή της αντιστάσεως. Η «Ελευθερία» είναι η φωνή της Μακεδονίας, η φωνή της ελευθερίας, η φωνή της αντιστάσεως. Η «Ελευθερία» είναι η φωνή της Μακεδονίας, η φωνή της ελευθερίας, η φωνή της αντιστάσεως.

Ο ΛΟΓΟΣ ΤΟΥ ΚΑΘΗΓΗΤΗ ΣΥΝ. ΚΑΒΒΑΔΑ ΚΑΙ ΤΩΝ ΕΚΠΡΟΣΩΠΩΝ ΤΩΝ ΚΟΜΜΑΤΩΝ ΣΤΗ ΠΡΟΧΕΣΙΝΗ ΠΑΛΙΑΚΗ ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΣΗ

Ο καθήγητής Σύν. Καββάδας και οι εκπρόσωποι των κομμάτων στην προχθεσινή παλιάκη συγκέντρωση...

Ο ΦΩΤΕΙΝΟΣ ΟΔΗΓΗΤΗΣ ΤΗΣ ΝΙΚΗΣ ΣΤΗ ΠΟΡΕΙΑ ΤΗΣ ΛΑΪΚΗΣ ΠΩΛΗΣ

Ο φωτεινός οδηγός της νίκης στην πορεία της λαϊκής πώλης...

Η ΧΘΕΣΙΝΗ ΠΡΩΤΗ ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΗ ΤΗΣ ΔΗΜΟΤ. ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΟΙ ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ ΠΟΥ ΠΑΡΕΛΗΦΘΗΚΑΝ ΓΙΑ ΤΑ ΛΑΪΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ

Η χθεσινή πρώτη συνεδρίαση της δημοτ. επιτροπής και οι αποφάσεις που πάρθηκαν για τα λαϊκά ζητήματα...

Το δεύτερο μετά την Απελευθέρωση φύλλο της «Ελευθερίας». Εκδόθηκε στις 3 Νοεμβρίου 1944, στο τυπογραφείο όπου σ' όλη τη διάρκεια της Κατοχής τυπωνόταν η «Νέα Ευρώπη», όργανο των ναζί.

ΝΕΟΙ ΚΑΙΡΟΙ

ΕΒΔΟΜΗΜΕΡΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΟΝ, ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ, ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

ΤΑ ΝΕΩΤΕΡΑ ΑΝΑΚΟΙΝΩΘΕΝΤΑ ΤΟΥ ΑΝΩΤΑΤΟΥ ΓΕΡΜΑΝΙΚΟΥ ΑΡΧΗΓΕΙΟΥ ΕΙΣ ΤΟΝ ΚΑΥΚΑΣΟΝ, Η ΠΡΟΣΕΛΑΣΙΣ ΣΥΝΕΧΙΖΕΤΑΙ ΕΝ ΣΥΝΕΧΕΙ ΕΠΙΘΕΣΗ ΕΙΣ ΤΗΝ ΜΕΣΟΓΕΙΟΝ, Η ΑΕΡΟΝΑΥΜΑΧΙΑ ΕΛΠΕΙ, ΣΥΝΤΗΡΗΤΙΚΗ ΜΑ ΤΟΥΣ ΑΓΓΛΟΥΣ

Η πρώτη σελίδα των «Νέων Καιρών», Αύγουστος 1942. Εντρομοι οι Γερμανοί από την απήχηση που είχαν η «Ελευθερία» και η «Λαϊκή Φωνή», προσπαθούν για αντιπερισπασμό να εκδώσουν μία δεκαεξαεσέλιδη βδομαδιάτικη εφημερίδα, τους «Νέους Καιρούς». Τυπωνόταν στα γραφεία της «Νέας Ευρώπης». Η έκδοσή αυτή, δικόπη αφού κυκλοφόρησαν 2 ή 3 φύλλα.

Συνέχεια από την 23η σελίδα

Μακεδονία. Στη Θεσσαλονίκη τυπώνονταν μυστικά 19 αντιστασιακές εφημερίδες. Πιστεύουμε δε ότι πέρα από τους τίτλους που καταγράψαμε υπάρχουν σίγουρα και άλλες ΕΑΜικές αντιστασιακές εφημερίδες της Μακεδονίας και της Θράκης ανεβάζοντας ακόμη περισσότερο το συνολικό αριθμό τους. Από τον παράνομο Τύπο του εκτός ΕΑΜικών οργανώσεων πολιτικού χώρου, εντοπίστηκαν μέχρι τώρα 14 εφημερίδες οι περισσότερες των οποίων εκδίδονταν στην Θεσσαλονίκη από την ΠΑΟ (Πανελλήνια Απελευθερωτική Οργάνωση) πριν αυτή διασπασθεί. Οι υπόλοιπες ήταν βραχύβιες. Σημαντική ήταν η εφημερίδα «Φωνή της Ελλάδος», όργανο του «Εθνικού Δημοκρατικού Συνδέσμου» (ΕΔΕΣ) Βορείου Ελλάδος. Τέλος, να αναφέρουμε ότι από τις ΕΑΜικές εφημερίδες που εκδίδονταν στη Μακεδονία έχουν διασωθεί οι τίτλοι 44 εφημερίδων καθώς επίσης και 32 από τα συνολικά 38 φύλλα της μυστικής έκδοσης της «Ελευθερίας» της κατοχής.

Από το «μάρμαρο» στη φωτοσύνθεση

Οι νέες τεχνικές απαραίτητα στοιχεία στην καθημερινή έκδοση των εφημερίδων

Του Γιώργου Χατζόπουλου

Τυπογράφου

Η ΕΚΔΟΣΗ εφημερίδας την εποχή εκείνη (σ.σ. στις πρώτες δεκαετίες του 20ου αιώνα) δεν ήταν δύσκολο πράγμα. Αρκούσε μια απλή αίτηση στη νομαρχία, στην οποία ο ενδιαφερόμενος ανέφερε ότι είναι Έλληνας πολίτης και επιθυμεί να εκδώσει εφημερίδα με ένα συγκεκριμένο τίτλο. Η νομαρχία έδινε έναν αριθμό πρωτοκόλλου, τον οποίο ο ενδιαφερόμενος παρουσίαζε στον χαρτοπώλη (Εβραίο συνήθως), έπαιρνε όσο χαρτί ήθελε με ατέλεια, αλλά και χωρίς να πληρώσει πολλά χρήματα ή και εντελώς δωρεάν. Και τούτο γιατί το τυπωμένο χαρτί ήταν πολύ ακριβότερο από το λευκό και ο χαρτοπώλης είχε ως εγγύηση τις επιστροφές. Αλλά με μία μικρή προκαταβολή στον ιδιοκτήτη του τυπογραφείου και με υπόσχεση στον άνεργο τυπογράφο για πληρωμή στο τέλος της εβδομάδας μπορούσε να βγάλει εφημερίδα και να δοκιμάσει ο εκδότης την τύχη του.

Στο καθεστώς αυτό, στηριζόμενη μια ομάδα ανέργων τυπογράφων επιχειρήσαν να εκδώσουν καθημερινή εφημερίδα με τον τίτλο «Ο Ανεξάρτητος» (1926). Η οργανωμένη δουλειά, που έκαναν, ανησύχησε τους εκδότες των άλλων εφημερίδων, οι οποίοι σε σύσκεψή τους, στην οποία συμμετείχαν και οι εκδότες των εβραϊκών εφημερίδων, αποφάσισαν να παρεμποδίσουν την έκδοση του «Ανεξάρτητου», στην αρχή με παρεμβολή εμποδίων στην εξεύρεση τυπογραφείου και αργότερα με καθυστέρηση της διανομής των φύλλων από το πρακτορείο, ιδιαίτερα στην επαρχία και τελικά με τη μη απόδοση του λογαριασμού των φύλλων που πουλιόνταν. Οι δυσχέρειες αυτές απογοήτευσαν γρήγορα τους «συνεταίρους» και έτσι, ύστερα από κυκλοφορία 15-18 ημερών, ο «Ανεξάρτητος» έκλεισε...

Τυπογραφεία

Στα πρώτα χρόνια ούτε λόγος μπορούσε να γίνει για ιδιότητα τυπογραφεία. Όλες οι εφημερίδες εκδίδονταν σε εμπορικά καλλιτεχνικά τυπογραφεία, πολλά από τα οποία βρίσκονταν στην Στοά Αγίου Μηνά. Αργότερα, η «Μακεδονία», εγκαταστάθηκε στο «Τζαμλί Χαν», ένα συγκρότημα γραφείων και καταστημάτων στην οδό Βασ. Ηρακλείου, η «Νέα Αλήθεια» στην ιδιόκτητη οικοδομή της στην οδό Βογατσικού, το «Φως» επίσης σε ιδιόκτητη οικοδομή απέναντι από την εκκλησία της Αχειροποιήτου. Πολύ αργότερα, η «Μακεδονία» μεταφέρθηκε σε όροφο του Μεγάλου Κερασίου στην οδό Εγνατία, γεγονός που αποτέλεσε και την προϋπόθεση να αποκτήσουν οι εφημερίδες ιδιότητα πιεστήρια. Ο «Ταχυδρόμος» στην αρχή εγκατα-

Δύο φύλλα του «Ελληνικού Βορρά» σε διαφορετικές χρονικές περιόδους και με διαφορετικούς διευθυντές. Κυριακή 14 Ιουνίου 1936 με διευθυντή τον Π.Ε. Λεβαντή και Κυριακή 25 Μαρτίου 1945 με ιδρυτή τον Λεβαντή και διευθυντή τον Β. Α. Μεσολογγίτη.

Από τα πρώτα φύλλα της ημερήσιας πρωινής εφημερίδας της Θεσσαλονίκης «Ταχυδρόμος Βορείου Ελλάδος» (29 Απριλίου 1920) αντιβενιζελικής τοποθετήσεως, με σύντομες ειδήσεις, άρθρο, ανακοινώσεις και διαφημίσεις (αριστερά). Εσωτερική σελίδα της «Μακεδονίας» του 1934, ιδιαίτερα επιμελημένη και πλούσια σε ύλη (δεξιά).

στάθηκε σε μια παράγκα κοντά στο Λευκό Πύργο, ενώ σε παράγκα, επίσης, εκεί που είναι σήμερα το Αρχαιολογικό Μουσείο, ήταν εγκατεστημένο το πιεστήριο της. Αργότερα μεταφέρθηκε σε όροφο του κινηματογράφου «Διονύσια», ιδιοκτησίας του εκδότη. Από την αρχή σε ιδιότητα τυπογραφεία εκδόθηκαν ο «Ταχυδρόμος», η «Εφημερίς των Βαλκανίων», η «Πρόσδος», ο «Νέος Κόσμος». Η τελευταία μάλιστα ξόδεψε αρκετά χρήματα για τυπογραφείο και υπερσύγχρονα μεγάλο πιεστήριο, διαγράφοντας μεγάλες προοπτικές που όμως διαψεύστηκαν και η εφημερίδα δεν κατόρθωσε να απο-

κτήσει ικανοποιητική κυκλοφορία. Ετσι έκλεισε σε μικρό χρονικό διάστημα.

Πιεστήρια

Τα πιεστήρια των εφημερίδων ήταν παλιά, αλλά λειτουργούσαν αποδοτικά. Υπήρχαν όμως στα τελευταία προ του Β' Παγκοσμίου Πολέμου χρόνια και αρκετά καινούργια, μεταξύ των οποίων και του «Φωτός» (είχε φέρει και λινοτυπικές μηχανές) και του «Νέου Κόσμου».

Αξίζει να σημειωθεί ότι το πιεστήριο της «Ανατολής», που το είχε φέρει από την Κωνσταντινούπολη - μα-

ζί με άλλα τυπογραφικά υλικά - ο εκδότης της Λιμνίδης, δούλευε τον πρώτο χρόνο όχι με ρεύμα αλλά με την «ενέργεια» της σωματικής δύναμης ενός γιγαντώσμου χαμάλη που γύριζε την ειδική τροχαλία η οποία είχε περιφέρεια τριών μέτρων...

Η εισαγωγή της λινοτυπίας στις εφημερίδες της Θεσσαλονίκης, αρχικά στην εφημερίδα «Φως», δεν θορύβησε και πολύ τους τυπογράφους. Ίσως γιατί η λινοτυπία δεν «εκτόπισε» πολλούς στοιχειώδεις ή και ακόμα γιατί υπήρχε διαδεδομένη εντύπωση ότι η λινοτυπία είχε αρχίσει πριν από πολλά χρόνια να χρησιμοποιείται σε αρκετές αθηναϊκές εφημερίδες, χωρίς να επεκτείνεται και σε άλλες, λόγω προφανώς του κόστους...

Στο μεταξύ έγινε ο διαχωρισμός των τυπογράφων των εφημερίδων από τους άλλους των εμπορικών τυπογραφείων, καθώς και η ίδρυση του Συνδικάτου Τύπου Θεσσαλονίκης, στο οποίο υπήχθησαν οι πρώτοι. Ετσι δημιουργήθηκε μια αγωνιστική διάθεση περιφρούρησης του επαγγέλματος, το οποίο κηρύχθηκε κλειστό, οπότε κανένας δεν μπορούσε να εργαστεί σε καθημερινή εφημερίδα, ούτε να μάθει λινοτυπία, αν δεν είχε προηγουμένως την έγκριση της διοίκησης του Συνδικάτου.

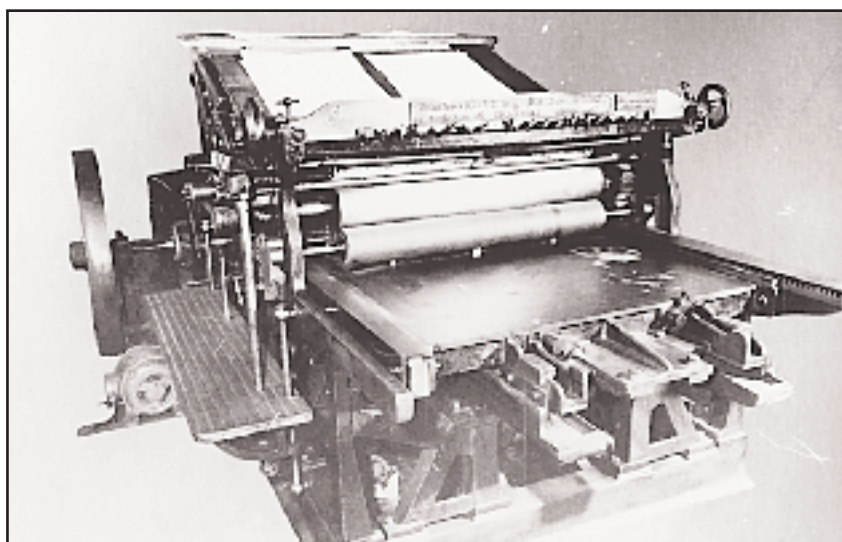
Αλλαγές

Η πολιτική αυτή εξασφάλισε για αρκετό καιρό ευεργετικά αποτελέσματα τόσο στις αποδοχές όσο και

στους όρους εργασίας για τα μέλη της. Δημιούργησε όμως από την άλλη πλευρά στενότητα στο επάγγελμα σε ό,τι αφορά το διαθέσιμο προσωπικό. Για το λόγο αυτό κάθε προσπάθεια έκδοσης νέας εφημερίδας συναντούσε δυσκολίες στην εξεύρεση τεχνικών, με αποτέλεσμα να συρρέουν σε κάθε παρόμοια περίπτωση τεχνικοί από την επαρχία. Τότε ακριβώς παρουσιάστηκε και το θέμα της φωτόςυνθεσης, το οποίο εισήγαγε και εφάρμοσε η εφημερίδα «Ελληνικός Βορράς». Τα προβλήματα που παρουσιάστηκαν στην αρχή, οι αμοιβές, τα πρόσωπα που εισήλθαν στο επάγγελμα, οι όροι εργασίας και άλλα δεν κίνησαν το ανάλογο ενδιαφέρον του Συνδικάτου, η διοίκηση του οποίου δεν είχε αντιληφθεί το κίνδυνο που απειλούσε τους τεχνικούς του παλιού συστήματος (στοιχειοθεσία, λινοτυπία).

Η νέα αυτή μέθοδος δεν έφερε μόνον καινούργια μηχανήματα· τα κομψότερα. Εφερε και καινούργιες ειδικότητες. Οι τσιγκογράφοι, οι σκιτσογράφοι, οι φωτογράφοι και οι εργαζόμενοι σε άλλα επαγγέλματα που πολύ λίγο χρησιμοποιούνταν στο παρελθόν, έγιναν πλέον απαραίτητοι στην καθημερινή έκδοση της εφημερίδας. Αλλά συνέβη και κάτι άλλο, το πιο σημαντικό ίσως: η ομαδική εισοδος γυναικών στην εργασία, την τυπογραφική, των εφημερίδων.

Σημείωμα: Το άρθρο αποτελεί απόσπασμα από το βιβλίο του συγγραφέα «Η ιστορία του Τύπου της Θεσσαλονίκης».

Στο πιεστήριο αυτό τυπώθηκε το πρώτο φύλλο της «Μακεδονίας» στις 10 Ιουλίου 1911.

ΑΛΛΑΓΗ ΤΙΤΛΟΥ
ΣΕΛ 22

Ο παράνομος Τύπος

Εφημερίδες που εκδόθηκαν και κυκλοφόρησαν με κινδύνους στα χρόνια της Κατοχής

'Αρχαιότερα' Εφημερίς της Βορείου Ελλάδος, ιδρυθείσα τῷ 1905 ὑπὸ I. ΚΟΥΣΚΟΥΡΑ

ΣΥΜΒΟΛΟΝ

Άδελφοί έχουμε τις μεγαλύτερες προσδοκίες από την Ελλάδα και την Ανατολική Μεσόγειο να πάρει τον δρόμο της ανάπτυξης και της ευημερίας. Για να γίνει αυτό, πρέπει να υπάρξει μια αλλαγή στην κατάσταση της χώρας. Η Ελλάδα πρέπει να γίνει μια χώρα που να προσφέρει στους πολίτες της μια καλύτερη ζωή. Η Ελλάδα πρέπει να γίνει μια χώρα που να προσφέρει στους πολίτες της μια καλύτερη ζωή. Η Ελλάδα πρέπει να γίνει μια χώρα που να προσφέρει στους πολίτες της μια καλύτερη ζωή.

Ο ΑΝΤΙΒΑΣΙΛΕΥΣ ΕΡΧΕΤΑΙ ΜΕ ΤΟΝ ΘΡΥΛΙΚΟΝ ΔΑΒΡΩΦ

Άδελφοί την 10 η μ. μ. αμέσως μετά την είδηση του θανάτου του βασιλιά Γεωργίου Β' Α. Α. η Ελλάδα βίβη με τον θύρανο και τον θρυλικό Δαβρώφ. Η Ελλάδα είναι μια χώρα που να προσφέρει στους πολίτες της μια καλύτερη ζωή. Η Ελλάδα είναι μια χώρα που να προσφέρει στους πολίτες της μια καλύτερη ζωή.

Φέρει στην Βόρειον Ελλάδα τον χαιρετισμόν του Κράτους

Αί πρώται ἀνακοινώσεις του

Ο βασιλιάς Γεώργιος Β΄ Α. Α. φέρει στην Βόρειον Ελλάδα τον χαιρετισμόν του Κράτους. Ο βασιλιάς φέρει στην Βόρειον Ελλάδα τον χαιρετισμόν του Κράτους. Ο βασιλιάς φέρει στην Βόρειον Ελλάδα τον χαιρετισμόν του Κράτους. Ο βασιλιάς φέρει στην Βόρειον Ελλάδα τον χαιρετισμόν του Κράτους. Ο βασιλιάς φέρει στην Βόρειον Ελλάδα τον χαιρετισμόν του Κράτους.

«Η αρχαιότερα εφημερίς της Βορείου Ελλάδος, ιδρυθείσα υπό Ι. Κούσκουρα», αυτοτιτλοφορείται η «Νέα Αλήθεια». Εκδόθηκε ως «Αλήθεια» το 1903 και διέκοψε οριστικά την έκδοσή της το 1971.

ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΛΛΟΣ
Μία συνεχής πορεία
πρός την τελειότητα

ΔΡΑΣΙΣ

ΚΩΣΜΑΘΑΙΑΙΑ
ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΗ
ΕΦΗΜΕΡΙΣ
ΕΝ ΒΕΛΛΑΘΝΙΚΗ

Τεύχος 22.46 — 23η Οκτωβρίου 1961

Μετά τας χθεσινάς μεγαλειώδεις συγκεντρώσεις εις την Θεσσαλίαν

Η ΝΙΚΗ ΤΗΣ Ε.Ρ.Ε. ΘΑ ΕΙΝΑΙ ΠΕΡΙΦΑΝΗΣ

Ι ΜΕΓΑΛΑΙ ΜΑΖΑΙ ΘΕΛΟΥΝ ΤΗΝ ΣΥΝΕΧΕΙΑΝ ΤΗΣ ΣΚΛΗΡΑΣ ΚΑΙ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

ΚΑΡΑΜΑΝΛΗΣ: ΜΟΝΟΝ Η Ε.Ρ.Ε. ΔΥΝΑΤΑΙ ΝΑ ΟΔΗΓΗΣΗ ΤΗΝ ΧΩΡΑΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΡΟΟΔΟΝ

ΤΟ ΠΡΩΤΟ ΜΕΡΟΣ ΤΗΣ Ε.Ρ.Ε. ΠΑΡΕΙΤΑΙ ΑΙ ΧΘΕΣΙΝΑΙ ΜΕΓΑΛΑΙ ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΣΕΙΣ ΕΙΣ ΤΑΣ ΑΘΗΝΑΣ

ΑΝΕΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ Η ΕΝΩΣΙΣ ΚΕΝΤΡΟΥ

Τὸ συμπέρασμα τῶν περιοδειῶν ὡς ἐδηλώσεν ὁ κ. Κ. Καραμανλῆς

Πρὸ τοῦ ψηφίσαις ΠΕΡΙΗΓΗΘΗΤΕ ΤΗΝ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΝ

Τὰ ἔργα ποὺ ἔγιναν καὶ γίνονται εἰς τὰ καταστρεφέντα ἀσφαλῆ κριτηρίον

Ἡ Λάρισα, τὰ Τρίκαλα ὁ Βόλος ἀπεθέωσαν τὸν μοναδικὸν ἠγέτην

ΒΟΛΟΣ, 21 (τὸν ἀπογευματινὸν ἀγῶνα) — Ὁ ἀγῶνας τῆς Ε.Ρ.Ε. καὶ τῆς Κ.Κ.Κ. ὑπεχώρησε ἐπὶ τὸν ἀπὸ τῆς Κ.Κ.Κ. ἐπὶ τὸν ἀπὸ τῆς Κ.Κ.Κ.

ΒΟΛΟΣ, 22 (τὸν ἠμέριον ἀγῶνα) — Μετὰ τὰς ἀπογευματινὰς ἐκδηλώσεις τῆς γενέσεως τοῦ Κ.Κ.Κ. ἐπὶ τὸν ἀπὸ τῆς Κ.Κ.Κ. ἐπὶ τὸν ἀπὸ τῆς Κ.Κ.Κ.

Ὡς ἐταίρισεν ὁ κ. Δ. Μακρῆς εἰς τὴν χθεσινὴν

Σαφῆς ἡ τοποθέτηση τῆς εφημερίδας «Δράσις» ὥπως φαίνεται στο φύλλο τῆς 23ης Ὀκτωβρίου 1961, μι εβδομάδα πρὶν ἀπὸ τὴς ἐκλογές. Πρῶτο θέμα τῆς «ἡ νίκη τῆς ΕΡΕ», με δηλώσεις τοῦ σημερινού Προέδρου τῆς Δημοκρατίας καὶ τότε ἀρχηγού τῆς ΕΡΕ Κων. Καραμανλή, ἀποτίμηση τοῦ κυβερνητικοῦ ἔργου τοῦ κόμματος κατὰ τὴν τελευταία ἐξαετία καὶ νοθεσίες τῆς εφημερίδας πρὸς τοὺς ἀναγνώστεις τῆς. Η εβδομαδιαία με πολὺ σημαντικὴ κυκλοφορία ανεξάρτητη εφημερίδα τῆς Θεσσαλονίκης με ἰδρυτὴ καὶ διευθυντὴ τὸν Α. Νάστο διέκοψε τὴν ἐκδοσὴ τῆς κατὰ τὴ διάρκειά τῆς δικτατορίας.

Οι σύγχρονες εφημερίδες

Η εφημεριδογραφική παρουσία της Θεσσαλονίκης σήμερα και οι προοπτικές εν όψει του 21ου αιώνα

Χαρακτηριστικό πρωτοσέλιδο της «Μακεδονίας», Παρασκευή 7 Φεβρουαρίου 1958. Ο ένοπλος αγώνας της Ε.Ο.Κ.Α. στην Κύπρο συνεχίζεται. Το αεροπλάνο της ποδοσφαιρικής ομάδας «Μάντσεστερ Γιουνάιτεντ» κατέπεσε κοντά στο Μόναχο και συνετρίβη. Δεξιά, ανυπόγραφη γελοιογραφία, μάλλον του Φ. Δημητριάδη, με θέμα τα ελληνoturκικά στο Αιγαίο. Είναι σήμερα η μακροβιότερη εφημερίδα της πόλης (το πρώτο της φύλλο κυκλοφόρησε στις 10 Ιουλίου 1911) και μία από τις τρεις εφημερίδες που συνέχισαν την έκδοσή τους μετά την κατάρρευση της δικτατορίας.

Του Μανώλη Κανδυλάκη
Δημοσιογράφου

ΤΗΝ 21η Απριλίου 1967 εκδίδονται στη Θεσσαλονίκη τρεις πρωινές εφημερίδες, (η «Μακεδονία», ο «Ελληνικός Βορράς», και ο σχετικά νέος «Ελεύθερος Λαός» με μικρή κυκλοφορία), δύο απογευματινές (η «Νέα Αλήθεια» και η τετράχρονη «Θεσσαλονίκη») και δύο εβδομαδιαίες (η «Δράσις» και η «Μακεδονική Ωρα»), που πρωτοεκδόθηκε πριν από 14 μήνες.

Με την κήρυξη της δικτατορίας υποχρεώθηκε να διακόψει την έκδοση της «Μακεδονικής Ωρας» και ο ιδιοκτήτης της Αλέκος Παπαλεξίου και ο αρχισυντάκτης της Γιώργος Κουκάς. Οι άλλες εφημερίδες υποχρεώθηκαν να συμφορωθούν με τις επιθυμίες των στρατιωτικών και να μη δημοσιεύουν ούτε πολιτικά ούτε επικριτικά σχόλια. Με όλα αυτά υπήρξαν πολ-

λές περιπτώσεις που προβλήθηκε μια άσχετη φαινομενικά είδηση ή μια εύγλωττη φωτογραφία για να δημιουργήσουν κατάλληλους συνειρμούς ή να δημοσιευθεί με «άκομφο» τρόπο κάποιο φιλοκυβερνητικό κείμενο ή ένα υποχρεωτικό σχόλιο. Αργότερα, όταν η λογοκρισία περιορίστηκε και ο έλεγχος ήταν ελαστικός υπήρξαν θαρραλέοι αρθρογράφοι που δημοσίευσαν σημαντικά στοιχεία εναντίον του καθεστώτος και προκάλεσαν ερεθισμούς...

Κατά τη διάρκεια της δικτατορίας διέκοψαν την έκδοσή τους και η ιστορική «Νέα Αλήθεια» (που είχε πρωτοεκδοθεί το 1909 από τον Ι. Κούσκουρα, ο «Ελεύθερος Λαός» του Αναστ. Νάστου και η εβδομαδιαία με πολύ σημαντική κυκλοφορία «Δράσις» του ίδιου εκδότη. Εξάλλου –το 1969– εκδόθηκε μια νέα απογευματινή εφημερίδα, η «Εσπερινή Ωρα» από τον Στράτο Σημιτζή, μια

ζωντανή εφημερίδα, εντυπωσιακή και μοντέρνα, που όμως δεν άντεξε στις πιέσεις ούτε των κυκλοφοριών των αθηναϊκών εφημερίδων ούτε των κυβερνητικών παραγόντων και φυσικά στη χαμηλή κυκλοφορία της. Για ένα μικρό διάστημα –το 1968– εκδόθηκε η «Φωνή του Βορρά», από τους κληρονόμους του Βασ. Μεσολογγίτη και του Χρ. Χιωτόπουλου μετά τη διάλυση της εταιρίας τους που εξέδιδε τον «Ελληνικό Βορρά».

Μετά την κατάρρευση της δικτατορίας συνέχισαν την έκδοσή τους οι τρεις καθημερινές εφημερίδες, η «Μακεδονία», ο «Ελληνικός Βορράς» και η «Θεσσαλονίκη», ενώ δεν πραγματοποιήθηκαν κάποιες επιδιώξεις για την έκδοση νέων καθημερινών εφημερίδων. Η κυκλοφορία των αθηναϊκών εφημερίδων και στη Θεσσαλονίκη και μάλιστα, των απογευματινών λίγη ώρα μετά την κυκλοφορία των πρωινών περιορίσε την κυ-

κλοφορία των εφημερίδων της Θεσσαλονίκης που δεν κατόρθωσαν να συγκρατήσουν τους αναγνώστες τους και να πείσουν την αγορά για την ανάγκη υπάρξεως τοπικών εφημερίδων.

Η μόνη νέα εφημερίδα που κυκλοφόρησε στη Θεσσαλονίκη τα τελευταία 20 χρόνια ήταν η «Εγνατία» του Αρη Βουδούρη. Εκδόθηκε για λίγους μήνες το 1981-82. Ηταν απογευματινή που προφανώς χρησιμοποιήθηκε ως «πλότος» πριν να επιχειρήσει την έκδοση εφημερίδας του στην Αθήνα. Αλλά ενώ η εφημερίδα αυτή σημείωσε μια σημαντική πορεία και γνώρισε επιτυχίες, η «Εγνατία» ήταν από την αρχή μια αποτυχία που μάλιστα θεωρήθηκε ότι σημάδεψε τις μετέπειτα εξελίξεις του Τύπου απογοητεύοντας κάποιους που φιλοδοξούσαν να εκδώσουν εφημερίδα.

Αντίθετα, το 1986 έγινε εβδομαδιαία

Συνέχεια στην 31η σελίδα

«Η Θεσσαλονίκη». Απογευματινή εφημερίδα που εκδόθηκε από τον Ι. Βελλίδη τον Μάιο του 1963. Καταγράφει για πάνω από 30 χρόνια ανελλιπώς το σφυγμό της καθημερινής ζωής της πόλης, αλλά και παρεμβαίνει εποικοδομητικά στο πολιτικό και πολιτιστικό γίγνεσθαι της χώρας. Πρωτοσέλιδο της Πέμπτης 9 Απριλίου 1970, με κυρίαρχο θέμα την ποινή θανάτου που ζήτησε ο βασιλικός επίτροπος για τον Σάκη Καράγιωργα.

«Αμώκ λατρείας» και μάλιστα με τεράστια γράμματα, όπως συνήθίζεται, στις αθλητικές εφημερίδες, ο τίτλος των «Σπορ του Βορρά» με έμφαση στις ομάδες της Βορείου Ελλάδος.

Συνέχεια από την 29η σελίδα

αίος ο «Ελληνικός Βορράς» μια άλλη ιστορική εφημερίδα, ύστερα από έντονη αγωνιστική και εθνική παρουσία περισσότερο από 40 χρόνια. Ακολούθησε τη μοίρα των εφημερίδων γνώμης και των πρωινών εφημερίδων που οδηγούνται σε χαμηλές κυκλοφορίες.

Τον Φεβρουάριο του 1989 εκδόθηκε στη Θεσσαλονίκη η «Αυριανή της Βορείου Ελλάδος» από την ίδια επιχείρηση της «Αυριανής» Αθηνών. Φιλοδοξούσε από την αρχή να είναι τοπική εφημερίδα, με διαφορετική αρθρογραφία και ειδησεογραφία.

Σήμερα

Η εφημεριδογραφική παρουσία της Θεσσαλονίκης σήμερα είναι περιορισμένη. Από τις δεκάδες εφημερίδες που εκδίδονταν κάποτε σήμερα εκδίδονται δύο πρωινές, μία απογευτινή και μία εβδομαδιαία εφημερίδα. Ακόμη –ευτυχώς– εκδίδονται και δύο καθημερινές αθλητικές εφημερίδες.

Η «Μακεδονία» της Κατερίνας Βελλίδη, με την διεύθυνση πλέον τους τελευταίους μήνες του Νίκου Βουργουτζή, (μετά το θάνατο του Κώστα Δημάδη, ο οποίος κράτησε την ευθύνη της από το 1963) που συνεχίζει τη δημοσιογραφική της παράδοση και διατηρεί πάντοτε τα πρωτεία στην πληθωριστική και στην πλουραλιστική ενημέρωση. Γεμάτη εσωτερικές και εξωτερικές ειδήσεις, με προγραμματισμένες θεματικά εβδομαδιαίες αναλύσεις, με κύρος και με αναγνώριση αλλά χωρίς αρθρογραφία και σχόλια, διατηρεί μια αξιόλογη κυκλοφορία και λειτουργεί σαν μοχλός και εργαλείο για τα τοπικά ζητήματα.

Η «Θεσσαλονίκη», απογευματινή αυτή, έχει χαράξει μια διαφορετική γραμμή που προσπαθεί να την τηρήσει με ευλάβεια. Ανήκει στον ίδιο εκδοτικό οργανισμό, της Κατερίνας Βελλίδη, με διεύθυντή τον Λάζαρο Χατζηνάκο, που διαδέχθηκε τον Αντώνη Πεκλάρη και τον Αντώνη Κούρτη, οι οποίοι ουσιαστικά ήταν οι δημιουργοί και οι θεμελιωτές της. Με ζωηρό ενδιαφέρον για το τοπικό ρεπορτάζ, με μια αξιόλογη πληθώρα αθλητικών, πολιτικών και καλλιτεχνικών συντακτών και ενός μεταφραστικού επιτελείου πρόσφερε πολλά και σημαντικά στα τοπικά δρώμενα. Χωρίς αρθρογραφία και σχολιογραφία και αυτή, αλλά με τίτλους και προβολή των θεμάτων που αποκαλύπτουν την αγωνιστικότητα της και τις θέσεις της για τα ελληνικά και τα διεθνή θέματα, διατηρεί τη θέση της στον τοπικό Τύπο. Έχει μικρό σχήμα που το καθιέρωσε από τις πρώτες ελληνικές εφημερίδες.

Η «Αυριανή της Μακεδονίας - Θράκης», από το 1989 διατηρώντας τον λογότυπο και τους υπεύθυνους των Αθηνών, ασχολείται με επιθετική αγωνιστικότητα για τα ζητήματα της Θεσσαλονίκης και της Β. Ελλάδας, χωρίς βέβαια να εγκαταλείψει τις πολιτικές πεποιθήσεις και το ιδιότυπο ύφος και ήθος της αθηναϊκής εφημερίδας, που δημιούργησε «σχολή» στον ελληνικό Τύπο. Με σχόλια, με τίτλους κραυγαλέους, ή με τολμηρές λέξεις διακηρύσσει και υπο-

στηρίζει τις απόψεις της με αδιαφορία για τους κοινωνικούς και τους δημοσιογραφικούς κανόνες.

Ο «Ελληνικός Βορράς» της Τέσας Λεβαντή, με διεύθυντή τον Νίκο Μέρτζο και αρχισυντάκτη τον Δ. Θεοδωρίδη, συνεχίζει την έκδοση του κάθε Κυριακή με χαρακτηριστικό την αρθρογραφική αγωνιστικότητα για τα εθνικά, τα τοπικά και τα πολιτικά θέματα και την ανεξαρτησία της στην κριτική της. Είναι η εφημερίδα που προηγήθηκε από ολόκληρο τον ελληνικό Τύπο στην εγκατάσταση της φωτοσυνθέσεως και του όφσετ –όταν σε όλα τα Βαλκάνια μία μόνο εφημερίδα το είχε τολμήσει και στην Αγγλία οι «Τάιμς» αντιμετώπιζαν σοβαρούς κραδασμούς όταν την καθιέρωσαν– και είναι από τις πρώτες που χρησιμοποίησαν το μικρό σχήμα για ένθετες εκδόσεις.

Ομως σημαντικό μερίδιο της αγοράς στον Τύπο της Θεσσαλονίκης κατέχουν οι αθηναϊκές εφημερίδες από τις οποίες οι περισσότερες διατηρούν πολυδύναμα Γραφεία στη Θεσσαλονίκη και καλύπτουν τις καθημερινές εκδηλώσεις με ανάλογο με τις τοπικές εφημερίδες ενδιαφέρον. Η «Καθημερινή», «Τα Νέα», η «Ελευθεροτυπία», το «Εθνος», ο «Ελεύθερος Τύπος», η «Απογευματινή» έχουν πολυπληθές επιτελείο συντακτών και συνεχίζουν την παράδοση που άρχισαν η «Ακρόπολις» το 1948, η «Καθημερινή» δέκα χρόνια αργότερα και το «Βήμα» το 1965. Τα Γραφεία αυτά διευθύνονται και είναι στελεχωμένα από δημοσιογράφους της Θεσσαλονίκης.

Ειδικές εκδόσεις

Ομως την εικόνα του σημερινού Τύπου της Θεσσαλονίκης συμπληρώνουν και κάποιες ειδικές εφημερίδες οι καθημερινές αθλητικές «Σπορ του Βορρά» της Ζέτας Σιμιτζή, με αρχισυντάκτη τον Δημ. Μπούζα και η «Αθλητική Μακεδονίας - Θράκης», με αρχισυντάκτη τον Σαράντη Πανταζή. Επίσης εκδίδεται η καθημερινή οικονομική εφημερίδα «Μπόνους», με αρχισυντάκτη τον Τάσο Ψαλτάκη, σε μικρό σχήμα, έγχρωμη και σε χαρτί πολυτελείας που έχει ζωή λίγων μηνών και προσπαθεί να επικρατήσει. Εκδίδεται τέλος η εβδομαδιαία εφημερίδα «Αγγελιοφόρος» μόνο με Μικρές Αγγελίες, που πρωτοεκδόθηκε πολύ πριν να εμφανιστούν στην Αθήνα οι εφημερίδες αγγελιών. Το «Αύριο» για τον Τύπο της Θεσσαλονίκης δεν προσιωνίζεται ένα τέλμα. Παρά την εισβολή του αθηναϊκού Τύπου, μετά την εκμηδένιση της αποστάσεως και παρά τις δυσχέρειες που εμφανίζει παγκόσμια ο Τύπος στον ανταγωνισμό με την τηλεόραση, το πεδίο είναι ακόμη ανοικτό για να εκδοθούν και άλλες εφημερίδες όταν η ποιότητα τους πείσει το –δύσκολο– κοινό της Θεσσαλονίκης και τις υποστηρίξουν.

Το φωτογραφικό υλικό του αφιερώματος προέρχεται από τα αρχεία των Μανώλη Κανδυλάκη, Σπύρου Κουζινόπουλου, τη βιβλιοθήκη της Ε.Σ.Η.Ε.Μ.Θ. και το βιβλίο του Γ. Αναστασιάδη «Η Θεσσαλονίκη των εφημερίδων» εκδ. «Εκφραση», Θεσσαλονίκη 1994.